

Infran suunnitteluttamisen ohjeistus

Kuopion kaupunki

Anu Paakkari

Opinnäytetyö

Koulutusala Tekniikan ja liikenteen ala	
Koulutusohjelma Rakennustekniikan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Anu Paakkari	
Työn nimi Kuopion kaupungin infran suunnitteluttamisen ohjeistus	
Päiväys 08.12.2012	Sivumäärä/Liitteet 99
Ohjaaja(t) Tuntiopettaja Juha Pakarinen, tuntiopettaja Kalle Simonen, suunnitteluinsinööri Mikko Niskanen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Kuopion kaupunki	
Tiivistelmä <p>Kun Kuopion kaupungin kaupunkiympäristön palvelualueen suunnittelupalvelut alkoi kehittää toimintaansa ja siirtyi hankkimaan suunnittelukokonaisuuksia ulkopuolisilta konsulttitoimistoilta, ilmeni tarve suunnitteluttamisen ohjeistukseen. Työn tavoitteena oli ohjeistaa Kuopion kaupungin työntekijöitä suunnitteluhankinnoissaan laatimalla tiiviit ohjeet oikeaoppiseen suunnitteluttamiseen ja konsultin ohjeistukseen. Lisäksi tavoitteena oli helpottaa konsulttien kanssa tehtävää yhteistyötä laatimalla konsulteille ohjeet Kuopion kaupungin katusuunnittelun periaatteista. Näistä ohjeista muodostui infran suunnitteluttamisen ohjeistus kokonaisuus.</p> <p>Työ tehtiin tutkimalla, soveltamalla ja yhdistämällä lakitekstejä, asetuksia, kirjallisuutta, Tiehallinnon ja Kuopion kaupungin omia ohjeita sekä keräämällä mielipiteitä ja kokemuspohjaisia ohjeita suunnittelusta suunnittelijoilta palaverissa. Asiakirja- ja lomakepohjat laadittiin kokonaan alusta asti tai käyttäen vanhoja asiakirjoja ja muokkaamalla niitä yleisten ohjeiden ja lakien avulla. Lisäksi kerättiin tietoa muiden kaupunkien käytännöistä ja konsulttien palautteista E-lomakekyselyn avulla. Tarjouspyyntöpohjien kehittämiseksi haastateltiin Ramboll Oy:n aluepäällikköä. Katusuunnitteluohjeisiin sisältyvät piirustusmerkinnät, tyyppiipiirustukset ja Kuopion kaupungin katusuunnittelijoiden kanssa yhteistyössä laaditut mallikuvat on laadittu AutoCad Civil 3D-ohjelmalla.</p> <p>Opinnäytetyönä valmistui opas, josta ilmenee hankintamenettelyt, noudatettavat lait, toimintamenetelmät eri hankintavaiheissa ja menettelyissä, tarvittavat asiakirjapohjat, konsultin ohjeistuksen ohjeet sekä konsultille luovutettavan aineiston sisältö, johon sisältyy katusuunnitteluohjeet malli- ja tyyppiipiirustuksineen ja piirustusmerkintäluetteloineen.</p>	
Avainsanat ohje, menettelytapaohje, kunnallistekniikka, hankinta, tarjous, tarjouspyyntö, tarjousasiakirjat, suunnittelu, katusuunnitelma, katu, katualue, rakennekerros	

Field of Study Technology, Communication and Transport			
Degree Programme Degree Programme in Civil Engineering			
Author(s) Anu Paakkari			
Title of Thesis Purchasing instruction for infrastructure planning			
Date	08 December 2012	Pages/Appendices	99
Supervisor(s) Mr Juha Pakarinen Lecturer, Mr Kalle Simonen Lecturer, Mr Mikko Niskanen Planning engineer			
Client Organisation/Partners The City of Kuopio			
<p>Abstract</p> <p>When the urban environment service sector of engineering services in the city of Kuopio started to develop their engineering services and to acquire municipal engineering work from consulting offices, the need for purchasing instructions occurred. The purpose of this project was to create a compact purchasing instruction for infrastructure planning.</p> <p>The project was made by studying, applying and combining texts of a law, literature, instructions of the Road Administration and the City of Kuopio. The content was also affected by opinions and experience-based information of the street planners in the meetings and by the interview with Ramboll Oy's regional manager. The document and form templates were made completely from the beginning or by using the existing documents and by editing them according to general regulations and laws and by collecting information from consulting firms. The drawing marks, the model of planning drawings and the type of plannings found in Street planning instructions were made of the AutoCAD Civil 3D program.</p> <p>As a result of this project was a set of instructions indicating the purchasing methods, the laws to be followed, a description of the process step by step, the necessary document templates, the instructions for consult steering and the material to be given to the consultants at the beginning of the planning. The purchasing instructions for infrastructure planning for the city of Kuopio include also street design instructions indicating the street planning principles of the Kuopio city, the models of planning drawings and the list of drawing marks.</p>			
<p>Keywords</p> <p>instruction, purchasing, utilities, purchasing procurement, bidding, tender documents, planning, street design, street area, the structural layer</p>			

ALKUSANAT

Sain tehdä opinnäytetyöni palkallisena kesätyöntekijänä Kuopion kaupungin virastotalolla ja käytössäni oli vuorotteluvapaan vuoksi työskentelyni ajan oma huone sekä tarvittavat laitteet ja materiaalit. Ohjauksestani huolehdittiin säännöllisesti pidettävillä palaverilla, joissa sain lisäohjeita työni tekemiseen. Tarvittaessa sain aina apua sitä pyytäessäni. Nämä tekijät vaikuttivat työni laajuuteen, tarkkuuteen sekä sen tekemisen miellyttävyyteen. Haluan kiittää erityisesti työni ohjauksessa ahkerasti omien töidensä lisäksi mukana olleita suunnitteluinsinööri Paula Pakarista ja Elina Karjalaista ja opinnäytetyöni ohjaajaa suunnitteluinsinööri Mikko Niskasta. Opettajat Juha Pakarinen ja Kalle Simonen ansaitsevat myös kiitoksen mukana olosta työni ohjauksessa.

Kuopiossa 8.12.2012

Anu Paakkari

SISÄLLYS

KÄSITTEET JA MÄÄRITELMÄT	1
1 JOHDANTO.....	9
1.1 Lähtökohdat.....	9
1.2 Tavoitteet	9
1.3 Aiheen valinta ja rajaus.....	10
2 JULKISEN HANKINNAN HANKINTAPROSESSI.....	12
2.1 Kynnysarvot ja käytettävät laitteet.....	13
2.2 Hankinnan suunnittelu	14
2.3 Projektisuunnitelman laadinta	15
2.4 Tarjoajien arviointikriteerien määrittäminen	16
2.5 Hankinnasta ilmoittaminen	17
2.6 Tarjouspyynnön tai neuvottelukutsun laatiminen sekä lähettäminen.....	19
2.6.1 Tarjouspyynnön sisältö.....	19
2.6.2 Neuvottelukutsun sisältö.....	25
2.7 Tarjousten avaamistilaisuus ja kelpoisuuden tarkistaminen	25
2.8 Hankintapäätös	26
2.9 Lakisääteisten selvitysten vaatiminen tarjoajalta.....	26
2.10 Hankintasopimus	27
2.11 Muutoksen haku	28
3 HANKINTAMENETTELYT	30
3.1 Avoin menettely	30
3.2 Rajoitettu menettely	30
3.3 Kilpailullinen neuvottelumenettely	31
3.4 Neuvottelumenettely.....	31
3.5 Suorahankinta.....	33
3.6 Optioehto eli suorahankinta lisätilauksena.....	33
3.7 Suunnittelukilpailu	34
3.8 Puitejärjestely	35
3.9 Dynaaminen hankintajärjestelmä	36
3.10 Sähköinen huutokauppa	37
3.11 Pienhankinnoissa käytettävät hankintamenettelyt	38
4 INFRAN SUUNNITTELUUTTAMISEN OHJEISTUKSEN LAADINNASSA KÄYTETYT TUTKIMUS- JA TYÖSKENTELYMENETELMÄT.....	40
4.1 Konsulttien kehitysehdotukset.....	40

4.2	Palautelomake E-lomake ohjelmalla	41
4.3	Tutkitut lait, säädökset ja ohjeet	42
4.4	Asiakirjamallipohjien laadinta	43
5	KUOPION KAUPUNGIN INFRAN SUUNNITTELUOHJEISTUS	45
5.1	Kuopion kaupungin hankintojen kulku.....	46
5.1.1	Kansalliset kynnsarvot tai EU-kynnsarvot ylittävät hankinnat	46
5.1.2	Pienhankinnat eli kansalliset kynnsarvot alittavat hankinnat.....	47
5.2	Suunnittelun ohjaus	47
5.2.1	Kokousmenettely.....	47
5.2.2	Konsultille luovutettava aineisto.....	49
5.3	Infran suunnitteluttamisen ohjeistuksen liitteet.....	51
6	KATUSUUNNITTELUN KESKEISET ASIAT	55
6.1	Kadun määritelmä.....	55
6.2	Katujen luokittelu.....	55
6.3	Katualanueen mitoitus	56
6.3.1	Ajoradat	57
6.3.2	Kevyenliikenteenväylät.....	59
6.3.3	Liikennemuotojen erottelu.....	61
6.3.4	Esteetön alue ja lumitila.....	61
6.3.5	Viheralueet	62
6.4	Liittymien mitoitus ja näkemäalueet.....	63
6.4.1	Kääntösäteet risteysalueilla	64
6.4.2	Näkemäalueet	66
6.5	Katualanueen lisärakenteet.....	66
6.5.1	Liikenteenjakajat	66
6.5.2	Reunakivet.....	67
6.5.3	Hidasteiden käyttö katualanueella	67
6.6	Pysäköinti ja kääntöpaikat.....	68
6.7	Linja-autopysäkit ja niiden varusteet.....	69
6.8	Kadun kalusteet	71
6.8.1	Valaistus.....	71
6.8.2	Portaat, käsijohteet ja kaiteet	71
6.9	Kadun geometria	72
6.9.1	Sivukaltevuus.....	72
6.9.2	Vaaka ja pituusgeometria.....	72
6.9.3	Tasaus	73

6.10	Esteettömyys.....	73
6.11	Kadun rakennekerrosten valinta	74
6.11.1	Katurakenteen kestävyydelle asetetut vaatimukset.....	74
6.11.2	Rakennekerrokset	75
6.11.3	Rakennekerrosten mitoitus	77
6.12	Hulevesien kuivatus	80
6.12.1	Kadun pintakuivatus.....	80
6.12.2	Avo-ojat	81
6.12.3	Salaojat.....	82
7	KATUSUUNNITTELUOHJEEN LAATIMISESSA KÄYTETYT TUTKIMUS- JA TYÖSKENTELYMENETELMÄT	84
7.1	Taustatietoa.....	84
7.2	Katusuunnitteluohjeiden latiminen.....	84
8	KUOPION KAUPUNGIN KATUSUUNNITTELUOHJE.....	86
8.1	Katusuunnittelun etenemisprosessi Kuopion kaupungilla	86
8.2	Kadun toiminnallisen ja teknisen suunnittelun ohjeet	87
8.3	Hankekansion rakenne ja sisältö sekä muut ohjeet	89
8.4	Katusuunnitteluohjeen liitteet	89
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	94
9.1	Infran suunnitteluttamisen ohjeistus.....	94
9.2	Katusuunnitteluohje	95
9.3	Oma oppiminen.....	96
	LÄHTEET	97

LIITTEET

LIITE 1 Infran suunnitteluttamisen ohjeistus

KÄSITTEET JA MÄÄRITELMÄT

Avoin menettely: Hankintamenettely, jossa kaikki halukkaan toimittajat voivat tehdä tarjouksen (JulkHankL 2007/348, 5 §).

Dynaaminen hankintajärjestelmä: Täysin sähköinen ja markkinoilla yleisesti saatavilla oleville hankinnoille tarkoitettu hankintamenettely, jolle ei ole määrätty voimassaolon kestoa (JulkHankL 2007/348, 5 §).

Ehdokas: Toimittaja, joka on ilmoittanut halukkuutensa osallistua tarjouskilpailuun (JulkHankL 2007/348, 5 §).

E-moduuli/E-arvo: Pohjamaan tai päällysrakenteen kantavuuden arvo, joka on ilmoitettu yleensä yksikössä MN/m².

Ennakoilmoitus: Ilmoitus tulevan vuoden aikana suunnitelluista EU-kynnysarvon ylittävistä hankinnoista (JulkHankA 2007/614, 10 §).

Esteettömyys: Rakennusten ja ympäristön toimivuutta ja turvallisuutta kaikkien sen käyttäjien kannalta.

Esteetön alue: Määrätty alue ajoradan tai kevyenliikenteenväylän reuna-alueella, erotuskaistalla tai keskikaistalla, jolle ei saa sijoittaa näkemistä estäviä rakennuksia tai rakenteita.

EUVL: Euroopan unionin virallinen lehti, joka ilmestyy kaikkina arkipäivinä Euroopan unionin kaikilla virallisilla kielillä. Se koostuu kahdesta toisiinsa liittyvästä sarjasta (L-sarja lainsäädäntöä varten ja C-sarja tiedonantoja ja ilmoituksia varten) sekä täydennysosasta (S-sarja julkisia hankintoja koskevia ilmoituksia varten). (Euroopan Unionin virallinen verkkosivusto.)

Hankekansio: Kansio, joka kasataan suunnittelun edetessä ja jonka pohjalta rakentaminen hoidetaan. Sisältää kaikki tarpeelliset tiedot kadun rakentamisen kannalta.

Hankinta: Tuote tai palvelu joka ostetaan taloudellista vastinetta vastaan.

Hankintailmoitus: Ilmoitus, jolla ilmoitetaan tulevasta hankinnasta ja jonka perusteella toimittajat voivat osallistua tarjouskilpailuun tai tehdä osallistumishakemuksen.

Hankintalaki: Laki julkisista hankinnoista. Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuolisia mahdollisuuksia tarjota tavaroita, palveluita ja rakennusurakointia julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa (JulkHankL 2007/348, 1 §).

Hankintamenettely: Hankintalaissa määritelty tapa toteuttaa hankintakilpailu (JulkHankL 2007/348, 5 §).

Hankintapäätös: Hankintamenettelyn päättävän ratkaisun kirjallinen päätösasiakirja, jossa kerrotaan ratkaisuun vaikuttaneet seikat sekä perustelu mahdollisen neuvottelumenettelyn, puitejärjestelyn tai suorahankinnan käytölle (JulkHankL 2007/348, 5 §).

Hankintasopimus: Hankintapäätöksen jälkeen laadittava tilaajan ja toimittajan kirjallinen sopimus hankinnasta ja sen ehdoista (JulkHankL 2007/348, 5 §).

Hankintayksikkö: Hankintalaissa määritelty toimija, jonka tarkoitus on hankintaprosessin kautta löytää tarvitsemalleen palvelulle tai tuotteelle toimittaja. Hankintayksikkö toimii hankinnoissa tilaajana (JulkHankL 2007/348, 6 §).

Hidaste: Korotuksia, kavennuksia tai sivusiirtymiä, joilla pyritään alentamaan ajonopeutta katualueella.

HILMA: työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämä maksuton, sähköinen ilmoituskanava, jossa hankintayksiköt ilmoittavat julkisista hankinnoistaan.

Hulevesi: Nimitys katualueelta pois johdettavalle sade- ja sulamisvedelle.

Infra eli infrastruktuuri: Teknisen infran piiriin kuuluvat liikenneverkot, energiahuollon verkostot, jätehuolto, vesihuolto (vedenotto, -puhdistus ja -jakelu, sade- ja jätevesiviemärit sekä jäteveden puhdistus), tietoliikenneverkot sekä niin sanottu sinivihreä infrastruktuuri eli viher- ja vesialueet. Lisäksi infrastruktuuriin kuuluvat rakennukset, satamat, lentokentät sekä nykyiset sähköiset ohjelmistot ja palvelut ja näiden yhdessä muodostamat verkostot. Infrastruktuurin omistus ja ylläpito voi olla yksityistä tai julkisen vallan käsissä.

JulkHankA: Valtioneuvoston asetus julkisista hankinnoista 24.5.2007/614.

JulkHankL: Laki julkisista hankinnoista 2007/348.

JYSE: Julkisten hankintojen yleiset sopimusehdot palveluhankinnoissa.

Jälki-ilmoitus: Hankintasopimuksen jälkeinen ilmoitus voittaneesta tarjouksesta EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa.

Kadunpito: Kadun suunnittelemista, rakentamista, kunnossa- ja puhtaanapitoa sekä muita toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen katualueen ja sen yläpuolisten ja alapuolisten johtojen, laitteiden ja rakenteiden yhteensovittamisessa. Kadunpito kuuluu kunnalle. (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003.)

Kaivokortti: Sisältää vesihuoltoon liittyvien kaivojen tiedot.

Kantava kerros: Sidekerroksen ja/tai päällysteen alle tuleva ajoradan kuormituksen vastaanottava rakenne.

Katu: Asemakaava-alueelle rakennettu, yleiselle liikenteelle tarkoitettu liikenneväylä. Katualueeseen kuuluu myös maanalaiset, maanpäälliset sekä yläpuoliset johdot, laitteet ja rakenteet.

Katualue: Käsittää ajoradat, kevyenliikenteenväylät, erotuskaistat ja viherkaistat sekä asemakaavassa määrätyn katualueen maanalaiset, maanpäälliset ja yläpuoliset johdot, laitteet ja rakenteet (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003).

Katusuunnitelma: Katusuunnitelmaan sisältyy katusuunnitelmapiirustukset (ainakin asema-, pituusleikkaus- ja poikkileikkauspiirustus), suunnitelmaselostus ja kustannusarvio. Ensimmäiset katusuunnittelupiirustukset, joiden pohjalta tekniset piirustukset laaditaan.

Kilpailullinen neuvottelumenettely: Hankintamenettely, jossa kaikille halukkuutensa ilmaiseville toimittajille lähetetään neuvottelukutsu. Hankintayksikkö neuvottelee hyväksytyjen toimittajien kanssa hankkeelle sopivat ehdot, joiden perusteella toimittajia pyydetään tekemään tarjouksensa. (JulkHankL 2007/348, 5 §.)

KSE: Konsulttitoiminnan yleiset sopimusehdot

Kunnallistekninen suunnittelu: Käsite pitää sisällään Kuopion kaupungin Tie- ja katuverkon sekä vesihuollon suunnittelua, näihin liittyvien rakennusten ja alueiden suunnittelua sekä liikennejärjestelmäsuunnittelua.

Kuntalaki: Suomen kuntien toimintaa säätelevä laki, jossa määritellään muun muassa kunnan hallinnon järjestämisestä ja päätöksentekomenettelystä. Laissa säädetään asukkaiden aloiteoikeudesta, kunnanvaltuuston tehtävistä ja kunnanjohtajan asemasta. (Kuntalaki 1995/365, 1 §.)

Kynnysarvo: Arvonlisäveroton hankinnan vähimmäisarvo, joka määrää hankinnan ilmoitusvelvollisuuden ja hankintalain alaisuuden. Kynnysarvoja ovat kansallinen kynnysarvo ja EU-kynnysarvo. Nämä arvot ylittävissä hankinnoissa sovelletaan hankintalakia ja sitä täydentävää asetusta.

Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta: Tässä laissa säädetään oikeudesta saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista sekä viranomaisessa toimivan vaitiolovelvollisuudesta, asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista samoin kuin viranomaisten velvollisuuksista tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi (JulKL 1999/621, 1 §).

Liikenteenjakaaja: Ahtailla tieosuuksilla käytetty korotettu alue ajokaistojen välissä. Käytetään jakamaan ja rauhoittamaan liikennettä sekä turvaamaan kevyenliikenteen kulku.

Liikenteenohjaussuunnitelma: Piirustus liikennemerkkien, ajoratamerkintöjen, opaskylttien ja liikennevalojen sijainnista katualueella.

Liitosilmoitus: Asiakirja vesihuollon tonttiliittymän tiedoista.

Lumitila: Talvisin aurattavalle lumelle varattava mitoitettu tila ajoradan tai kevyenliikenteenväylän reuna-alueella.

MKRL: Maankäyttö ja rakennuslaki

Markkinakartoitus: Markkinakartoituksella selvitetään mitä palveluita tai tuotteita, millä hinnalla ja millä ehdoilla markkinoilla on saatavilla.

Neuvottelumenettely: Hankintamenettely, jossa hankintayksikkö hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä mainituin tavoin kilpailuttaa ja neuvottelee yhden tai useamman toimittajan kanssa sopimuksen ehdoista (JulkHankL 2007/348, 5 §).

Näkemäalue: Metreissä ilmoitettu pituus ajoradalla, jonka puitteissa on pystyttävä havaitsemaan toinen tiellä liikkuja

Odemarkin kaava: Kantavuuden mukaisessa rakenteiden mitoituksessa käytetty matemaattinen kaava.

Optioehto: Lisätilauksen tekeminen, ilman tarjouskilpailua ja laissa säädetyin edellytyksin.

Osallistumishakemus: Hakemus, jolla toimittaja pyytää saada osallistua tarjouskilpailuun.

Pienhankinnat: Kansalliset kynnyсарvot eli 30 000 € (alv 0 %) alittavat hankinnat, joihin ei sovelleta hankintalakia.

Pituusgeometria: Kadun pituusleikkauksissa huomioitu kadun pituussuuntainen pyöristyskaarien ja suorien muodostama muoto.

Puitejärjestely: Puitejärjestely on yhden tai useamman toimittajan ja hankintayksikön välillä toimiva puitesopimuksella sovittu järjestely, jossa toimittaja hoitaa hankintayksikön kanssa puitesopimuksella sopimansa toimeksiannot tietyn sopimusajan kuluessa (JulkHankL 2007/348, 5 §).

Puitesopimus: Sopimusosapuolten (tässä tapauksessa konsulttitoimiston ja Kuopion kaupungin) ennalta laadittu sopimus, joka tulee sovellettavaksi aina, kun siinä määritellyt tunnusmerkit täyttyvät. Tällöin ei siis tarvitse erikseen sopia puitesopimuksen sovellettavuudesta. Jos puitesopimusta ei kuitenkaan haluta liittää sopimukseen, tulee tästä nimenomaisesti sopia. Puitesopimus helpottaa sopimuskäytäntöjä ja säästää resursseja, kun pitkäaikaisessa yhteistyössä olevat osapuolet välttyvät jatkuvalta sopimiselta.

Puitesopimustarjouspyyntö: Tarjouspyyntö, jota käytetään puitejärjestely hankintamenettelyssä.

Päällysrakenne: Pohjamaan päälle tuleva katurakenne. Sisältää päällysteen, mahdollisen sidekerroksen, tukikerroksen ja kantavan kerroksen.

RakMk: Ympäristöministeriön laatima Rakennusmääräyskokoelma

Rajoitettu menettely: Hankintamenettely, jossa hankintayksikkö pyytää tarjouksensa valitsemiltaan ehdokkailta hankintalain mukaisesti (JulkHankL 2007/348, 5 §).

Reunakivi/reunatuki: Graniitista tai betonista rakennettu korotus kevyenliikenteenväylän ja ajoradan välissä.

Salaoja: maan alainen rei'itetty putki rakennettavien alueiden rakennekerrosten veden poisjohtamiseen rakenteen läheisyydestä.

Suorahankinta: Hankintamenettely, jossa hankintayksikkö valitsee yhden tai usean toimittajan julkaisematta hankintailmoitusta (JulkHankL 2007/348, 5 §).

Suorahankintailmoitus: Kansalliset kynnsarvot ylittävä suorahankinta on ilmoitettava HILMA:ssa suorahankintailoituksella.

Suunnitelmaselostus: Katusuunnitelman valmistuttua laadittu dokumentti, joka sisältää kaikki suunnitelman käsittelyyn ja päätöksentekoon tarvittavat tiedot kadusta. Tiivis kuvaus suunnittelun vaiheista ja sen tuloksista.

Suunnittelukilpailu: Hankintamenettely, jossa kilpailun perusteella pyritään löytämään suunnitteluhankkeelle toteuttaja (JulkHankL 2007/348, 5 §).

Suunnittelukilpailu-ilmoitus: Suunnittelukilpailua hankintamenettelynä käytettäessä, ennen hankintaprosessin aloittamista on kansalliset kynnsarvot ylittävästä suunnittelukilpailusta ilmoitettava suunnittelukilpailu-ilmoituksella (JulkHankA 2007/614, 12 §).

Suunnittelutarjouspyyntö: Tarjouspyyntö, jota käytetään puitejärjestelyn ulkopuolella tehtäviin yksittäisiin hankintoihin.

SähköDynL: Laki sähköisestä huutokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä 2011/698.

Sähköinen huutokauppa: Osa neuvottelumenettelyä, avointa, rajoitettua tai dynaamista hankintamenettelyä tai puitejärjestelyn kilpailuttamisessa käytetty menettely, jossa pyritään

löytämään soveltuvin tarjoaja uusittujen hintojen tai sopimusehtojen mukaiseen hankintaan (SähkDynL 2011/698, 2 §).

Tarjoaja: Tarjouksen lähettänyt palvelun tai tuotteen toimittajaehdokka.

Tarjouskilpailu: Hankintaprosessin vaihe, jolla hankintayksikkö pyrkii tarjouspyynnöllä löytämään sopivimman toimittajan.

Tasaus: Pituuskaltevuus tasausviivan kohdalla.

TED: (Tenders Electronic Daily) on Euroopan unionin virallisen lehden täydennysosan verkkoversio, joka on omistettu Euroopan julkisille hankinnoille (Hankinnat.fi-verkkopalvelu).

Tekla: Kuopion kaupungin tekninen lautakunta.

Tekninen eritelmä: Toteutuvan hankinnan tarjouspyynnössä esitettävä yhdenmukaistettu tai tunnustettu määritelmä hankittavasta tuotteesta tai palvelusta.

Tekniset piirustukset: Lopulliset piirustukset joiden pohjalta katu rakennetaan.

Tilajavastuulaki: laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käyttäessä (TilajavastuuL 2006/1233, 1 §).

Toimittaja: Palvelun tai tuotteen toimittaja, joka tarjoaa markkinoilla palveluitaan tai tuotteitaan. Ennen tarjouskilpailua tuotteen/palvelun tarjoaja ja tarjouskilpailun käymisen jälkeen valittu tarjoaja.

Tukikerros: Muodostuu suodatinkerroksesta ja jakavasta kerroksesta. Suodatinkerros voi olla korvattu suodatinkankaalla ja/tai kerrokset voi olla yhdistettynä.

Turvallisuusasiakirja: Rakennustyön suunnittelua ja toteutusta varten laadittu asiakirja. Sisältää työmaa-alueen kuvauksen ja olosuhteet, vaaraa aiheuttavat rakennustyöt, rakennustyön suoritusvaatimukset ja ympäristön suojauksen menetelmät.

Työselostus: Sisältää kadun rakentamisen kannalta oleelliset tiedot työmenetelmistä, materiaaleista ja erityisratkaisuksista. Työselostus laaditaan InfraRYL rakennusohjeiden mukaisesti.

Vaakageometria: Vaakatasossa asemapiirustuksessa oleva kadun perusmuoto. Muodostuu suorista ja näitä yhdistävistä kaarista.

Valtioneuvoston asetus julkisista hankinnoista: asetus hankintojen ilmoitusvelvoitteista, ilmoitusten sisällöstä, ilmoitusten lähettämisestä, julkaisemisesta ja muista viestintään sekä ilmoitusvelvollisuuteen liittyvistä seikoista sekä velvollisuudesta toimittaa hankinnoista tilastotietoja ja muita selvityksiä Suomen viranomaisille ja Euroopan unionin toimielimille (JulkHankA 2007/614, 1 §).

Vesihuoltosuunnitelma: Vesienjohtamissuunnitelmapiirustus, jossa vesijohtojen, hulevesijohtojen ja jätevesijohtojen sijainnit, laskut, korkeusasemat ja materiaalit.

1 JOHDANTO

1.1 Lähtökohdat

Kuopion kaupungin kaupunkiympäristön palvelualueen vastuualue on kaupunkiympäristön suunnittelu, rakentaminen ja hallinta sekä kunnossapito. Kaupunkiympäristön palvelualueeseen sisältyvät kaupunkiympäristön suunnittelupalvelut, rakentamisen ja kunnossapidon palvelut, ympäristö- ja rakennusvalvontapalvelut sekä maaomaisuuden hallintapalvelut. Opinnäytetyö tehdään Kaupunkiympäristön suunnittelupalveluille.

Kuopion kaupungin kaupunkiympäristön palvelualueen toiminta on laajentunut uusien asuin- ja yritysalueiden valmistumisen myötä. Tulevaisuudessa myös mahdolliset kuntaliitokset aiheuttavat toiminnan laajentumista. Kaupungin omat resurssit eivät riitä kaikkiin toimeksiantoihin ja tämän vuoksi Kaupunkiympäristön suunnittelupalvelut on päättänyt siirtää teettämään infran suunnitteluhankkeita markkinoilla toimivilla suunnittelutoimistoilla omien suunnittelijoidensa työpanoksen rinnalla. Uudistuksella pyritään tehostamaan kunnan suunnittelupalvelujen toimintaa. Näin on myös mahdollisuus tilata erityisosa-alueiden osaamista, jota omilta suunnittelijoilta ei välttämättä löydy.

Julkisten hankintayksiköiden on toimittava hankintojen hankinnassa tiettyjen lakien ja toimintaohjeiden mukaan. Kuopion kaupungille suunnitteluhankkeiden teettäminen ulkopuolisilla on uusi aluevaltaus, joten hankintaprosessista, siihen liittyvistä toimenpiteistä ja lainsäädännöstä on hyvin vähän tietoa. Suunnittelijoiden aika ei riitä aiheen tutkimiseen ja ohjeistuksen laatimiseen, mikä aiheuttaa ristiriitoja ja sekaannuksia hankinnoissa. Hankintatoimi on entisestään monimutkaistunut ja tullut erittäin yksityiskohtaiseksi ja muototarkaksi, mikä aiheuttaa valituksia markkinaoikeuteen tilaajan puolelta pienistäkin puutteista hankinnan vaiheissa. Virheellisesti laadittu tarjouspyyntö, tarjoajien jättäminen virheellisesti tarjousmenettelyn ulkopuolelle tai ylipäätään hankintamenettelyn lainvastaisuus tietämättömyydestä johtuen voi aiheuttaa kalliit oikeusprosessit hankintayksikölle.

1.2 Tavoitteet

Opinnäytetyönäni on laatia vaihe vaiheelta noudatettava toimintamalli, avustava materiaali ja asiakirjamallipohjat hankintaprosessin kulkuun. Kokoan yhdeksi tiiviiksi opukseksi kaikki oleellisen tiedon laeista, asetuksista ja ohjeista soveltaen niitä Kuopion kaupungin käytäntöihin.

Infran suunnitteluttamisen ohjeistusta noudattamalla suunnittelu- ja asiantuntijatehtävähankinnoissa osataan menetellä lakien ja ohjeiden mukaan välttäen näin pitkät valitusprosessit, jotka viivästyttävät hankkeita ja aiheuttavat lisäkustannuksia Kuopion kaupungille.

Lisäksi ohjeistuksen tavoitteena on kehittää konsultin ohjausta ja saada aikaan materiaalipankki sähköisesti ja ohjeistettuna kirjallisesti siitä mitä tietoja ja materiaaleja konsultti tarvitsee suunnittelutyön alkaessa. Konsultin ohjauksen laatimiseen sisältyy konsultin tarvitseman katusuunnitteluohjeen, ohjearvotaulukon, piirustusmerkintöjen ja tarvittavien asiakirjamallien laatiminen sekä E-palautelomakkeen luominen.

1.3 Aiheen valinta ja rajaus

Ehdotin itse Kuopion kaupungille kesällä 2011 kesätöissä ollessani, että olisin halukas tekemään opinnäytetyöni katusuunnittelijoiden tarvitsemiin katusuunnitteluohjeisiin liittyen ja tämä sopi Kuopion kaupungin kunnallisteknisen osaston suunnittelupäällikölle. Kysellessäni koululta asiasta opinnäytetyönä tehty katusuunnitteluohje liitteineen ei ollut tarpeeksi laaja, joten lisäsimme siihen suunnitteluttamisen ohjeistuksen ja siihen liittyvät kehitystehtävät. Olen erittäin tyytyväinen aihevalintaan, koska uskon katusuunnitteluun, konsulttitoimintaan ja suunnitteluttamiseen perehtymisestäni olevan hyötyä minulle tulevaisuuden työtehtävissä. Tulevaisuudessa työpaikkani voi olla suunnittelijana esim. konsulttitoimistossa tai kaupungin virastossa, missä näiden asioiden ymmärtämisestä on selkeä etu.

Rajaan opinnäytetyöni aiheen käsittelemään ainoastaan infran suunnitteluttamisen ohjeistusta ja katusuunnitteluohjetta, vaikka Kuopion kaupungilla on tarvetta kaikkien kunnallistekniikan yksiköiden hankinta- ja suunnitteluohjeelle. Hankintaohjetta voidaan käyttää koko kunnallisteknisellä osastolla, mutta katusuunnitteluohje ja konsultin ohjaus on selkeästi rajattu koskemaan katusuunnittelua. Aihe on jo katusuunnittelun osalta laaja. Haluan käsitellä ja ymmärtää toimeksiannon sisällön mahdollisimman perusteellisesti tällä osa-alueella, joten jätän muun suunnittelun pois kokonaisuudesta.

Tässä raportissa käytetään seuraavia lakien, säädösten, viranomaisdokumenttien ja ohjeiden lyhenteitä:

HILMA	työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämä sähköinen julkisten hankintojen ilmoituskanava
InfraRYL	infrarakennustöiden yleiset laatuvaatimukset -julkaisu
InfSuunOhj	Infran suunnitteluttamisen ohjeistus (Liite 1)
JulkHankA	valtioneuvoston asetus julkisista hankinnoista 2007/614
JulkHankL	laki julkisista hankinnoista 2007/348
JulkL	laki viranomaistoiminnan julkisuudesta 621/1999
MRL	maankäyttö- ja rakennuslaki
RakMk	rakennusmääräyskokoelma
RATO	ratahallintokeskus
RIL	rakennusinsinööriliitto
SähkDynL	laki sähköisestä huutokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä 2011/698
Tekla	tekninen lautakunta
TilaajavastuuL	laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käyttäessä 2006/1233

.

2 JULKISEN HANKINNAN HANKINTAPROSESSI

Julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan sellaisia tavara-, palvelu- ja rakennusurakkahankintoja, joita valtio, kunnat ja kuntayhtymät, valtion liikelaitokset sekä muut hankintalainsäädännössä määritellyt hankintayksiköt tekevät oman organisaationsa ulkopuolelta. Palveluiden ja tuotteiden hankinta hankintayksikön ulkopuolisilta toimittajilta noudattelee tiettyä toimintakaavaa (hankintaprosessi), mitä ohjailevat lait, asetukset ja hankintayksikköjen omat ohjeet. Hankintaprosessin kaikissa vaiheissa on noudatettava hankintalaissa säädettyjä toimintavelvoitteita, joiden taustalla ovat Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaiset syrjimättömyyden-, yhdenvertaisuuden-, avoimuuden- ja suhteellisuuden periaatteet (JulkHankL 2007/348, 2 §).

Syrjimättömyyden periaate velvoittaa hankintayksikköä laatimaan tarjouspyynnössä ja hankintailmoituksessa asetetut vaatimukset tarjoajalle ja hankinnalle niin, etteivät ne ole paikallisia, tiettyä aluetta suosivia tai syrjiviä. Tarjoajia on kohdeltava tasavertaisesti riippumatta heidän kansalaisuudestaan.

Avoimuusperiaate edellyttää hankintaprosessin avoimuutta ja julkisuutta mikä tarkoittaa sitä, ettei hankintamenettelyä koskevia tietoja salata, hankinnasta ilmoitetaan julkisesti, tarjouskilpailun ratkaisemisesta ja siihen johtavista valintakriteereistä tiedotetaan tarjouskilpailuun osallistuneille ja, että kaikki hankintaa koskevat asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia.

Suhteellisuusperiaate edellyttää hankintamenettelyn vaatimusten ja tavoitteiden kohtaavan ja tarjouspyynnön sisällön tai tarjousmenettelyn ehtojen olevan oikeassa suhteessa hankinnan laatuun nähden.

Seuraavaksi on esitetty hankintaprosessin kulku luettelona, jonka jälkeen on kerrottu kynnsarvoista, noudatettavista laeista ja tarkemmin toimintakaavan jokaisesta vaiheesta.

1. Hankinnan suunnittelu
2. Projektisuunnitelman laadinta
3. Tarjoajien arviointikriteerien määrittäminen
4. Hankinnasta ilmoittaminen
5. Tarjouspyynnön tai neuvottelukutsun laatiminen sekä lähettäminen

6. Tarjousten käsittely

- avaamistilaisuus
- kelpoisuuden tarkistaminen

7. Hankintapäätös

8. Lakisääteisten selvitysten vaatiminen tarjoajalta

9. Hankintasopimus

10. Muutoksen haku.

2.1 Kynnysarvot ja käytettävät lait

EU-kynnysarvot muuttuvat kahden vuoden välein: EU-kynnysarvot 1.1.2012 alkaen ja kansalliset kynnysarvot 1.6.2010 alkaen on taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Kynnysarvot (JulkHankL 2007/348, 15 §; 16 §)

Hankintalaji	EU-kynnysarvo (€)	Kansallinen kynnysarvo (€)
Tavarahankinnat, palveluhankinnat ja suunnittelukilpailut	211 000	30 000
Rakennusurakat ja käyttöoikeusurakat	5 278 000	150 000
Liitteen B terveydenhoito- ja sosiaalipalvelut (ryhmä 25) ja eräät työvoimahallinnon koulutuspalvelut yhteishankintana		100 000

Laki julkisista hankinnoista 30.3.2007/348 (JulkHankL)

EU- kynnysarvot ja kansalliset kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa sovelletaan lakia julkisista hankinnoista eli hankintalakia, joka sisältää toimintavelvoitteet ja kilpailuttamismenettelyt, joita noudattamalla hankinnat tehdään.

Valtioneuvoston asetus julkisista hankinnoista 24.5.2007/614 (JulkHankA)

Hankintalain rinnalla noudatetaan sitä täydentävää valtioneuvoston hankinta-asetusta julkisista hankinnoista. Hankinta-asetuksessa annetaan tarkempia säännöksiä hankintalaissa ja erityisalojen hankintalaissa edellytetyistä hankintojen ilmoitusvelvoitteista, ilmoitusten sisällöstä, ilmoitusten lähettämisestä, julkaisemisesta ja muista viestintään sekä ilmoitusvelvollisuuteen liittyvistä seikoista sekä velvollisuudesta toimittaa hankinnoista tilastotietoja ja muita selvityksiä Suomen viranomaisille ja Euroopan unionin toimielimille.

Kansalliset kynnyksarvot alittavissa hankinnoissa eli pienhankinnoissa ei olla velvollisia noudattamaan hankintalakia. Pienahankintojen osalta hankintayksiköt noudattavat omia ohjeistuksiaan, jotka ovat normaalisti samoja menettelyjä kevennettyinä versioina, kuin kansalliset kynnyksarvot ylittävissäkin hankinnoissa.

Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621 (JulKL)

Kaikissa julkisissa hankinnoissa on noudatettava myös lakia viranomaistoiminnan julkisuudesta. Viranomaistoiminnan julkisuudesta säädettyssä laissa säädetään viranomaisen vaitiolo-velvollisuudesta, asiakirjojen salassapidosta ja tietojen saantioikeudesta julkisien ja salattujen asiakirjojen osalta.

Tilajavastuulaki eli laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käyttäessä (TilajavastuuL)

Lakia tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käyttäessä eli tilajavastuulakia on noudatettava 7 500 euroa ylittävissä hankinnoissa, joissa käytetään alihankkijoita tai vuokratyövoimaa (TilajavastuuL 2006/1233, 4 §). Tilajavastuulaki on säädetty estämään harmaata taloutta ja turvaamaan yritysten tasavertainen kilpailu sekä varmistaa työehtojen noudattaminen vuokratyö- ja alihankintayrityksissä.

Laki sähköisestä huutokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä 17.6.2011/698 (SähköDynL)

Sähköisiä hankintamenettelyjä käyttäessä noudatetaan lakia sähköisestä huutokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä. Lain tarkoituksena on edistää sähköisten menettelytapojen käyttöä julkisissa hankinnoissa.

Hankinnoissa voidaan soveltaa myös yleisiä sopimusehtoja, joita ovat Julkisten hankintojen yleiset sopimusehdot palveluhankinnoissa (JYSE 2009 PALVELUT) sekä Konsulttitoiminnan yleiset sopimusehdot (KSE 1995). Näiden sopimusehtojen soveltuvuus ja käytettävyys on mietittävä tapaus kerrallaan. Olettaessa nämä ehdot osaksi hankintasopimusta on tarjouspyynnössä mainittava miltä osin ehdoista mahdollisesti poiketaan.

2.2 Hankinnan suunnittelu

Julkiset hankinnat on tehtävä ammattitaidolla, osaavasti ja taloudellisesti järkevästi sekä ympäristönäkökohdat huomioiden. Tämä edellyttää, että hankinnat tehdään

suunnitelmallisesti, tarkoituksenmukaisesti, markkinat ja niiden toimintaperiaatteet tuntien ja huomioon ottaen. (JulkHankL, 2 §.)

Markkinakartoituksen tekeminen hankinnan suunnitteluvaiheessa auttaa tutustumaan markkinoihin. Tarjouspyynnön laadinnassa markkinakartoitus auttaa selvittämään hankinnan kannalta oleellisen tiedon tarjoajista, kuten tarjoajan tunnettuuden ja arvostuksen alalla.

Hankinnan suunnittelun ensimmäisiä vaiheita on laskea ennakoitu arvo hankinnalle, jonka hankintayksikkö on päättänyt hankkia. Ennakoitu arvo lasketaan käyttäen suurinta mahdollista kokonaiskorvausta ilman arvonlisäveroa (JulkHankL 2007/348, 17 §). Ennakoidun arvon perusteella hankinnat jaetaan kolmeen kynnysarvopäryhmään:

1. EU-kynnysarvot ylittävät hankinnat
2. kansalliset kynnysarvot ylittävät, mutta EU-kynnysarvot alittavat hankinnat
3. pienhankinnat eli kansalliset kynnysarvot alittavat hankinnat.

Näiden kynnysarvojen perusteella saadaan selville mitä lakeja, asetuksia ja ohjeita hankinnoissa tulee noudattaa ja kuka niistä vastaa hankintayksikössä. Kynnysarvot on esitetty luvussa *2.1 Kynnysarvot ja käytettävät lait*.

Tässä vaiheessa on otettava myös huomioon mahdollisuus jakaa hankinta erillisiin osiin. Hankkeen, joka toteutetaan erillisinä osina, ennakoitu kokonaisarvo on laskettava ottaen huomioon kaikkien osien yhteisarvo ja jokaisen osan osalta on sovellettava yhteisarvon mukaisia sääntöjä (JulkHankL 2007/348, 17 §). Hankinnoissa on myös otettava huomioon pilkkomiskielto. Hankintaa ei saa jakaa hankintalain kiertämiseksi eriin, osittaa tai laskea poikkeuksellisin menetelmin (JulkHankL 2007/348, 20 §). Hankinnan suunnitteluvaiheessa päätetään myös käytettävä hankintamenettely. Yleisimmin käytetään avointa tai rajoitettua menettelyä tai puitejärjestelyä. Hankintamenettelyjen määritykset on kerrottu luvussa *3 Hankintamenettelyt*.

2.3 Projektisuunnitelman laadinta

Merkittävistä hankkeista laaditaan ennen suunnitteluhankkeen sisäistä aloituspalaveria projektisuunnitelma (InfSuunOhj, Liite 1). Projektisuunnitelmaan kirjataan mitä tehdään, millä resurssein ja missä aikataulussa. Projektin edetessä sovitut muutokset korjataan projektisuunnitelmaan.

Projektsuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot projektista:

- tausta
- tavoitteet ja tehtävät
- rajaukset ja laajuus
- projektivastaavan valtuudet
- aikataulu
- ympäristö
- organisaatio
- toteutussuunnitelma ja tarkastuspisteet
- kustannukset
- riskianalyysi ja muutosten hallinta
- laadunvalvonta
- dokumentointi ja tiedotus.

Projektsuunnitelma auttaa projektipäällikköä hahmottamaan hankkeen kokonaisuuden ja pysymään aikataulussa sekä tavoitteissa. Projektsuunnitelmasta voi tarkistaa hankkeen edetessä mitä on sovittu.

2.4 Tarjoajien arviointikriteerien määrittäminen

Arviointikriteereinä voi olla halvin hinta tai kokonaistaloudellinen edullisuus. Kokonaistaloudellinen edullisuus tarkoittaa hinnan ja laadun yhtäaikaista painotusta tietyin hankintayksikön päättämien prosentuaalisiin painoarvoihin. Kokonaistaloudellista edullisuutta käyttäessä EU-hankinnoissa vaatimukset ja niiden vertailuperusteet ilmoitetaan hankintailmoituksessa ja Kansallisessa avoimessa menettelyssä voi vaatimukset ilmoittaa hankintailmoituksessa tai vasta tarjouspyynnössä.

Laadun arviointikriteerit määräytyvät aina hankekohtaisesti riippuen tarjoajalta vaadittavista taidoista ja ominaisuuksista. Laadun arvioinnissa hankintayksikkö voi asettaa vaatimuksia ehdokkaiden ja tarjoajien rahoitukselliselle ja taloudelliselle tilanteelle, tekniselle suorituskyvylle ja ammatilliselle pätevyydelle. Edellä mainittujen vaatimusten täyttymisen osoitukseksi hankintayksikkö voi pyytää tarjoajia ja ehdokkaita toimittamaan tilanteestaan selvityksiä. (JulkHankL 2007/348, 56 §.) Selvityksiä voivat olla esimerkiksi Kuopion kaupungille laatimani lomakepohjat henkilötiedoista, projektitiedoista (infSuunOhj, Liite 4, Tarjouspyynnön liitteet) sekä lain (TilaajavastuuL 1233/2006) vaatimat selvitykset yrityksen tilasta. Henkilötieto- ja projektitietolomakkeisiin konsulttitoimistot täyttävät tarjoamiensa konsulttien henkilötiedot, tutkinnot, työkokemuksen ja tiedot suunnitteluprojekteistaan viimeisen viiden vuoden ajalta. Tarjouspyyntömalli liitteineen löytyy Infran

suunnitteluttamisen ohjeistuksen liitteestä 4. Tässä raportissa otsikossa 5.3 *Infran suunnitteluttamisen ohjeistuksen liitteet* kohdassa 5 tarjouspyyntömallipohja on kerrottu tarjouspyyntömallipohjasta ja Kuopion kaupungille kehittämistäni arviointikriteereistä.

2.5 Hankinnasta ilmoittaminen

Hankinnasta on ilmoitettava avoimesti ja riittävän laajasti. Hankinnan ilmoittamisesta on säädetty valtioneuvoston asetuksessa julkisista hankinnoista 24.5.2007/614. Työ- ja elinkeinoministeriö ylläpitää maksutonta, sähköistä HILMA-nimistä ilmoituskanavaa, jossa hankintayksiköt ilmoittavat julkisista hankinnoistaan ja yritykset saavat reaaliaikaista tietoa tulevista hankkeista (www.hankintailmoitukset.fi). Hankintayksikkö voi julkaista hankintailmoituksen myös muussa tarkoituksenmukaisessa tiedotusvälineessä, mutta vasta sen jälkeen kun hankintailmoitus on julkaistu HILMA:ssa. Hankintojen ilmoitusperiaatteet vaihtelevat kynnysarvojen mukaan. Seuraavaksi on kerrottu eri kynnysarvojen mukaiset ilmoitusmenettelyt.

EU-kynnysarvot ylittävät hankinnat:

EU-kynnysarvot ylittävät hankinnat tulee ilmoittaa **hankintailmoituksella** EU:n laajuisesti. EU-hankintailmoitukset tehdään HILMA:ssa, josta ne toimitaan automaattisesti julkaistavaksi Euroopan unionin virallisen lehden täydennysosassa (S-osa) sekä Tenders Electronic Daily eli TED-tietokantaan.

EU-kynnysarvot ylittävistä hankinnoista voi halutessaan julkaista myös **ennakkoilmoituksen**, joka toimitetaan julkaistavaksi vähintään 52 päivää ja enintään 12 kuukautta ennen hankintailmoituksen lähettämistä. Ennakkoilmoituksella hankintayksikkö ilmoittaa kalenterivuoden alussa varainhoitovuonna toteutettaviksi suunnitelluista hankinnoista. (JulkHankA 2007/614, 10 §.) Ennakkoilmoituksen julkaiseminen oikeuttaa tarjouksen jättämiselle asetetun määräajan lyhentämiseen (JulkHankL 2007/348, 38 §).

Lisäksi tiedot voittaneesta tarjouksesta ilmoitetaan **jälki-ilmoituksella** 48 päivän kuluessa hankintasopimuksen solmimisesta (JulkHankA 2007/614, 11 §). Ennakkoilmoituksen ja jälki-ilmoituksen täyttö ja julkaisu tapahtuu HILMA:ssa. Jos hankinta voidaan tehdä suorahankintana hankintalain 27 tai 28 §:ssä säädetyin edellytyksin, velvollisuutta ilmoittamiseen ei ole (JulkHankL 2007/348, 9 §).

Kansalliset kynnysarvot ylittävät hankinnat:

Kansalliset kynnysarvot ylittävät hankinnat ilmoitetaan **aina hankintailmoituksella** HILMA:ssa. Poikkeuksena suora hankinta. Jos hankinta voidaan tehdä suora hankintana hankintalain 67 §:ssä säädetyin edellytyksin, ei velvoitetta ilmoittamiselle ole (JulkHankA 2007/614, 4 §). EU-kynnysarvot alittavista hankinnoista ei tarvitse julkaista ennako- tai jälki-ilmoitusta (JulkHankL 2007/348, 68 §). Pienhankinnoista ei tarvitse tehdä hankintailmoitusta, mutta sen voi tehdä jos näkee sen tarpeelliseksi.

Hankintailmoituksessa on oltava vähintään seuraavat tiedot (JulkHankA 2007/614, 5 §):

- hankintayksikön virallinen nimi ja yhteystiedot
- hankintayksikön luonne
- hankintayksikön hankinnalle antama nimi
- hankinnan ennakoitu arvo, hintahaarukka tai tieto siitä ylittääkö hankinnan arvo kansallisen kynnysarvon
- hankintalaji
- hankintamenettely
- tarjouksen valintaperuste (halvin hinta tai kokonaistaloudellinen edullisuus)
- tarjousten vertailuperusteet tai viittaus tarjouspyyntöön jossa vertailuperusteet on ilmoitettu jos valintaperusteena kokonaistaloudellinen edullisuus
- tarjousten tai osallistumishakemusten toimituksen määräaika
- hankinnan kohteen CPV-koodi 2-numerotason tarkkuudella
- maininta mahdollisesta osatarjousten hyväksymisestä
- maininta hyväksytäänkö vaihtoehtoiset tarjoukset
- maininta varataanko hankinta työkeskuksille tai työohjelmien yhteydessä toteutettavaksi.

Jos hankinta toteutetaan käyttäen hankintamenettelynä rajoitettua menettelyä, neuvottelumenettelyä tai kilpailullista neuvottelumenettelyä, on ilmoitettava lisäksi seuraavat asiat:

- Aikooko hankintayksikkö asettaa soveltuvuusvaatimuksia.
- Mistä tiedot vaatimuksista ja niiden todentamiseksi vaadittavista asiakirjoista ovat saatavilla.
- Tullaanko ehdokkaiden määrää rajoittamaan.

Hankintailmoituksissa käytetään hankinnan yksilöimiseksi CPV-koodeja (JulkHankA 2007/614, 7 §). CPV-koodit (Common Procurement Vocabulary) on EU:n komission hyväksymä hankintasanaston luokittelujärjestelmä. CPV-koodien käyttö on ollut pakollista Euroopan unionissa 1. helmikuuta 2006 alkaen. Tarkoituksena on yhdenmukaistaa hankintaviranomaisten ja -yksikköjen hankintasopimusten sisällön kuvauksissaan käyttämät viittaukset. CPV-koodit sisältävät 6 000 eri nimikettä 9-numeron tarkkuudella. CPV nimikkeiden avulla potentiaaliset tavara- ja palvelualojen toimittajat saavat nopeasti tiedot omaa sektoriaan koskevista hankinnoista. Luettelo käytettävistä CPV-koodeista on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä (*Komission asetus (EY) N:o 213/2008, EUVL*). Hankintailmoituksen otsikkoon on tärkeää löytää yksi mahdollisimman kuvaava ja tarkka CPV-koodi.

2.6 Tarjouspyynnön tai neuvottelukutsun laatiminen sekä lähettäminen

Tarjouspyyntö laaditaan mahdollisen hankintailmoituksen lisäksi tarkoin harkiten ja varmistaen, että kaikki lain mukaiset asiat tulevat ilmoitetuksi. Tarjouspyynnön laadinnassa hankintayksikkö päättää kuitenkin itse mitä ja millä ehdoilla hankitaan sekä mitä asioita tarjouspyynnössä painotetaan. Tarjouspyyntöasiakirjojen perusteellisuus edistää saamaan sopivimmat ehdokkaat kyseiseen hankkeeseen.

Jos hankintamenettelyksi on valittu neuvottelumenettely tai kilpailullinen neuvottelumenettely, lähetetään tarjoajille neuvottelukutsu, joka sisältää yleensä myös tarjouspyynnön. Jos tarjouspyyntö ei ole neuvottelukutsun liitteenä tulee neuvottelukutsussa käydä ilmi otsikossa hankintalain kohdassa 41 § luetellut asiat, tarjousaikaa lukuun ottamatta (JulkHankL 2007/348, 43 §). Neuvottelukutsun saaneet tarjoajat tulevat sovittuun aikaan ja paikkaan neuvottelemaan sopimuksen ehdoista hankintayksikön edustajan/edustajien kanssa.

2.6.1 Tarjouspyynnön sisältö

Tarjouspyynnössä on oltava hankinnan sisältö, laatu, laajuus, hankintamenettelyn sisältö ja vaiheet sekä hankinnan keskeiset ehdot. Seuraavassa on luettelo tarjouspyynnössä esitettävistä asioista:

1. Tilaajan yhteystiedot.
2. Hankinnan kohteen kuvaus ja määrittely sekä hankinnan kohteeseen liittyvät muut laatuvaatimukset (JulkHankL 2007/348, 41 §; kohta: 1).

Hankinnan kohteen kuvauksessa ja määrittelyssä annetaan kokonaisvaltainen kuva hankkeesta.

Tarjouspyynnössä ilmoitetaan

- hankkeen perustiedot (nimi, sijainti, hanketyyppi ja käyttötarkoitus)
- hankkeen aikainen organisointi ja toteutusmuoto
- tekniset määritelmät hankkeen kohteesta
- keskeiset tavoitteet
- aikataulu.

Hankinnan kohteen ominaisuudet ja laatuvaatimukset on esitettävä käyttäen riittävän yksityiskohtaisia teknisiä eritelmiä hankittavasta palvelusta. Määrittely voi sisältää tiedot hankittavista määristä tai puitesopimuksen osalta esimerkiksi arvion edellisen kauden volyymeista. Käytettäessä kilpailullista neuvottelumenettelyä hankintayksikkö voi määritellä hankintaa koskevat tekniset vaatimukset hankintamenettelyn aikana esitettyjen ratkaisuehdotusten perusteella. Teknisten eritelmien esittäminen voidaan toteuttaa kolmella tavalla (JulkHankL 2007/348, 44 §):

Viittaus standardeihin

Tekniset eritelmät voidaan esittää viittaamalla standardeihin, teknisiin hyväksyntöihin tai suunnitteluun, laskentaan tai rakennusurakoiden toteuttamiseen tai tuotteiden tuottamiseen liittyviin teknisiin eritelmiin esitettyssä etusijajärjestyksessä. Teknisten eritelmien standardisoitu hankintasanasto on EU:ssa CPV-koodit (2.5 *Hankinnasta ilmoittaminen*).

Viittaukset suorituskyykyyn ja toiminnallisiin ominaisuuksiin

Tekniset eritelmät voidaan ilmoittaa myös esittämällä hankinnan kohteelta edellytettäviä suorituskyykyä ja toiminnallisia ominaisuuksia koskevia vaatimuksia.

Viittaus osittain standardeihin ja osittain suorituskyykyyn ja toiminnallisiin ominaisuuksiin

Tekniset eritelmät voidaan laatia myös viittaamalla osittain standardeihin tai muihin teknisiin määrittelyihin ja osittain suorituskyykyä ja toiminnallisia ominaisuuksia koskeviin vaatimuksiin.

Teknisissä eritelmissäkin on muistettava syrjimättömyyden periaate. Tiettyä valmistajaa tai tiettyä alkuperää olevia tavaroita ei saa mainita. Teknisessä eritelmässä ei myöskään saa viitata tavaramerkkiin, patenttiin, tuotetyyppiin, alkuperään, erityiseen menetelmään tai tuotantoon siten, että viittaus suosii tai syrjii tiettyjä tarjoajia tai

tavaroita. Tällainen viittaus on poikkeuksellisesti sallittu vain, jos hankintasopimuksen kohdetta ei ole mahdollista riittävän täsmällisesti kuvata muutoin. Viittaukseen on liitettävä ilmaisu "tai vastaava". (JulkHankL 2007/348, 44 §).

3. Viittaus julkaistuun hankintailmoitukseen (JulkHankL 2007/348, 41 §; kohta: 2).

EU-hankinnassa on oltava viittaus julkaistuun hankintailmoitukseen. Viittaus on hyvä laittaa myös kansallisen hankinnan tarjouspyyntöön.

4. Tarjouksen sisältövaatimukset ja liitteet.

Tarjouspyynnössä on kerrottava missä muodossa tarjous toimitetaan, mitä tarjouksen liitteinä tulee lähettää ja mitä sopimusehtoja (SKOL-palkkaluokat, KSE) käytetään sekä miltä osin niistä poiketaan. Tarjouspyyntömallit liitteineen löytyy Infran suunnitteluttamisen ohjeistuksesta liitteistä 4 ja 5.

Liitteitä voivat olla esim.:

- projektitietolomake henkilöstön ja projektipäällikön viimeaikaisista hankkeista
- soveltuvuuslomake, jossa tarjoaja vakuuttaa soveltuvuutensa yritystoiminnan kannattavuuden, mahdollisten tuomioiden yms. osalta
- todistus vastuuvakuutuksesta, jolla todistetaan tarjoajan vahingonkorvausvelvollisuus
- arvio työnaikaisista palkkioista
- alustava työsuunnitelma
- yrityksen tilinpäätöstiedot.

5. Kieli tai kielet, joilla tarjoukset on laadittava (JulkHankL 2007/348, 41 §; kohta: 5).

Erityisesti EU-hankinnoissa, mutta myös kansallisissa hankinnoissa kannattaa käytettävästä kielestä ilmoittaa etukäteen.

6. Tarjousaika (JulkHankL 2007/348, 41 §; kohta: 3).

Kansallisen kynnysarvon ylittävässä, mutta EU-kynnysarvon alittavassa hankinnassa ehdokkaille ei ole hankintalaissa määrätty tarjousten jättämisen tarkkoja määräaikoja. Tarjousten tai osallistumishakemuksen jättämiselle on kuitenkin varattava hankinnan laajuus ja laatu huomioon ottaen kohtuullinen aika tarjousten tekemiseen. Tarjousajan pituutta harkittaessa tulee ottaa huomioon kilpailumahdollisuuksien hyväksikäytön ja tarjoajien tasapuolisen kohtelun vaatimukset.

EU-kynnysarvot ylittävässä hankinnoissa kynnysarvosta huolimatta noudatettavat tarkat määräajat sekä niiden lyhentäminen ja pidentäminen on määritelty hankintalaissa (JulkHankL 2007/348, 36 §; 37 §; 38 §; 39 §). Taulukossa 2 on kerrottu hankintalaista poimitut osallistumishakemuksen tekemisen määräajat.

TAULUKKO 2. Määräajat tarjoutusten tai osallistumishakemuksien tekemiselle (JulkHankL 2007/348, 36 §; 37 §; 38 §; 39 §)

Menettely	määräaika (pv)
Rajoitettu menettely	
Rajoitettu menettely, osallistumishakemus	37
Rajoitettu menettely, osallistumishakemus, hankintailmoitus toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	30
Rajoitettu menettely, osallistumishakemus, hankintailmoitus jatarjousasiakirjat sähköisesti sekä maininta Internet-osoitteesta, jossa ovat saatavilla	25
Rajoitettu menettely, tarjousaika	40
Rajoitettu menettely, tarjousaika, ennakoilmoitus julkaistu vähintään 52 pv ennen ja enintään 12 kk ennen hankintailmoituksen julkaistavaksi toimittamista	22
Rajoitettu menettely, osallistumishakemus, hankintailmoitus toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	10
Neuvottelumenettely	
Neuvottelumenettely, osallistumishakemus	37
Neuvottelumenettely, osallistumishakemus hankintailmoitus toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	30
Kilpailullinen neuvottelumenettely	
Kilpailullinen neuvottelumenettely, osallistumishakemus	37
Kilpailullinen neuvottelumenettely, osallistumishakemus, hankintailmoitus toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	30
Avoim menettely	
Avoim menettely, tarjousaika	52
Avoim menettely, tarjousaika, sähköinen hankintailmoitus	45
Avoim menettely, tarjousaika, sähköinen hankintailmoitus ja tarjousasiakirjat sekä maininta Internet-osoitteesta, jossa asiakirjat saatavilla	40
Avoim menettely, tarjousaika, ennakoilmoitus julkaistu vähintään 52 pv ennen ja enintään 12 kk ennen hankintailmoituksen julkaistavaksi toimittamista	22
Käyttöoikeusurakka	
Käyttöoikeusurakka, osallistumishakemus	52
Käyttöoikeusurakka, osallistumishakemus, kun urakan saaja ei hankintayksikkö	37
Käyttöoikeusurakka, tarjousaika	40
Nopeutettu menettely jos määräaikojen noudattaminen on kiireen vuoksi mahdotonta:	
Neuvottelumenettely, osallistumishakemus, hankintailmoitus toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	10
Rajoitettu menettely, osallistumishakemus, hankintailmoitusta ei toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	15
Neuvottelumenettely, osallistumishakemus, hankintailmoitusta ei toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	15

7. Tarjousten voimassaoloaika (JulkHankL 2007/348, 451 §; kohta: 8).

Hankintalaissa ei ole erityisiä määritelmiä tarjousten voimassaoloajasta. Hankintayksikkö saa määrätä voimassaoloajan haluamukseen, kuitenkin ottaen huomioon hankinnan kohde, laatu ja laajuus sekä tarjousten käsittelyn vaatima aika.

8. Vaihtoehtoisten tarjousten tai osatarjousten hyväksyminen.

Tarjouspyynnössä ilmoitettavia tietoja voivat olla muun muassa tieto vaihtoehtoisten tarjousten esittämisen sallittavuudesta, osatarjousten sallittavuudesta sekä hankinnan vaihtoehtoihin toteutustapoihin liittyvät vähimmäisvaatimukset, jos vaihtoehtoja halutaan sallia.

9. Tarjouksen valintamenettely ja arviointikriteerit (JulkHankL 2007/348, 41 §; kohta: 7).

Hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä on ilmoitettava tarjouksen valintamenettely eli käytetäänkö valinnassa halvinta hintaa vai kokonaistaloudellista edullisuutta, jota käytettäessä ovat arviointikriteerit ja niiden tärkeysjärjestys ja suhteellinen painotus ilmoitettava. Arviointikriteereiden täytyy olla syrjimättömiä ja hankinnan kohteeseen liittyviä.

Hankinnan kohteeseen liittyviksi arviointiperusteiksi katsotaan esimerkiksi hankinnan kohteena olevan tavaran, palvelun tai rakennustyön laatu, hinta tai toimitusaika. Tarjoajien ja ehdokkaiden soveltuvuusehdot tulee erottaa hankinnan kohteeseen liittyvistä tarjousten arviointikriteereistä. Hankinnan kohteen sitä vaatiessa voidaan kuitenkin edellyttää esimerkiksi paikallistuntemusta. Tällaiselle perusteelle ei kuitenkaan saa antaa niin suurta painoarvoa, että se estäisi uusien yrittäjien alalle pääsyä.

10. Tarjouksen hylkäämisperusteet.

Tarjouksen hylkäämisperusteet on ilmoitettava tarjouspyynnössä.

11. Tarjoajien soveltuvuutta koskevat vaatimukset sekä luettelo vaadittavista selvityksistä (JulkHankL 2007/48, 41 §; kohta: 6).

Tarjouspyynnön tai hankintailmoituksen on sisällettävä ehdokkaiden tai tarjoajien taloudellista ja rahoituksellista tilannetta, teknistä kelpoisuutta ja ammatillista pätevyyttä

koskevat ja muut vaatimukset sekä luettelo asiakirjoista, joita ehdokkaan tai tarjoajan on tätä varten toimitettava.

12. Tieto vastuuvakuutuksen vaatimisesta ja todistamisvelvollisuudesta.

13. Sopimusasiakirjojen tärkeysjärjestys ja tarjouspyyntöön sovellettavat sopimusehdot.

Tarjouspyynnössä mainitaan missä tärkeysjärjestyksessä asiakirjoja noudatetaan tehtävän suorittamisessa ja mitä sopimusehtoja tarjouspyynnön osalta sovelletaan sekä tietoa hankintapäätöksen ja sopimuksen määräajoista ja täytäntöön panosta.

14. Tarjousasiakirjojen julkisuus.

Maininta pidetäänkö tarjousasiakirjoja julkisina ja miten tulee toimia jos tarjoaja haluaa joitain tietoja pidettävän salassa.

15. Osoite, johon tarjoukset on toimitettava (JulkHankL 2007/348, 41 §; kohta: 4).

16. Yhteystiedot ja määräaika lisätietojen saamiseksi.

17. Hankintavaltuudet omaavan henkilön allekirjoitus ja päiväys.

18. Hankintamenettelyn tai tarjousten tekemisen kannalta muut olennaiset tiedot ovat

- erityisehdot
- hankintaprosessin kulku
- informaatiotilaisuudet
- turvallisuusseikat
- vaatimukset:
 - hintojen ilmoittamista
 - vastatoimitusehdoista
 - toimitusosoitteesta
 - maksuehdoista
 - takuuehdoista
 - ylläpito- ja huoltopalveluista
 - annettavasta koulutuksesta
 - ohjekirjoista
 - käytettävistä pakkauksista.

2.6.2 Neuvottelukutsun sisältö

Neuvottelukutsussa kuten tarjouspyynnössäkin tulee käydä ilmi hankintalain pykälässä 41 § luetellut asiat, tarjousaikaa lukuun ottamatta. Jos neuvottelukutsun liittää on tarjouspyyntö, jossa pykälässä 41 § mainitut asiat on jo ilmoitettu, ei neuvottelukutsussa tarvitse mainita kyseisiä seikkoja uudestaan.

Neuvottelukutsun tulee sisältää seuraavat tiedot:

- tarjouspyyntö, hankekuvaus tai maininta mistä asiakirjat ovat saatavissa
- määräaika asiakirjojen pyytämiseksi
- mahdollisesti perittävä hinta asiakirjoista
- kutsun lähettäjän yhteystiedot
- yhteys henkilön nimi
- neuvottelun laatu
- neuvotteluvaiheen alkupäivämäärä
- osoite, jossa neuvottelut tullaan käymään
- neuvotteluun osallistuvat henkilöt
- neuvotteluissa käytettävä kieli
- käsiteltävät asiat.

2.7 Tarjousten avaamistilaisuus ja kelpoisuuden tarkistaminen

Tarjoukset avataan hankintalaissa (JulkHankL 2007/348, 36 §; 37 §; 38 §; 39 §) määrätyn tarjousten tekemiselle varatun ajan umpeuduttua (TAULUKKO 2). Tarjousten avaustilaisuudesta on valtion ja kuntien hankinnoissa pidettävä avauspöytäkirjaa (InfSuunOhj, Liite 5), josta käy ilmi tilaisuuden aika, paikka, läsnäolijat, saapuneiden tarjousten lukumäärä sekä luettelo tarjoajista. Avaamisen jälkeen tarjousten avaamistilaisuudessa tarjousten käsittely tapahtuu alla olevan luettelon mukaisesti:

- Todetaan ja hylätään myöhästyneet tarjoukset.
- Arvioidaan tai varmistetaan tarjoajan soveltuvuus.
- Varmistetaan tarjouksen tarjouspyynnön mukaisuus.
- Suoritetaan tarjousten keskinäinen vertailu.
- Valitaan tarjouskilpailun voittaja.

Hankintayksikön on ennen tarjousvertailuun ryhtymistä arvioitava täyttävätkö tarjoajat niille asetetut ennalta ilmoitetut vähimmäisvaatimukset. Tarjoajat, jotka eivät täytä hankintayksikön asettamia vähimmäisvaatimuksia tai täyttäessään jonkun hankintalain

pykälissä 53 § ja 54 § mainituista poissulkemisperusteista, on suljettava tarjouskilpailusta. Myös poikkeuksellisen alhaisen tarjouksen lähettänyt tarjoaja on oikeutettua jättää tarjouskilpailun ulkopuolelle (JulkHankL 2007/348, 63 §). Hankintayksiköllä on oikeus pyytää ehdokkaita tai tarjoajia täydentämään tai täsmentämään selvityksiä ja muita asiakirjoja.

2.8 Hankintapäätös

Hankintamenettelyn päättävästä ratkaisusta tulee laatia kirjallinen hankintapäätös (InfSuunOhj, Liite 7b), jossa tulee kertoa ratkaisuun vaikuttaneet seikat, kuten voittaneen tarjoajan nimi, ehdokkaan, tarjoajan ja tarjouksen valintaperusteet, kriteerit ja pisteytys sekä niiden soveltamistapa. Päätöksestä tulee käydä myös ilmi perustelut neuvottelumenettelyn, puitejärjestelyn tai suorahankinnan käytölle. (JulkHankL 2007/348, 73 §.)

Päätöksen mukana on toimitettava tarjoajille valitusosoitus sekä oikaisuohje (InfSuunOhj, Liite 8a; 8b; 8c). Valitusosoituksesta käy ilmi miten asia on mahdollista saattaa markkinaoikeuden tai kuntien ja kupunkien pienhankinnoissa kunnan hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Oikaisuohjeessa on kerrottu miten tarjoaja voi saattaa asian uudelleen käsiteltäväksi hankintaoikaisuna. Päätös, valitusosoitus ja oikaisuvaatimusohje lähetetään tiedoksi hankinnassa mukana olleille.

2.9 Lakisääteisten selvitysten vaatiminen tarjoajalta

Tilaajavastuulaissa säädetään mitä selvityksiä alihankintasopimukseen perustuvasta työstä hankintayksikön on pyydettävä sopimuspuolelta ennen hankintasopimuksen tekoa. Hankintayksikkö voi myös hankkia itse kohtien 1, 2 ja 3 tiedot. Hankintayksikön ei tarvitse pyytää kohdan 1, 2, 3 ja 6 tietoja, jos sopimuspuoli on luotettava taho, jonka lakisääteisten veloitteiden täyttymiseen on perustellusti syytä luottaa. (TilaajavastuuL 1233/2006, 5 §.)

Pyydetty selvitykset eivät saa olla yli kolmea kuukautta vanhempia. Kuitenkin jos hankintayksikkö solmii sopimuksen saman toimittajan kanssa ennen kuin on kulunut 12 kuukautta siitä, kun toimittaja on esittänyt vaaditut selvitykset, ei toimittajalta pyydetä uusia selvityksiä. (TilaajavastuuL 1233/2006, 7 §.)

Tarjoajalta pyydettävät todistukset (TilaajavastuuL 1233/2006, 5 §):

1. selvitys siitä onko yritys merkitty ennakkoperintärekisteriin ja työnantajarekisteriin
2. selvitys arvonlisäverollisten rekisteriin merkitsemisestä
3. kaupparekisteriote
4. todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus tai selvitys siitä onko verovelkaa koskeva maksusuunnitelma tehty
5. todistukset eläkevakuutusten ottamisesta ja eläkevakuutusmaksujen suorittamisesta tai selvitys eräänntyneitä eläkevakuutusmaksuja koskevan maksusopimuksen teosta
6. selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista.

Hankintayksikön on säilytettävä kohtien 1, 2 ja 3 selvitykset vähintään kaksi vuotta sopimusta koskevan työn päättymisestä laskettuna. Jos hankintasopimus on voimassa yli 12 kuukautta, on palvelun toimittajan toimitettava tilaajalle sopimussuhteen aikana kerran vuodessa kohdissa 4 ja 5 mainitut selvitykset. (TilaajavastuuL 1233/2006, 9 §.)

2.10 Hankintasopimus

Hankintapäätöksen tekemisen jälkeen laaditaan hankintasopimus (InfSuunOhj, Liite 7a). Hankintasopimus on kirjallinen sopimus, joka on tehty yhden tai useamman hankintayksikön ja yhden tai useamman toimittajan välillä ja jonka tavoitteena on rakennusurakan toteutuminen, tavarankäyttö tai palvelun suorittaminen taloudellista vastinetta vastaan (JulkHankL 2007/348, 5 § 1 kohta).

EU-kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa hankintasopimus voidaan tehdä aikaisintaan 21 päivän odotusajan jälkeen siitä, kun tarjoajan katsotaan saaneen päätöksen ja valitusosoituksen tiedoksi. Tarjoajan katsotaan saaneen postitse lähetetty päätös seitsemän päivän jälkeen sen lähettämistä, joten hankintasopimus voidaan tehdä aikaisintaan kun on kulunut 28 päivää päätöksen lähettämistä. Käyttäessä dynaamista hankintajärjestelmää odotusaika on 10 päivää. (JulkHankL 2007/348, 77 §.) Lisäksi julkaistaan 48 päivän kuluessa hankintasopimuksen tai puitejärjestelyn tekemisestä jälki-ilmoitus. Jälki-ilmoitus julkaistaan vaikka hankinta ei toteutuisikaan. Suorahankinnassa ja puitejärjestelyn sisäisessä hankinnassa ei tarvitse noudattaa odotusaikäsäädöksiä.

Kansalliset kynnysarvot ylittävissä ja EU-kynnysarvot alittavissa hankinnoissa laaditaan kirjallinen hankintasopimus, mutta ei sovelleta odotusaikaa eikä jälki-ilmoitusta tarvitse tehdä. Kansalliset kynnysarvot alittavissa hankinnoissa eli pienhankinnoissa laaditaan kirjallinen hankintapäätös, mutta hankintasopimusta ei tarvitse laatia vaan hankinnasta

voidaan sopia kirjallisella tilauksella, telefaxtilauksella, sähköpostitilauksella tai suullisella tilauksella. Tässä tapauksessa tulee huolehtia siitä, että tarjouspyynnössä mainitaan sopimuksen syntymisen ajankohta, koska ilman päiväystä sopimuksen syntymisen ajankohdan määrittäminen on hankalaa.

2.11 Muutoksen haku

Kun asianosaiset huomaavat, että hankintaprosessissa on rikottu hankintalakia, hankintalain nojalla annettuja asetuksia, Euroopan yhteisön lainsäädäntöä tai Maailman kauppajärjestön julkisia hankintoja koskevaa sopimusta, voivat tarjoajat tehdä valitusosoituksen. Hankintalaissa määrätyt muutoksenhaun määräajat löytyvät taulukosta 3.

Kansalliset kynnysarvot ylittävistä hankinnoista valitusosoitus (InfSuunOhj, Liite 8b) osoitetaan markkinaoikeudelle ja kansalliset kynnysarvot alittavissa hankinnoissa kunnilla sekä kaupungeilla kuntalain mukaisen oikaisuvaatimuksen tai valitusosoituksen (InfSuunOhj, Liite 8a) hankinnasta päättäneelle toimielimelle. Oikaisuvaatimusohje (InfSuunOhj, Liite 8c) on lähetettävä hankintapäätöksen liitteenä tarjoajille. Yleisessä alioikeudessa voidaan myös nostaa vahingonkorvauskanne. Hankintalainsäädännön rikkomisesta voidaan tehdä kantelu myös Euroopan komissiolle. (JulkHankL 2007/348 74 §; 75§.)

TAULUKKO 3. Muutoksenhaun määräajat (JulkHankL 2007/348, 87 §)

Valituksen syy	valitusaika (+ 7 pv:n postitukseen varattu aika)
Puitejärjestelyn sisäisessä ja dynaamisessa hankinnassa sallitusti odotusaikaa noudattamatta tehty hankintasopimus	30 pv päätöksen vastaanottamisesta
Hankintapäätös tai valitusosoitus on ollut puutteellinen	6 kk hankintapäätöksen tekemisestä
Euroopan unionin virallisessa lehdessä julkaistu suoramarkinta	14 pv ilmoituksen julkaisusta
Suoramarkintailmoitusta ei ole julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä, mutta jälki-ilmoitus on	30 pv jälki-ilmoituksen julkaisusta tai viimeistään 6 kk hankintasopimuksen teosta

Hankintayksikön on saatava kirjallinen ilmoitus hankinta-asiaan muutosta hakevalta viimeistään, kun valitus toimitetaan markkinaoikeuteen. Markkinaoikeus ylläpitää ajantasaista luetteloa vireille tulleista hankinta-asioista seuraavassa osoitteessa:

<http://www.oikeus.fi/markkinaoikeus/50618.htm>.

Kaupungeissa ja kunnissa kansalliset kynnysarvot alittavissa hankinnoissa hankintayksikön on itse tarkistettava hankinnasta päättäneeltä toimielimeltä onko valituksia ilmennyt. Hankintayksikkö voi tehdä hankinta-oikaisun korjatakseen ratkaisua tai päätöstä

huomatessaan lain soveltamiseen liittyvän virheen toiminnassaan. Kun kyseessä on hankintayksikön päätös, joka koskee tietojen saantia hankinta-asiakirjoista, osoitetaan valitus toimivaltaiselle hallinto-oikeudelle.

3 HANKINTAMENETTELYT

Hankintamenettely valitaan hankinnan suunnitteluvaiheessa. Julkisissa hankinnoissa käytetään tiettyä hankintalaissa määriteltyä hankintamenettelyä hankinnan luonteesta ja arvosta riippuen. Yleisimmin käytetään avointa menettelyä tai rajoitettua menettelyä. Hankintamenettely on syytä valita tuote-/palvelukohtaisesti hankinnan sisällön, laadun ja hinnan mukaan ja ottaa huomioon myös muiden kuin avoimen ja rajoitetun hankintamenettelyn mahdollisuus.

Vuonna 2009 hankintamenettelyjä käytettiin seuraavasti (Eskola 2010, 4):

Avoin menettely	17 100 (86,80 %)
Rajoitettu menettely	2 300 (11,68 %)
Neuvottelumenettely	244 (1,24 %)
Kilpailullinen neuvottelumenettely	59 (0,3 %)

3.1 Avoin menettely

Avoin menettely on hankintamenettely, joka soveltuu parhaiten hankintaan, joka on selkeästi määriteltävä tuote tai palvelu ja jonka tarjouskilpailu voidaan ratkaista vain hinnan perusteella. Avoimessa menettelyssä hankintailmoitus julkaistaan HILMA:ssa, jossa **kaikki halukkaat toimittajat voivat tehdä tarjoukset**.

Tarjoajat voivat pyytää halutessaan erillisen tarjouspyynnön hankinnasta tai hankintayksikkö voi julkaista tarjouksen kokonaisuudessaan sähköisesti kaikkien saataville. EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa tarjouspyyntö on toimitettava sitä pyytävälle kuuden päivän sisällä pyynnöstä ja lisätiedot viimeistään kuusi päivää ennen tarjousajan päättymistä (JulkHankL 2007/348, 42 §). Hankintayksikkö voi myös lähettää tarjouspyyntöjä hankintailmoituksen julkaisemisen jälkeen suoraan tiedossa oleville tavarantoimittajille tai urakoitsijoille. Tarjoajien valinta tehdään vasta sitten, kun tarjousten tekemiselle asetettu määräaika on umpeutunut (TAULUKKO 2).

3.2 Rajoitettu menettely

Rajoitettu menettely soveltuu parhaiten hankintoihin, joissa on kiinnitettävä erityistä huomiota ehdokkaiden soveltuvuuteen ja valinta suoritetaan kokonaistaloudellisuuden

perusteella. Hankintayksikkö voi ennalta rajata tarjouskilpailuun kutsuttavien ehdokkaiden määrän, mutta heitä tulee kutsua kuitenkin vähintään viisi.

Rajoitetussa menettelyssä hankintayksikkö julkaisee ensin hankinnasta hankintailmoituksen HILMA:ssa. Toimittajat lähettävät pyynnön saada osallistua tarjouskilpailuun ilmoituksen perusteella, jonka jälkeen **hankintayksikkö valitsee osallistumishakemuksen jättäneiden soveltuvien tarjoajien joukosta toimittajat joille lähettää tarjouspyynnön**, kaikille samanaikaisesti. EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa mahdollisesti pyydetty lisätiedot hankinnasta tarjouspyynnön lähettämisen jälkeen on toimitettava vähintään neljä päivää ennen tarjousajan päättymistä (JulkHankL 2007/348, 42 §).

3.3 Kilpailullinen neuvottelumenettely

Kilpailullista neuvottelumenettelyä voidaan käyttää erityisen monimutkaisessa hankinnassa, jossa hankintayksikkö ei pysty ennakolta määrittelemään hankinnan oikeudellisia, rahoituksellisia tai taloudellisia ehtoja ja yksityiskohtia taikka teknisiä keinoja tarpeidensa tai tavoitteidensa toteuttamiseksi. Kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä tarjouksen valintaperusteena tulee olla kokonaistaloudellinen edullisuus ja hankinnasta ilmoitetaan julkisesti hankintailmoituksella. (JulkHankL 2007/348, 29 §.) Hankkeesta kiinnostuneet toimittajat voivat osallistumishakemuksella pyytää saada osallistua menettelyyn.

Kaikille halukkaille osallistujille lähetetään neuvottelukutsu, joka sisältää ohjeiden mukaan laaditun tarjouspyynnön tai mahdollisen hankekuvauksen taikka ilmoituksen siitä, mistä mainitut asiakirjat ovat saatavissa. Jos tarjouspyyntö ei sisälly neuvottelukutsuun on varmistettava, että tarjouspyynnössäkin vaaditut hankintalain pykälässä 41 § luetellut asiat, tarjousaikaa lukuun ottamatta tulevat mainituksi sekä tieto neuvotteluvaiheen alkupäivästä, osoitteesta, jossa neuvottelut tullaan käymään ja neuvotteluissa käytettävästä kielestä.

Hankintayksikkö hyväksytyjen ehdokkaiden kanssa neuvottelemalla pyrkii löytämään hankkeen toteutumiselle sopivat ehdot, joiden perusteella ehdokkaita pyydetään tekemään tarjouksensa. Samalla, kun ehdokkaille ilmoitetaan neuvotteluilla aikaansaadut ehdot, ilmoitetaan heille neuvottelujen päättymisestä.

3.4 Neuvottelumenettely

Hankintamenettely, jossa hankintayksikkö julkaisee hankintailmoituksen, johon kaikki halukkaat toimittajat voivat tehdä osallistumishakemuksen. **Hankintayksikkö valitsee osallistumishakemuksen lähettäneiden joukosta ehdokkaat, joille lähettää**

neuvottelukutsun (2.6.2 *Neuvottelukutsun sisältö*). Neuvottelumenettelyssä neuvotteluun tulee aina kutsua vähintään kolme osallistumishakemuksen lähettäjää (JulkHankL 2007/348, 24 §). Hankintayksikkö valitsee neuvotteluissa parhaan tarjouksen tarjouspyynnössä/hankintailmoituksessa mainituin valintaperustein.

Neuvottelut voidaan käydä vaiheittain soveltamalla tarjouksen valintaperusteita neuvottelujen edetessä ja rajaamalla näin pois tarjouksia neuvottelujen aikana jos tarjouspyynnössä / hankintailmoituksessa on vaiheittaisuudesta etukäteen mainittu. Neuvottelumenettelyn käyttö edellyttää aina hankintalaissa olevaa perustetta sen käytölle (JulkHankL 2007/348, 25 §; 66 §). Vain pienhankinnassa (< 30 000 €) voidaan käyttää neuvottelumenettelyä ilman erityistä syytä. EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa on mahdollisesti pyydyt lisätiedot hankinnasta tarjouspyynnön lähettämisen jälkeen toimitettava vähintään neljä päivää ennen tarjousajan päättymistä.

EU-kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa voidaan käyttää neuvottelumenettelyä seuraavissa tapauksissa (JulkHankL 2007/348, 25 §):

- Tutkimusta, kokeilua tai kehittämistä varten tehtävä hankinta.
- Käyttöoikeusurakan saajaa valittaessa.
- Avoimessa, rajoitetussa tai kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä on saatu epäsovivia tarjouksia voidaan neuvottelumenettelyllä valita vähimmäisvaatimukset täyttävistä tarjoajista sopivin.
- Avointa tai rajoitettua menettelyä ei voida käyttää hankinnan luonteen vuoksi.
 - Jos tarjouspyyntöä ei voi laatia riittävän tarkasti esim. palveluiden täytyy joustaa käyttäjien tarpeiden mukaan.
- Etukäteinen kokonaishinnoittelu ei ole mahdollista hankinnan luonteen tai siihen liittyvien riskien vuoksi esim. vaativat saneerauskohteet sekä yksityisrahoitus- ja elinkaarimalleja mahdollistavat hankinnat.

Kansalliset kynnysarvot ylittävissä ja EU-kynnysarvot alittavissa tavara- ja palveluhankinnoissa voidaan käyttää neuvottelumenettelyä jos hankinnan arvo on alle 50 000 euroa ja rakennusurakoissa, joiden ennakoitu kokonaisarvo on alle 500 000 euroa tai jos jokin hankintalain pykälässä 66 § olevista edellytyksistä täyttyy (JulkHankL 2007/348 66 §).

3.5 Suorahankinta

Suorahankinta on hankintamenettely, jossa **hankintayksikkö valitsee yhden tai usean tarjoajan julkaisematta hankintailmoitusta**. Hankintayksikkö pyytää tarjoajalta / tarjoajilta tarjouksen, käy neuvottelun tai suorittaa tilauksen ilman tarjouspyyntöä. Hankintapäätöksessä on perusteltava suorahankinnan käyttö, koska tällöin poiketaan hankintalain edellyttämästä kilpailuttamisvelvollisuudesta. Perusteet suorahankintamenettelyn käytölle kansalliset kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa löytyvät hankintalain pykälistä 27 § ja 28 §.

EU-kynnysarvot ylittävästä suorahankinnasta voi halutessaan ilmoittaa suorahankintailmoituksella HILMA:ssa. Suorahankintailmoituksen julkaisun jälkeen on odotettava valitusajan päättymistä 14 päivää ennen hankintasopimuksen/tilauksen tekoa (JulkHankL 2007/348, 79 §). Suorahankintailmoituksen julkaisu estää muutoksenhakuviranomaista toteamasta hankintasopimusta tehottomaksi, vaikka myöhemmin ilmenisi, ettei hankinnalle ole laillista perustetta.

3.6 Optioehto eli suorahankinta lisätilauksena

Optioehto tarkoittaa lisätilauksen tekemistä ilman tarjouskilpailua laissa säädetyin edellytyksin. Option sisältyminen hankintasopimukseen edellyttää mainintaa myöhemmästä suorahankinnasta hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä sekä hankintasopimuksessa määrittystä siitä mitä option käyttöönotto edellyttää. Lisähankintaa koskeva sopimus tulee tehdä kolmen vuoden sisällä alkuperäisen sopimuksen tekohetkestä. Lisähankintojen arvolle ei ole asetettu ylärajaa, jos uusien hankintojen arvo on asianmukaisesti huomioitu aiemman hankinnan tarjouspyynnössä. (JulkHankL 2007/348, 28 §.)

Suorahankinta lisätilauksena on mahdollista seuraavissa tapauksissa (JulkHankL 2007/348, 28 §):

- aikaisemman toimituksen tai laitteiston osittainen korvaaminen tai laajentaminen
- palvelun tai urakan toteuttamiselle välttämättömäksi osoittautunut lisäurakka tai palvelu
- aikaisemman palveluhankinnan tai rakennusurakan uusiminen (ns. optio).

3.7 Suunnittelukilpailu

Kun esimerkiksi kaavoitukseen, kaupunkisuunnitteluun, arkkitehtuuriin, tekniseen suunnitteluun tai tietojenkäsittelyyn ollaan hankkimassa suunnitelmaa, voidaan käyttää kilpailumenettelyä suunnitelman valinnassa. Suunnittelukilpailu on oiva ratkaisu täydellisesti sopivan ja laatukriteerit täyttävän suunnitelman löytämiseksi ja se antaa mahdollisuuden myös yksittäisille suunnittelijoille. Toisaalta taas suurissa hankkeissa on kohtuutonta pyytää korvauksetta valmista suunnitelmaa tarjouskilpailua varten. Tällöin voidaan kilpailussa pyytää pienempää suunnitelmaa, jolla selvitetään hakijoiden sopivuus ja tarjota voittavalle suunnittelijalle lopullista suunnittelukohdetta. Suunnittelukilpailu voi olla avoin tai rajattu ja se voi olla sitoutunut tiettyyn urakkahintaan (Pirhonen 2012).

Suunnittelukilpailussa on oltava asiantunteva tuomaristo, jonka jäsenistä vähintään kolmasosa omaa kilpailuun osallistuvilta vaadittavan tai vastaavan pätevyyden. Tuomariston on oltava riippumattomia kilpailuun osallistuvista ja heidän on arvioitava suunnitelmia nimettömänä niin kauan, kunnes päätös on tehty. Tuomariston ja osallistujien välisistä keskusteluista laaditaan aina pöytäkirja ja myös suunnitelmien arviointitilaisuudesta on tehtävä kaikkien tuomariston jäsenten allekirjoittama pöytäkirja, johon sisällytetään suunnitelmien paremmuusjärjestys, huomautukset ja mahdolliset osallistujilta kysytyt lisäkysymykset. (JulkHankL 2007/348, 34 §.) Kilpailun voittajan tekemä lopullinen suunnittelutyö hankintayksikölle tehdään suoraan voittajalta.

Suunnittelukilpailun säännöt tulee olla kaikkien osallistumisesta kiinnostuneiden saatavissa esim. internetissä. Sääntöinä voidaan soveltaa esim. RIL:n laatimia Rakennusinsinööritaitokilpailun sääntöjä. Kilpailun voittajan tekemä lopullinen suunnittelutyö hankintayksikölle tehdään suoraan voittajalta. Suunnittelukilpailussa laadittavat asiakirjat on mainittu seuraavaksi (JulkHankL 2007/348, 35 §):

- Suunnittelukilpailusta on tehtävä suunnittelukilpailuilmoitus (EU-kynnysarvot ylittävissä) ennakoilmoituksen lisäksi. Suunnittelukilpailuilmoitus löytyy Euroopan unionin virallisen lehden täydennysosan internetjulkaisusta www.simap.europa.eu.
- Hankintapäätös ja hankintasopimus on tehtävä yleisten hankintaprosessin sääntöjen mukaisesti.

- Suunnittelukilpailun tuloksista on myös julkaistava ilmoitus 48 päivän kuluessa hankintasopimuksen, puitejärjestelyn tai suunnittelukilpailun päättymisestä. Ilmoitus on saatavissa osoitteessa www.simap.europa.eu.

3.8 Puitejärjestely

Puitejärjestely sopii hankintaan, jossa tuotteet ja hinnat kehittyvät nopeasti ja hankintayksikön kannalta ei ole tarkoituksenmukaista sitoutua kiinteisiin hintoihin ja ehtoihin. **Puitejärjestelyssä solmitaan sopimus yhden tai useamman toimittajan ja hankintayksikön välillä.** Sopimuksessa sovitaan sopimusaika (< 4 vuotta), jonka kuluessa toimittajan on hoidettava sovitut toimeksiannot.

Puitejärjestelyyn sopimuskumppaneiden/kumppanin valinta voidaan tehdä neuvottelumenettelyllä hankintalaissa määrätyin edellytyksin (JulkHankL 2007/348, 25 §) tai avoimella taikka rajoitetulla menettelyllä tässä ohjeessa mainittujen menetelmäkuvauksien ja hankintaprosessikuvauksen mukaisesti tietyin poikkeuksin, jotka on mainittu seuraavaksi.

- Määräaikoja tarjouksen jättämiselle ei ole puitejärjestelyn osalta hankintalaissa määritelty.
- Puitejärjestelyn kirjallisessa hankintapäätöksessä on oltava maininta siitä, että tarjousten valinta- ja vertailuperusteita on sovellettu 32 §:ssä edellytillä tavalla (pykälä sisältää puitejärjestelyssä käytettävät valinta- ja vertailuperusteet).
- Hankintasopimuksesta käytetään nimitystä puitesopimus.

Kun puitesopimus on tarjoajan/tarjoajien kanssa solmittu, voidaan hankinnan tilauksesta sopia neljällä tavalla (Mäkinen 2007, 51):

1. Yksi toimittaja ja kaikki ehdot on sovittu sitovasti puitesopimuksessa.

Hankinta voidaan toteuttaa suoraan tilauksella puitesopimuksen ehtojen mukaisesti ilman kilpailuttamista ja hankintapäätöstä.

2. Yksi toimittaja, mutta hinnasta ei puitesopimuksessa ole vielä sovittu.

Toimittaja täydentää tarjoustaan kirjallisesti hintatietojen osalta, jonka jälkeen hankinta voidaan toteuttaa suoraan tilauksella puitesopimuksen ehtojen mukaisesti ilman kilpailuttamista ja hankintapäätöstä.

3. Usea toimittaja ja ehdot on sovittu sitovasti puitesopimuksessa.

Toimittajan valinta ja tilaus tehdään puitesopimusvaiheessa sovittujen ehtojen mukaisesti ilman kilpailuttamista ja hankintapäätöstä.

4. Usea toimittaja ja osa ehdoista on jätetty auki

Toimittajan valinta tehdään kevennetyn kilpailutuksen kautta eli minikilpailutuksella. Hankintayksikkö lähettää tarjouspyynnöt kaikille puitesopimustoimittajille, jotka vastaavat tarjouksilla. Hankintayksikkö tekee tilauksen/hankintasopimuksen valitsemaltaan parhaimman tarjouksen puitesopimuksen ehtojen mukaisesti tehneeltä toimittajalta.

Kevennetyn kilpailutuksen kautta puitejärjestelyn sisällä tehtävästä hankinnasta tehdään hankintapäätös perusteluineen jos hankinnan arvo ylittää EU-kynnysarvon, muutoin sitä ei tarvita. Päätös toimitetaan tarjouksen jättäneille toimittajille.

Puitejärjestelyn sisäisissä hankinnoissa tehdään kansalliset kynnysarvot ylittävistä hankinnoista hankintasopimus ja pienhankinnoissa tilaus. Puitejärjestelyn ehtoihin ei saa tehdä huomattavia muutoksia eikä ottaa mukaan uusia osapuolia sen voimassaoloaikana, joka on enintään neljä vuotta (JulkHankL 2007/348, 31 §).

3.9 Dynaaminen hankintajärjestelmä

Dynaaminen hankintajärjestelmä on uusi hankintamenettely, josta on säädetty laki 17.6.2011 (SähköDynL 2011/698). Dynaamisen hankintamenettelyn käyttö säästää hankintayksikön aikaa ja rahaa sen sähköisten toimintatapojen vuoksi. Dynaaminen hankintajärjestelmä on täysin sähköinen tavanomaisille ja markkinoilla yleisesti saatavilla oleville hankinnoille tarkoitettu hankintamenettely, jonka kesto ei saa ylittää neljää vuotta. Dynaamisesta hankinnasta ilmoitetaan HILMA:ssa EU-hankintailmoituksella tai kansallisella hankintailmoituksella riippuen hankintojen ennakkoidusta kokonaisarvosta.

Tämä menettely on avoin kaikille tarjouspyynnön mukaisen alustavan tarjouksen esittäneille ja kelpoisuuden täyttävälle tarjoajille. Tarjoajan esittäessä alustavan tarjouksen, tulee se arvioida 15 päivän kuluessa sen esittämisestä. Jos hankintaa ei kilpailuteta arviointiaikana, voidaan 15 päivän aikaa pidentää kohtuuden rajoissa. (SähköDynL 2011/698, 18 §.)

EU-kynnysarvot ylittävistä dynaamisen hankintajärjestelmän hankinnoista on julkaistava jälki-ilmoitus 48 päivän kuluttua hankintasopimuksen tekemisestä. Jos hankintoja on runsaasti vuoden aikana, voidaan jälki-ilmoitukset toimittaa yhteen koottuina jaksotetusti neljästi vuodessa. (SähköDynL 2011/698, 23 §.)

Tarjouksen valinta, hankintapäätös ja hankintasopimus tehdään hankintalain sekä hankintaprosessin mukaisesti ja hankintaoikaisuun, muutoksen hakuun ja seuraamuksiin sovelletaan myös hankintalaissa (JulkHankL 2007/348, Luku 10, 11, 7 ja 8) ja hankintaprosessin kulussa otsikossa 2 *Julkisen hankinnan hankintaprosessi* mainittuja menetelmiä.

Dynaamisen hankintajärjestelmän sisäinen hankinta

Jokainen hankinta dynaamisen hankintajärjestelmän sisällä kilpailutetaan ja kilpailutukseen on otettava mukaan kaikki järjestelmään hyväksytyt tarjoajat. EU-kynnysarvon ylittävistä yksittäisistä hankinnoista hankintayksikön tulee kilpailutuksen käynnistämiseksi ilmoittaa lyhennetyllä hankintailmoituksella, jossa on mainittu tarjousten jättämisen määräaika, joka voi olla vähintään 15 päivää lyhennetyn hankintailmoituksen jättämisen lähettämispäivää seuraavasta päivästä laskettuna (SähköDynL 2011/698, 19 §). EU-kynnysarvot alittavista hankintajärjestelmän sisällä tehtävistä hankinnoista ei tarvitse ilmoittaa erikseen lyhennetyllä hankintailmoituksella, vaan hankintajärjestelmään hyväksytyiltä toimittajilta pyydetään tarjoukset suoraan kilpailutusta varten. Hankintayksikkö ei ole velvollinen ottamaan EU-kynnysarvon alittavia alle 15 päivää ennen tarjouspyynnön esittämistä tulevia alustavia tarjouksia huomioon kilpailutuksessa (SähköDynL 2011/698, 20 §).

3.10 Sähköinen huutokauppa

Sähköinen huutokauppa on osa hankintamenettelyä, ei oma itsenäinen hankintamenettelynsä. Sähköistä huutokauppaa voidaan käyttää kilpailuttamisen viimeisessä vaiheessa tarjousten käsittelyn jälkeen uusien hinta- tai sopimusehtojen esittämiseen ja sopivimman sopimuskumppanin löytämiseen sellaisissa hankintamenettelyissä joissa on mahdollista suorittaa tarjousten luokittelu yksiselitteisesti (esim. hinnan mukaan). Rakennusurakat ja palveluhankinnat, joiden sisältönä ovat henkiset suoritukset, kuten rakennusurakoiden suunnittelu, eivät voi olla sähköisen huutokaupan kohteena. (SähköDynL 2011/698, 2 §.)

Sähköisen huutokaupan käytöstä osana hankintaprosessia on ilmoitettava hankintailmoituksessa. Sähköistä huutokauppaa käytettäessä tulee tarjouspyynnössä mainita hankintalaissa 41 § kerrottujen asioiden lisäksi laissa sähköisestä huutokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä 17.6.2011/698, 10 § mainitut asiat (SähköDynL 2011/698, 7 §; 8 §). Jokaisessa sähköisen huutokaupan vaiheessa tarjoajille on toimitettava tiedot siitä mikä tarjoajien keskinäinen järjestys huutokaupassa on, kuitenkin paljastamatta tarjoajien nimiä huutokaupan aikana (SähköDynL 2011/698, 13 §).

Tarjoukset arvioidaan alustavasti valinta- ja vertailuperusteiden mukaisesti, jonka jälkeen hankintayksikön tulee erillisellä kutsulla pyytää kaikilta hyväksytyiltä tarjoajilta uusia hintoja tai arvoja vertailuperusteille sopivimman tarjoajan löytämiseksi. Sähköinen huutokauppa voi alkaa aikaisintaan kahden työpäivän päästä kutsujen lähettämisestä. Kutsun tulee sisältää hankintalain pykälässä 12 § esitetyt tiedot.

Sähköistä huutokauppaa voidaan käyttää osana kilpailuttamista sen viimeisessä vaiheessa seuraavissa menettelyissä (SähkDynL 2011/698, 6 §):

- 1) avoimessa menettelyssä
- 2) rajoitetussa menettelyssä
- 3) neuvottelumenettelyssä
- 4) kilpailutettaessa puitejärjestelyyn valitut toimittajat uudelleen hankintalain 32 §:n ja erityisalojen hankintalain 26 §:n nojalla sekä
- 5) dynaamisen hankintajärjestelmän puitteissa tehtävän hankinnan kilpailuttamisen yhteydessä.

3.11 Pienhankinnoissa käytettävät hankintamenettelyt

Pienhankintoihin eli kansallisen kynnyсарvon alittaviin hankintoihin ei sovelleta hankintalakia muutoin kuin Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaisten syrjimättömyyden-, yhdenvertaisuuden-, avoimuuden- ja suhteellisuuden periaatteiden osalta. Pienhankinnoissa hankintamenettelyn valinta on hankintayksikön harkinnassa, kuitenkin on yleensä perusteltua noudattaa vastaavia menettelyjä kuin kynnyсарvot ylittävissä hankinnoissa, mutta kevennettyinä versioina. Hankintayksiköt käyttävät pienhankinnoissa omia hankintaohjeitaan.

Pienhankinnoista laaditaan kirjallinen hankintapäätös, mutta hankintasopimusta ei tarvitse laatia vaan hankinnasta voidaan sopia kirjallisella tilauksella, telefaxtilauksella, sähköpostitilauksella tai suullisella tilauksella. Tässä tapauksessa tulee huolehtia siitä, että tarjouspyynnössä/tilauksessa mainitaan sopimuksen syntymisen ajankohta, koska ilman päiväystä sopimuksen syntymisen ajankohdan määrittäminen on hankalaa.

Suorahankintaa kutsutaan yleensä pienhankinnoissa suoraostoksi. Suoraosto voidaan tehdä pienhankinnoissa ilman tarjouspyyntöä ja tarjouskilpailua pyytämällä tarjous vain yhdeltä toimittajalta yksinkertaisella päivämäärällisellä tilauksella. Pienhankinnoissa

käytettävistä rajoitetusta ja neuvottelumenettelystä käytetään usein nimityksiä kevyt rajoitettu menettely ja kevyt neuvottelumenettely.

4 INFRAN SUUNNITTELUUTTAMISEN OHJEISTUKSEN LAADINNASSA KÄYTETYT TUTKIMUS- JA TYÖSKENTELYMENETELMÄT

Infran suunnitteluttamisen ohjeistuksen laatimisen yhteydessä tutkin hankintaprosessiin liittyvät lakitekstit, Kuopion kaupungin omat ja muiden kaupunkien saatavissa olevat ohjeet sekä yleiset internetistä löytyvät hankintaohjeet. Lisäksi sain hankinnoissa mukana olleilta suunnittelijoilta henkilökohtaista kokemuspohjaista tietoa palavereissa hankintaprosessin kulusta ja sen kehittämistarpeista. Projektivastaavana toimineelta Kuopion kaupungin suunnitteluinsinööritä sain käyttööni jo olleiden hankkeiden sähköpostitse saadut palautteet.

Olin lisäksi mukana Ramboll Oy:n aluepäällikkö Jyrki Paavilaisen kanssa pidetyssä palaverissa, jossa hän kertoi omat kehitysehdotuksensa hankintaprosessiin ja tarjouspyyntömallipohjaan. Konsulttitoimisto FCG Oy:n aluepäällikkö Timo Leskiseltä sain aiheesta kehitysehdotuksia sähköpostitse. Laadin myös Kuopion kaupungille sähköiseen käyttöön palautelomakkeen, jonka tarkoituksena on kerätä palautetta jo läpikäydyistä hankkeista yhteistyössä olleilta konsulttitoimistoilta. Lomakkeen toimivuutta testasin jo olleiden hankkeiden osalta saadakseni vinkkejä hankintaprosessin kehittämiseen. Vastauksia ikäväkseni sain ainoastaan kaksi, joista toisessa oli joitakin kehitysehdotuksia avuksi hankintaprosessin toimintamallin laatimiseen.

Saatuani työni valmiiksi pidin esitelmän saaduista tuloksista Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun toimistopalaverissa. Palaverissa kerroin mistä materiaali on saatavissa ja mitä se sisältää. Sovimme myös kolmen viikon palauteajasta, johon mennessä kunnallisteknisen osaston työntekijät saavat tehdä työhön muutos/kehitysehdotuksia. Palauteajan päätyttyä sain lopullisen version työstäni valmiiksi.

4.1 Konsulttien kehitysehdotukset

Ramboll Oy:n aluepäällikkö Jyrki Paavilaisen kanssa käydyssä keskustelussa ilmeni konsulttien ymmärrysvaikeudet tarjouspyyntöpohjan laadunarvioinnin osalta. Konsulttitoimiston on vaikeaa hahmottaa mitä laatuominaisuuksia tarkalleen palvelun tarjoajalta haetaan tarjouspyynnössä, joten laadunarvioinnin kriteereitä mietittiin tarkemmin ja tarkennettiin tarjouspyyntöön enemmän. Lisäksi tuli ilmi kehitysehdotus aikataulun esittämisestä tarjouspyynnössä. Aikataulu on yleensä ilmoitettu ainoastaan yhdellä hankkeen valmistuspäivämäärällä, mikä ei anna selkeää kuvaa hankkeen

kokonaisuuskataulusta. Näin ollen erittelimme hankkeen suunnitteluajoja yksittäisen hankkeen tarjouspyyntöön.

Aluepäällikkö Jyrki Paavilaisen mielestä ohjeistus aiheeseen liittyen on tarpeellinen. Erityisesti heidän kannaltaan listaus konsultille luovutettavasta materiaalista, joka lähetetään suunnittelun alkaessa, on erittäin hyvä. Näin konsultti saa varmasti kaiken tarpeellisen materiaalin jokaisessa hankkeessa. Katusuunnitteluohje ja mallipiirustukset konsulteille jaettavaksi on hänen mielestään myös tarpeelliset.

FCG OY:n aluepäällikkö Timo Leskinen auttoi tarjouspyyntöpohjan laadinnassa ilmaisemalla omat näkökulmansa tarjouspyyntöjen puutteista ja kehityksestä sähköpostitse. Hän lähetti myös Joensuun, Mikkelin ja Lappeenrannan kaupunkien puitesopimusten tarjouspyynnöt sekä Mikkelin kaupungilta suunnittelutyön pohjaksi saadut katusuunnitteluohjeet. Näistä materiaaleista oli todella paljon hyötyä tarjouspyyntöpohjan laadintaan. Mallien avulla kehitin Kuopion kaupungin tarjouspyyntöä ja katusuunnitteluohjetta seuraavien osioiden osalta:

- sijaisjärjestelyn vaatiminen tarjoajalta
- tehtävän kuvauksien tarkentaminen
- laatuksiteereiden purkaminen
- hintaperusteen ilmaisumuoto muuttui.

4.2 Palautelomake E-lomake ohjelmalla

Tein palautelomakkeen (KUVA 1) E-lomake ohjelmistolla toimitettavaksi konsulteille kunkin suunnitteluprojektin päätyttyä. Testasin lomaketta käytännössä jo käytyihin hankkeisiin, joissa ei vielä ollut käytössä laatimaani selkeää toimintamallia. Palautelomake auttaa Kuopion kaupunkia kehittämään yhteistyökykyään ja omaa toimintaansa. Konsulteilta kysyttävät kysymykset muotoilin käyttämällä apuna sähköpostitse suunnitteluhankkeista tulleita palautteita ja kerran aikaisemmin testattuja kysymyksiä, joita oli käytetty sähköpostitse tehdyssä kyselyssä.

E-lomakekyselyssä saadussa palautteessa hankintaprosessin toimintamallin kehittämiseen hyödyksi olleet palautekommentit olivat seuraavat:

- toimeksianto lähtökohdiltaan epämääräinen
- hankintaprosessi ollut opettelu ja toimintatapojen hakemista
- tilaaja joutunut selvittämään erikseen paljon yksityiskohtia tiedon puuttuessa
- selvitettävien asioiden lisääntyminen hankaloitti aikataulutusta.

E-lomake 3 on Eduix Oy:n selainkäyttöinen ohjelmistotuote, jonka avulla voi määrittellä ja julkaista monipuolisia verkkolomakkeita sekä käsitellä niihin tulleita vastauksia. Ohjelmisto on ollut tuotantokäytössä vuodesta 1997. E-lomakeohjelmiston käyttämiseen sain koulutusta sitä käyttäneeltä toimistovirkailijalta.

KUVA 1. E-palautelomake konsulteille

4.3 Tutkitut lait, säädökset ja ohjeet

Keskeisin ja hankalimmin tulkittava laki, joka täytyi sisäistää täysin ennen ohjeen laadintaa – ja sen lomassa – oli laki julkisista hankinnoista eli hankintalaki (JulkHankL 30.3.2007/348). Lain periaatteena on se, että hankinnat voitaisiin toteuttaa mahdollisimman taloudellisesti ja suunnitelmallisesti huomioon ottaen ympäristölliset tekijät. Hankintalaissa oli useita tulkinnan varaisia kohtia ja osioita, joista otin selvää hankintapalveluja tarjoavalta yritykseltä IS-Hankinta Oy, jonka kautta epävarmoinhin asioihin tuli tieto kuntaliiton lakimieheltä.

Hankintalain lisäksi tuli sisäistää ja ottaa huomioon ohjeistuksen teossa seuraavat yleiset lait, jotka säätelevät hankintaprosessia:

- valtioneuvoston asetus julkisista hankinnoista 25.5.2007/614
- laki viranomaistoiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621
- laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käyttäessä 22.12.2006/1233
- laki sähköisestä huutokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä 17.6.2011/698
- hallintolaki 6.6.2003/434
- kuntalaki 17.3.1995/365.

Hankintalain sekä hankintaprosessista kertovien internetsivustojen mukaan (esim. www.hankinnat.fi) laadin rungon ohjeistukseen, jota täsmensin täydentävien lakien ja hankintaohjeiden ja katusuunnittelijoilta saamani lisämateriaalin ja ohjeistuksen pohjalta. Hyviä hankintaoppaita, joita luin pohjatiedoksi olivat Suunnittelu- ja konsulttitoimistojen liiton SKOL RY:n laatima Suunnittelupalvelujen hankintaopas 2007, jonka on laatinut Matti Tauriainen ja kustantanut Rakennustieto Oy sekä Lempäälän kunnan Hankintaohje 2007, jonka on laatinut Petri Mäkinen ja hyväksynyt Lempäälän kunnanhallitus. Lisämateriaalina sain katusuunnittelijoilta mm. PowerPoint esityksiä aihetta käsitteleviltä luennoilta, hankintoihin perehtyneen katusuunnittelijan keräämiä ohjeistuksia sekä aikaisemmin käytettyjä asiakirjoja, joissa oli puutteita.

Perehdyin myös Kuopion kaupungin hankintaohjeisiin ja pienhankintaohjeisiin, joiden mukaan tein muutoksia hankintaprosessin kulkuun, niin että ne vastaisivat Kuopion käytäntöjä. Suunnittelijoiden kanssa tarvittaessa pitämässämme palavereissa sain lisäohjeistusta ja muutosehdotukset vaihekohtaisesti sekä tietoa kokouskäytännöistä hankeprosessin eri vaiheissa. Keräsin suunnittelijoilta saamani kokemustiedon pohjalta Infran suunnitteluttamisen ohjeistukseen menettelyohjeet jokaisen hankintaprosessin vaiheen kohdalle Kuopion kaupungin kunnallisteknisessä suunnittelussa noudatettavista kokousmenettelyistä, käytettävistä asiakirjapohjista ja laadittavista sopimuksista. Merkitsin myös hankintavaiheisiin tarvittavat linkit ja polut, joiden kautta tarvittavat tiedot löytyvät.

4.4 Asiakirjamallipohjien laadinta

Laatimiani asiakirjamallipohjia on yhteensä 16 kappaletta, joista 11 kuuluu infran suunnitteluttamisen ohjeistuksen liitteisiin ja loput katusuunnitteluohjeiden liitteisiin. Kuopion kaupungin kunnallisteknisissä hankinnoissa käytetyillä asiakirjoilla ei ollut yhtenäistä ilmettä

eikä rakennetta, joita Kuopion kaupungin sääntöjen mukaan kuuluisi käyttää kaikissa asiakirjoissa, vaan ne laadittiin aina tarpeen tullen kukin omalla tavallaan. Asiakirjat oli laadittu kiireellä muiden töiden lomassa ja näin ollen sisällössäkkin oli puutteita. Siksi tein kaikki pohjat uudelleen yhtenäistä ilmettä noudatteleviksi ja niin, että kaikki tarpeelliset asiat lakitekstien ja hankintaohjeiden mukaan tuli esitetyksi.

Asiakirjamallipohjat kaikista tarvittavista asiakirjoista suunnitteluttamisen eri vaiheissa tein Microsoft Word ja Excel-ohjelmia käyttäen. Asiakirjamallipohjien laadintaan sain pohjaksi Kuopion kaupungilla käytetyt vanhat asiakirjat, joissa oli puutteita. Laatimani mallipohjat ja materiaalit löytyvät Infran suunnitteluttamisen ohjeistuksessa kutakin asiaa käsittelevän kappaleen kohdalla linkitettyinä Kuopion kaupungin yhteisellä U-levyllä sijaitsevaan kansioon. Näin kaikki suunnittelijat löytävät materiaalit helposti ohjeistusta noudattamalla.

Tarjouspyyntömallipohjan laadintaan ja rakenteeseen vaikutti keskustelu Ramboll Oy:n aluepäällikön kanssa ja yhteydenpito FCG Oy:n aluepäällikön kanssa sekä Kuopion kaupungin suunnittelupäälliön kommentit. Yhdessä Kuopion kaupungin suunnittelijoiden kanssa pidimme myös sisäisiä palavereita tarjouspyyntöjen kehittämisestä. Tarjouspyyntö pohjasta kehittyi näin kaikki osapuolet huomioiva ja kattava malli hankintaprosessiin.

Tarjouspyyntöpohjan pisteytyksen ja laatukriteerien uutta muodostusta mietin ensin itsenäisesti, jonka jälkeen aiheesta pidettiin palaveri sisäisesti hankintaprosesseissa mukana olleiden Kuopion kaupungin suunnitteluinsinöörien kanssa. Sisäiset palaverit olivat kehittäviä pisteytyksen ja laatutekijöiden muodostumisen kannalta.

5 KUOPION KAUPUNGIN INFRAN SUUNNITTELUUTTAMISEN OHJEISTUS

Kuopion kaupungin infran suunnitteluttamisen ohjeistus on tiivis kokonaisuus hankintaprosessista selviytymiseen ja sen ymmärtämiseen kaikille Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun hankinnoista vastaaville tai siinä mukana oleville. Kehitin Kuopion kaupungille ohjeeseen vaiheittaisen toimintamallin suunnittelu- ja asiantuntijapalveluiden ostamiseen ja konsultin ohjaukseen, jonka mukaisesti toimien hankintaprosessista selvittää mutkattomasti, ilman turhia lisäkustannuksia ja viivästyksiä hankintaprosessin kulussa. Oppaaseen on koottu tärkeimmät, huomioon otettavat asiat hankintaprosessia säätelevistä laeista, asetuksista ja ohjeista. Ohjeistuksessa liitteinä olevaa materiaalia on niin paljon, että kokosin sen sähköisesti Kuopion kaupungin työntekijöille saatavaksi sisäiseen kansioon, mihin viitataan liitteiden maininnan yhteydessä. Näin voidaan tulostaa paperisena vain ohjeistuksen päärunko, ja liitteet löytyvät opastettujen polkujen kautta sähköisesti.

Infran suunnitteluttamisen ohjeistus sisältää seuraavat asiat:

- hankintamenettelyt ja niiden kulun sekä erityispiirteet
- ohjaavat lait ja ohjeet sekä linkit niiden löytämiseksi
- hankintaprosessin kulun päävaiheet, tarvittavat asiakirjat ja menettelytavat
 - jokaisen hankintavaiheen kohdalla on osio Kuopion kaupungin hankinnoissa huomioitavista erityispiirteistä ja lisäohjeista sekä polut sähköiseen kansioon tarvittavien asiakirjojen saamiseksi
- tarjouksen ja osallistumishakemuksen vähimmäismääräajat purettuna lakitekstistä taulukoksi
- kunnallisteknisen suunnittelun hankinnoissa noudatettavat hankintavaltuudet ja tositteiden hyväksymisvaltuudet hankinnan ennakoidun arvon mukaan
- hankintamatriisit hankintaprosessin kulusta kynnyсарvojen mukaan 4 kpl
- konsultin valinnassa, ohjauksessa ja yhteistyössä huomioitavat asiat
 - konsultin valinnan ja palaverimenettelyn kulku
 - tarvittavat asiakirjat ja polut niiden löytymiseen sähköisestä kansioista
 - luovutettava lähtöaineisto ja polku ”konsultille luovutettava lähtöaineisto” – kansioon
- käsitteet ja määritelmät
- liitteitä Infran suunnitteluttamisen ohjeistuksessa ja katusuunnitteluohjeessa on yhteensä 38, jotka sisältävät:
 - asiakirjamallipohjat (InfSuunOhj, Liite 1 – 7b ja liitteen 10, liitteet 3 – 8)

- hankintamatriisit (InfSuunOhj, Liite 3)
- katusuunnitteluohjeet liitteineen (InfSuunOhj, Liite 9)
 - mallipiirustukset 6 kpl (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 1)
 - piirustusmerkinnät (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 2)
 - ohjearvotaulukko (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 3)
 - katusuunnitelman tarkastuspöytäkirja (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 4).

5.1 Kuopion kaupungin hankintojen kulku

Ennen ohjeistuksen laatimista Kuopion kaupungin kunnallisteknisellä osastolla edettiin hankkeissa vaihe vaiheelta, ilman varmuutta etenemisen oikeellisuudesta. Hankkeen projektivastaavaksi määrätty henkilö tutustui hankintaprosessin kulkuun omien töidensä ohella, niin että ymmärrettiin suurin piirtein miten tulee menetellä.

Ajan puutteen ja hankintoja säätelevien lakien ja ohjeiden runsauden vuoksi hankintaprosesseista ei selvitty ilman väärinkäsityksiä, sekaannuksia ja virheitä. Hankintaprosessin kulussa noudatetaan nyt otsikossa 2 *Julkisen hankinnan hankintaprosessi* esitettyjä ohjeita ja lisäksi pienhankinnoissa Kuopion kaupungin omia pienhankintaohjeita.

5.1.1 Kansalliset kynnysarvot tai EU-kynnysarvot ylittävät hankinnat

EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa sekä kansalliset kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa voidaan kunnallisteknisessä suunnittelussa käyttää luvussa 3 *Hankintamenettelyt* mainittuja hankintamenettelyjä sekä EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa niistä säädettyjä lisäohjeita, jotka on mainittu hankintaprosessin kulun ja hankintamenettelyjen esittelyn yhteydessä.

Kansalliset kynnysarvot (suunnittelusopimuksissa 30 000 €) ja EU-kynnysarvot (suunnittelusopimuksissa 211 000 €) ylittävissä hankinnoissa noudatetaan kohdassa 2.1 *Kynnysarvot ja käytettävät lait* lueteltuja lakeja sekä lisäksi Kuopion kaupungin intranetin, Sinetin sivuilta löytyvää kunnanhallituksen hyväksymää Kuopion kaupungin hankintaohjetta. Kuten otsikossa 2 *Julkisen hankinnan hankintaprosessi* on kerrottu, kaikissa kansalliset kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa laaditaan hankintailmoitus sekä tarjousmenettelyn jälkeen kirjallinen hankintapäätös ja hankintasopimus (ei koske hankintamenettelyjen sisäisiä hankintoja esim. dynaaminen hankintamenettely). Lisäksi EU-kynnysarvot ylittävistä hankinnoista julkaistaan ennakoilmoitus ja jälki-ilmoitus. Hankinnoista on pidettävä myös päätöspöytäkirjaa.

5.1.2 Pienhankinnat eli kansalliset kynnyсарvot alittavat hankinnat

Kansalliset kynnyсарvot alittavissa hankinnoissa ei sovelleta hankintalakia vaan Kuopion kaupungin intranetissä Sinetissä julkaistua kaupunginjohtajan johtoryhmän hyväksymää Kuopion kaupungin pienhankintaohjetta. Jos hankintayksiköllä on usein toistuvia hankintoja joiden yksittäinen arvo on alle kansallisen kynnyсарvon, mutta tilikauden ajalta yhteenlaskettuna ylittää sen selkeästi ovat hankinnat kilpailutettava suurempana kokonaisuutena kerralla hankintalain mukaisesti puitejärjestelynä. (Kuopion kaupunki 2012, pienhankintaohje.)

Yli 4 000 €n arvoisista pienhankinnoista laaditaan kirjallinen hankintapäätös, mutta hankintasopimusta ei tarvitse laatia vaan hankinnasta voidaan sopia kirjallisella tilauksella, telefaxtilauksella, sähköpostitilauksella tai suullisella tilauksella. Tässä tapauksessa tulee huolehtia siitä, että tilauksessa mainitaan sopimuksen syntymisen ajankohta, koska ilman päiväystä sopimuksen syntymisen ajankohdan määrittäminen on hankalaa. (Kuopion kaupunki 2012, pienhankintaohje.)

5.2 Suunnittelun ohjaus

5.2.1 Kokousmenettely

Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun hankintaprosessissa noudatetaan tiettyjä kokouskäytäntöjä. Laadin suunnittelijoilta kerätyn kokemustiedon pohjalta ohjeistuksen kokouskäytännöistä infran suunnitteluttamisen ohjeistukseen. Ohjausryhmällä tarkoitetaan tässä yhteydessä tilaajan määrittelemää joukkoa asiantuntijoita, jotka on valittu ohjaamaan hankkeen toteutumista. Projektin päätyttyä kysytään palautetta myös rakennuttajalta ja urakoitsijalta suunnitelmien toimivuudesta. Kokousmenettelyn mukaiset kokoukset ja palaverit on kerrottu seuraavaksi.

1. Sisäinen aloituskokous

Projektivastaava kutsuu koolle osallistujat, tekee esityslistan ja toimii sihteerinä sekä puheenjohtajana. Sisäinen aloituskokous pidetään ennen hankintaprosessia tai sen aikana.

Koolle kutsutaan Kuopion kaupungin käytössä olevan yhteystietolistan mukaiset henkilöt sekä yhteistyössä olevat vastuuhenkilöt seuraavilta osastoilta:

- kaavoitus
- rakennuttaminen
- kunnossapito
- maanomaisuudenhallinta
- vihersuunnittelu
- vesihuolto.

2. Suunnitteluhankkeen aloituskokous

Suunnitteluhankkeen aloituskokouksessa projektivastaava toimii puheenjohtajana. Konsultti tekee esityslistan ja pitää pöytäkirjaa kokouksesta. Suunnitteluhankkeen aloituskokous pidetään konsultin kanssa ja siinä tarkennetaan projektisuunnitelmaa ja sovitaan yksityiskohtaisesti seuraavista asioista:

- aikataulusta
- tehtävän rajauksista
- tehtävän jaon tarkennuksista
- vuoropuhelusta ja osallistumisesta
- suunnitteluorganisaatiosta
- päätöksenteosta ja kokouskäytännöstä
- laadunvarmistuksesta
- tiehallinnon asiantuntijoiden osallistumisesta
- yhteyksistä (yhdyshenkilöistä)
- sivukonsulttien osallistumisesta
- raportoinnista
- tiedottamisesta (aloituskuulutus yms.).

3. Suunnittelupalaverit 1–5 kpl

Tilaaajan ohjausryhmä tai projektivastaava ja konsultti pitävät hankkeen suunnittelupalaveriteita tarvittaessa. Suunnittelupalaverissa tarkasteltavia asioita ovat:

- suunnittelutilanne
- laskutustilanne
- muiden osapuolten toimesta tehtävien suunnitelmien tilanne
- korjaavat toimenpiteet
- sopimukseen liittyvät asiat (esim. lisä- ja muutostyöt)

- lähiajan tapahtumat
- maastotutkimuksista ja lisätutkimuksista sopiminen
- sopiminen sidosryhmäneuvotteluista, tiedotustilaisuuksista yms.
- työryhmien kokoukset
- hankeryhmäkokouksessa käsiteltävät asiat
- merkittävimmät suunnittelutehtävät
- tilaajan kannanottoja vaativat ratkaisut
- laadunvarmistustoimenpiteet.

4. Loppukokous konsultin kanssa ja palautekeskustelu

Suunnittelutyön päätyttyä pidetään loppukokous ja palautekeskustelu, jossa on oltava paikalla ohjausryhmä tai projektivastaavan ja konsultin edustaja sekä tarvittaessa kaikkien merkittävien sidosryhmien edustajat. Yhdistetyssä loppukokouksessa ja palautekeskustelussa käsitellään ainakin seuraavat asiat:

- todetaan suunnitelman hyväksyminen
- sovitaan keskeneräisten toimenpiteiden loppuunsaattamisesta
- käydään läpi hankkeen veloitus- ja sopimustilanne sekä sovitaan tarvittavista toimenpiteistä
- kustannusten, aikataulun ja laadun toteutuminen
- tilaajan ja sidosryhmien sekä konsultin kommentit
- yhteistyön toteutuminen
- eri osapuolten (tilaaja, konsultti ja muut) tehtävien hoito
- suunnittelutyön tuloksen arviointi
- mahdollisista jatkotoimenpiteistä sopiminen.

5. Palautekysely konsultilta

Sisäiseen loppukokoukseen kutsutaan paikalle sisäiseen aloituskokoukseenkin koolle kutsutut henkilöt. Kokouksessa käydään läpi ainakin seuraavat asiat:

- e-lomakepalautteen läpikäynti
- projektin onnistumisen arviointi.

5.2.2 Konsultille luovutettava aineisto

Konsultin ohjaus alkaa, kun hankintaprosessi on saatu päätökseen valitulla hankintamenettelyllä ja tarjoaja on valittu. Konsultti, joka hoitaa suunnittelutehtävän tarvitsee kattavan ohjeistuksen ja mallit käyttöönsä, jotta lopputuloksesta tulee Kuopion

kaupungin käytäntöjen mukainen ja joka on kummankin osapuolen hyväksyttävissä ja ymmärrettävissä.

Kuopion kaupungilla ei ollut ennestään toimintaohjetta konsultin ohjaukseen ja luovutettavan materiaalin sisältöön. Kokosin konsultille luovutettavasta aineistosta yhtenäisen luettelon infran suunnitteluttamisen ohjeistukseen. Luettelossa on mainittu polut Kuopion kaupungin sisäiseen sähköiseen kansioon, josta lähtöaineistot saa tulostettua/välitettyä konsultin tai omaan käyttöön. Kokosin myös aineiston valmiiksi kansiorakenteeksi "Konsultille luovutettava aineisto" sähköisesti, jotta sen jakaminen sujuisi mahdollisimman mutkattomasti. Konsultille luovutettavasta aineistosta laatimani osuus on Kuopion kaupungin katusuunnitteluohje liitteineen (InfSuunOhj, Liite 9), joka sisältää konsultille luovutettavasta lähtöaineistosta kohdat 1-5 ja jota käsittelem erikseen tämän työn otsikoissa 6, 7 ja 8.

Konsultille luovutettava aineisto sisältää seuraavat dokumentit:

1. katusuunnitteluohjeet (katusuunnitteluohjeesta kerrottu otsikoissa 6, 7 ja 8)
(InfSuunOhj, Liite 9)
2. Kuopion kaupungin ohjearvotaulukko (InfSuunOhj, liitteen 9 Liite 3)
3. katusuunnitelman tarkastuspöytäkirja (InfSuunOhj, liitteen 9 Liite 4)
4. mallikuvat (InfSuunOhj, liitteen 9 Liite 1)
5. työselostuspohja (InfSuunOhj, liitteen 9 Liite 7)
6. kanta- ja johtokartat
7. ajantasa-asemakaava
8. luovutettava mittausaineisto
9. sähköinen mallikansiopohja ja hankekansion sisällysluettelo
10. suunnittelun lähtöaineisto
 - a. kanta- ja johtokartat
 - b. ajantasa-asemakaava
 - c. pistepilviaineisto
 - d. pohjatutkimustulokset.

Kohdat 8, 9, 10 ja 12 ovat hankekohtaisia tietoja, jotka kerätään luovutettavaan aineistoon tapauksen mukaan. Muun materiaalin selitykset ja tiedot laadinnasta on kerrottu edellisissä otsikoissa.

5.3 Infran suunnitteluttamisen ohjeistuksen liitteet

Hankintaprosessissa tarvitaan useita asiakirjapohjamalleja, joita Kuopion kaupungilla ei ollut olemassa. Suunnittelijat laativat asiakirjat jokainen omalla tavallaan ja tämä aiheutti sekaannuksia.

Kunkin hankintaprosessin vaiheen kohdalla on infran suunnitteluttamisen ohjeistuksessa polut sähköiseen kansioon, josta asiakirjamallipohjat löytyvät. Mallipohjien avulla asiakirjat saadaan nopeasti tehtyä ja hankinta etenemään.

Seuraavaksi luettelo laatimistani Infran suunnitteluttamisen ohjeistuksen liitteissä olveista asiakirjamallipohjista, jonka jälkeen tarkemmin niiden teosta ja käyttökohteista:

1. projektisuunnitelma (InfSuunOhj, Liite 1)
2. esityslista (InfSuunOhj, Liite 2a)
3. kokouksen yhteystietolista ja Kuopion kaupungin yhteystiedot (InfSuunOhj, Liite 2b ja 2c)
4. hankintamatriisit (InfSuunOhj, Liite 3)
5. tarjouspyyntömallipohja
 - erillisen hankkeen tarjouspyyntö liitteineen (InfSuunOhj, Liite 4)
 - vertailuhintalomake (Tarjouspyynnön liite 1)
 - henkilötietolomake (Tarjouspyynnön liite 2)
 - projektitietolomake (Tarjouspyynnön liite 3)
6. tarjosten avauspöytäkirja (InfSuunOhj, Liite 5)
7. puitesopimus- ja hankintasopimusmalli (InfSuunOhj, Liite 7a)
8. hankintapäätös (InfSuunOhj, Liite 7b).

1. Projektisuunnitelma

Projektisuunnitelma (InfSuunOhj, Liite 1) on projektivastaavan ja konsultin turvaksi suunnitteluttamisprosessissa laadittu osapuolten välinen allekirjoitettu sopimus siitä, mitä tehdään, millä resurssein ja missä aikataulussa. Projektisuunnitelmapohjaa ei ollut suunnittelijoiden käytössä ja tällainen oli laadittu vain kerran aikaisemmin, joten tarvetta sen kehittämiseksi oli. Löysin netistä ohjeita projektisuunnitelman laadintaan ja sain käyttööni käytetyn projektisuunnitelman, jossa oli puutteita. Kehitin projektisuunnitelmaan projektitavoitteiden kuvaukset, riskianalyytitaulukon rakenteen sekä projektin toteutussuunnitelmataulukon, jossa tarkastuspisteet projektin aikana.

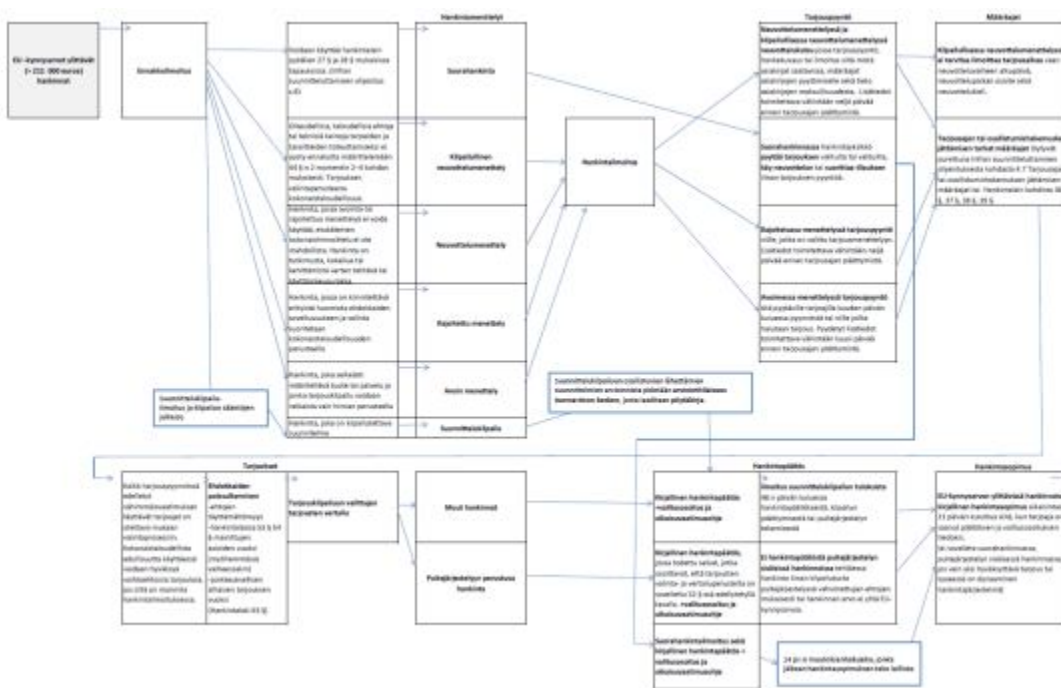
2. Esityslistamalli

Suunnittelun alkaessa aloituskokoukseen tarvitaan esityslista (InfSuunOhj, Liite 2a), jossa kerrotaan kokouksen aika paikka ja paikalle kutsutut henkilöt sekä kokouksen asialista. Esityslistat Kuopion kaupungin suunnittelijat olivat laatineet aina tapauskohtaisesti ja valmista pohjamallia ei ollut käytössä. Tämä aiheutti turhaa lisätyötä.

3. Yhteystietolista

Kokouksesta laaditaan yhteystietolista (InfSuunOhj, Liite 2b), jossa käy ilmi kokouksen osanottajat yhteystietoineen. Yhteystietolistan laadinnassa on käytetty apuna käytettyä yhteystietolistaa, joka on muokattu vastaamaan oikeaa visuaalista ilmettä ja tarkoituksen mukaista sisältöä.

4. Hankintamatriisit

KUVA 2. Hankintamatriisi (InfSuunOhj, Liite 3)

Tein Kuopion kaupungille hankintojen suunnittelussa avustavat hankintamatriisit (InfSuunOhj, Liite 3), jotka tiivistävät edellä mainitut hankintamenettelyt ja niiden kulun hankintaprosessin eri vaiheissa. Hankintamatriiseista käy myös ilmi tehtävät ilmoitukset ja sopimukset sekä niiden teon ajankohdat. Hankintamatriisit käsittävät neljä hankintatilanteessa helposti seurattavaa kokonaisuutta. Ensimmäisessä on hankinnoissa käytettävien lakien, ohjeiden ja vastuun määräytyminen hankinnan arvosta riippuen, toisessa EU-kynnysarvot ylittävien hankintojen kulku (KUVA 2), kolmannessa kansalliset kynnysarvot ylittävien hankintojen hankintamatriisi ja neljännessä pienhankinnoissa

käytettävien hankintamenettelyjen kulku. Matriiseissa on huomioitu kaikki laissa ja ohjeissa mainitut asiat. Ideana on siirtyä laatikoista toiseen nuolia pitkin.

5. Tarjouspyyntömallipohja

Tarjouspyyntömalli (InfSuunOhj, Liite 4) on laadittu Kuopion kaupungin käytettyjen tarjouspyyntöjen pohjalta. Tarjouspyynnön laadinnasta julkisissa hankinnoissa on säädetty hankintalaissa 40 §, 41 § ja 42 §. Tarjouspyyntömalli ja ohjeet sen tekemiseen on laadittu hankintalain mukaan.

Ponnistuksia aiheutti erityisesti tarjouspyyntömallipohjan ja liitteiden laadinnassa laatukriteereiden auki kirjoitus. Millä perusteilla saadaan mitattua tarjoajien laatua? Miten he voivat sen todistaa? Miten pisteitetään? Mitä tekijöitä arvostetaan? Laatutietojen arviointi oli Kuopion kaupungilla käytetyssä tarjouspyyntöpohjassa kirjoitettu ainoastaan luettelomaisesti, paljonko pisteitä suunnittelutiimi ja työohjelma saavat maksimissaan. Tähän kaivattiin kehitystä, koska konsultit eivät pystyneet näiden tietojen perusteella määrittämään mitä Kuopion kaupunki todella tarjoajassa arvostaa.

Kehitystä laatukriteereiden osalta tapahtui niin, että päädyimme viemään laatukriteereiden arvioinnin suuntaan, missä konsulttitoimistojen tuoreen osaamisen palkkaamista ja perehdyttämistä arvostettaisiin poistamalla suunnittelutiimin ja projektipäällikön kokemuksen vaatimukset, koska pääsuunnittelija vastaa suunnittelutiimin suunnitelmista ja projektipäällikön pätevyyttä ei voi kokemuspohjalta välttämättä kovinkaan hyvin arvioida. Näin ei poisteta uusien alalle tulevien suunnittelijoiden käytön mahdollisuutta.

Kehitin myös Kuopion kaupungin tarjouspyyntöä selkeyttämällä yhteystietojen esittämistä, vaihtamalla otsikointia, lisäämällä CPV-koodin, hankinnan ennakoidun arvon ja tulostusmääräyksien ilmoittamisen sekä kohdan sijaisjärjestelyn vaatimiseksi tarjoajalta. Sijaisjärjestely tarkoittaa sitä, että tarjoajalla on oltava järjestely, millä turvataan pätevän henkilökunnan saatavuus esim. sairaustilanteissa.

Tarjouspyyntöpohjan kehittämisen myötä hankintaprosessi helpottui, koska nyt on valmiiksi laadittu pohjat, joista löytyy varmasti kaikki tarjousten laadinnassa ja laissa ja ohjeissa edellytetyt asiat. Tarjouspyyntöön sisältyy neljä liitettä (InfSuunOhj, Liite 4). Kuopion kaupungilla ei ole ollut käytössään aikaisemmin vastaavia lomakkeita. Lomakkeilla saadaan selville tarjoajan soveltuvuus kyseessä kulloinkin olevaan hankkeeseen.

Laatimani lomakkeet ovat:

- Vertailuhintalomake
 - selvitetään tarjoajan vaatima tuntihinta, jonka perusteella hinta-arviointi tarjoajien välillä voidaan suorittaa.
- Henkilötietotaulukko
 - tarjottavan henkilöstön koulutus, kokemus ja palkkataso saadaan selville henkilötietotaulukolla.
- Projektitietolomake
 - kertoo yksittäisten konsulttien tiedot projekteista (laajuuden, tilaajan, tehtävän ja työpanosprosentin) joissa he ovat olleet mukana.

6. Tarjousten avauspöytäkirjamalli

Hankintaprosessin tarjousten avaustilaisuudesta täytyy valtiolla ja kunnissa laatia allekirjoitettu avauspöytäkirja, josta käy ilmi hankinnan kohde, tilaisuuden aika ja paikka, läsnäolijat, tarjouskilpailun tiedot, saapuneet tarjoukset sekä hylätyt tarjoukset. Avauspöytäkirjamalli (InfSuunOhj, Liite 5) on laadittu vanhan käytössä olleen pöytäkirjan pohjalta.

7. Puitesopimus- ja hankintasopimusmalli

Puitesopimus laaditaan Kuopion kaupungin ja yhden tai useamman toimittajan välille sopimukseksi tietyllä aikavälillä hoidettavista toimeksiannoista, joita kunnallisteknisessä suunnittelussa ovat infran suunnittelu- ja asiantuntijatehtävät. Puitesopimusmalli (InfSuunOhj, Liite 7a) on laadittu Kuopion kaupungin kunnallisteknisessä suunnittelussa käytetyn konsulttisopimuksen pohjalta. Muutin asettelut, asiakirjapohjan ja asiasisällön vastaamaan Kuopion kaupungin omia ja lakisääteisiä vaatimuksia. Puitesopimusmallia voidaan käyttää myös hankintasopimusmallina.

8. Hankintapäätösmalli

Hankintapäätösmalli (InfSuunOhj, Liite 7b) on käytössä hankintaprosessin voittavan tarjoajan valitsemisen jälkeen. Hankintapäätöksessä ilmaistaan yritykset, joille tarjouspyynnöt on lähetetty, tarjousten vertailuperusteet ja voittava tarjous. Päätös lähetetään tiedoksi kaikille tarjouskilpailussa mukana olleille. Hankintapäätöksen tekemisestä ja siinä vaadittavista tiedoista säädetään hankintalaissa 73 §. Hankintapäätösmallin tein Kuopion kaupungin vanhan pohjan avulla. Asettelut sekä kohdat tiedoksi, tiedoksianto ja liitteet ja niiden sisältö on lisäämiäni uudistuksia, jotka hankintapäätöksessä kuuluu olla.

6 KATUSUUNNITTELUN KESKEISET ASIAT

Katusuunnittelu tapahtuu kaavoituksen pohjalta. Kaavoituksessa määrätään kadun käyttötarkoitus, sijainti sekä ympäröivä maankäyttö. Katusuunnittelun tehtävä on määritellä kadun tekniset yksityiskohdat tien rakentamista varten.

6.1 Kadun määritelmä

Katu on asemakaava-alueelle rakennettu monikäyttötila liikennettä, liikkumista ja oleilua varten (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 5). Katualueeseen kuuluu myös maanalaiset, maanpäälliset sekä yläpuoliset johdot, laitteet ja rakenteet. Kadut voivat olla liikenneväyliä, aukioita, toreja tai kevyenliikenteenväyliä. Opinnäytetyöni keskittyy käsittelemään liikenneväyliä ja kevyenliikenteenväyliä.

Suomessa tiestö koostuu yleisien teiden verkostosta, johon katuverkosto kytkeytyy. Paikallisesta katuverkoston suunnittelemisesta, rakentamisesta sekä kunnossa ja puhtaanapidosta huolehtii kunnat. Kunnat voivat antaa edellä mainitut toimet myös osittain tai kokonaan muiden tehtäviksi.

Katu on ympäristöhaitta. Kadun aiheuttamia ympäristöhaittoja ovat mm. melu, pöly, pakokaasu ja pohjavesien vahingoittuminen. Toimenpiteitä, joilla voidaan vaikuttaa katusuunnitteluvaiheessa ympäristöhaittojen vähentämiseen, on muutamia. Pölyhaittoja voidaan minimoida katujen ylläpitoa tehostamalla suunnittelemalla kadut ylläpidon mahdollisuudet huomioiden. Pakokaasuja voidaan vähentää sujuvan liikenteenohjauksen suunnittelulla, kuten mahdollistamalla linja-autoreittien tehokas toiminta ja käyttö sekä varmistamalla liikennevalojen toimivuuden sujuvuus. Pakokaasupäästöihin voidaan vaikuttaa myös pyöräilyn ja kävelyn mahdollisuuksia parantamalla suunnittelemalla kevyenliikenteenväylät houkutteleviksi ja sujuviksi kulkureiteiksi.

6.2 Katujen luokittelu

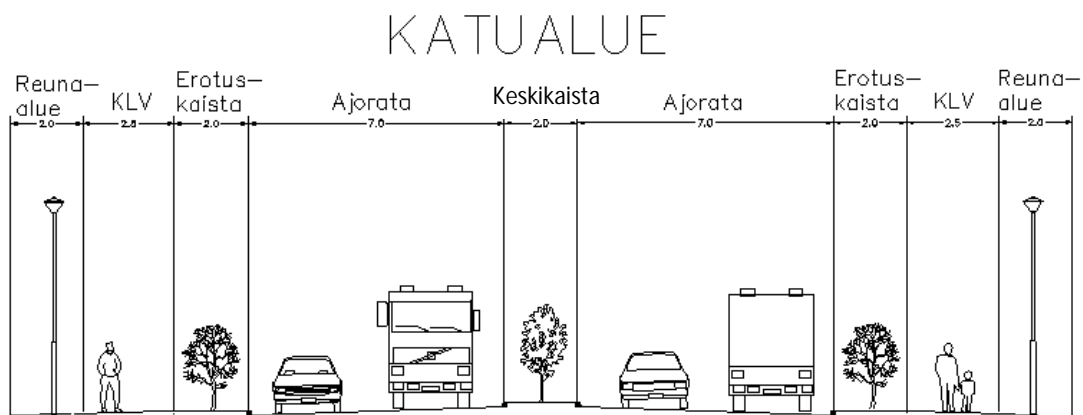
Kadut voidaan luokitella hallinnollisesti, liikenneteknisesti ja toiminnallisesti. Hallinnolliset katuluokat määräytyvät lakien ja asetusten mukaan sen perusteella mikä taho kadun omistaa ja on siitä vastuussa. Liikenneteknisessä luokittelussa kadut jaetaan katuluokkiin 1–6 niiden liikennemäärän ja käyttötarkoituksen mukaan.

Kaupungit ja kunnat luokittelevat kadut liikennetekniseen katuluokitukseen pohjautuen vielä toiminnallisiin luokkiin, joiden nimitykset usein vaihtelevat kunnittain ja perustuvat kadun kokoon, liikennemäärään, käyttötarkoitukseen ja sijaintiin. Seuraavassa yksi vaihtoehto katujen toiminnallisesta luokittelusta:

- pääkatu (katuluokka 2-3)
 - liittävät kaupunginosat toisiinsa
 - nopeusrajoitus 50 - 70 km/h
- kokoojakatu (katuluokka 3-4)
 - liittävät tonttikadut pääkatuun
 - nopeusrajoitus 40 – 50 km/h
- tonttikatu (katuluokka 4-5)
 - kytkevät tontit paikallisverkkoon
 - nopeusrajoitus 30 – 40 km/h
- teollisuuskatu (katuluokka 4)
 - teollisuusalueelle johtava katu
 - nopeusrajoitus 40 – 50 km/h
- pihakatu (katuluokka 5)
 - piha-alueelle vievät kadut
- kevyenliikenteenväylä (katuluokka 6).

Muita kadun toiminnallisia nimityksiä on esim. kävelykatu, raitti, hidaskatu, alueellinen ja paikallinen kokoojakatu.

6.3 Katualueen mitoitus

KUVA 3. Esimerkki katualueen poikkileikkauksesta kuva: Anu Paakkari

Katualue (KUVA 3) käsittää katualueen poikkileikkauksen tyypistä riippuvat osat. Katualueeseen voi laajimmillaan kuulua seuraavat kaistatyytit:

- ajorata
 - koostuu:
 - reunavaroista
 - mitoitusajoneuvon mitasta
 - kohtaamisvararasta
- kevyenliikenteenväylä (KLV)
 - voi olla kolmenlaisia:
 - jalkakäytävä ja pyöräkaista erotettu
 - jalkakäytävä ja pyöräkaista yhdistetty
 - jalkakäytävä (pyöräily ajoradalla)
- keskikaista ja erotuskaista
 - erottavat toisistaan
 - eri liikennemuodot
 - samansuuntaiset liikennevirrat
- reuna-alue
 - katualueen uloin alue, joka voi sisältää:
 - katuluiskan (penger, leikkaus)
 - avo-ojan
 - lumitilan
 - näkemäalueen
 - esteettömän alueen
 - kalusteita
 - meluesteet
 - viheralueen.

6.3.1 Ajoradat

Katujen ajoratojen mitoituksessa on otettava huomioon katuluokka, liikenn rakenne ja – määrä sekä nopeusrajoitus. Ajoradan poikkileikkauksen leveys koostuu mitoitusajoneuvojen leveydestä (TAULUKKO 4), reunavarasta ja kohtaamisvarasta.

Kohtaamisvara on kahden kohtaavan ajoneuvon väliin jäävä tila ja reunavara ajoradan reunan ja ajoneuvon välinen etäisyys. Reunavarat ovat moottoriajoneuvoilla 0,1 m – 0,5 m riippuen ajoneuvojen kohtaamistavasta ja ajonopeudesta. Kohtaamisvarat liikkuvat 0,3 m – 1,2 m:n välillä riippuen mitoitusajoneuvosta, ajonopeudesta ja kohtaamistavasta (Suomen

kuntatekniikan yhdistys 2003, 47). Ajoratojen poikkileikkauksissa tulee ottaa myös huomioon, että talvisin reunatuen viereen painautuu noin 10 cm leveä kerros lunta, joka kaventaa ajorataa.

TAULUKKO 4. Suunnittelussa käytettävien mitoitusajoneuvojen suuntaa antavat mitat (Tasoliittymät 2001, 16)

Mitoitusajoneuvo	Pituus (m)	Leveys (m)	Korkeus (m)
Henkilöauto (Ha)	5.00	1.80	1.35
Kuorma-auto (Ka)	8.00	2.60	4.20
Perävaunullinen kuorma-auto (Kap)	22.00	2.60	4.20
Linja-auto (La)	13.00	2.60	4.20
Telilinja-auto (Lat)	14.50	2.60	4.20
Moduulirekka (Kam)	25.25	2.60	4.20

Useimmissa tapauksissa katujen ajoratojen ja kevyen liikenteen väylien poikkileikkauksen mitat voidaan valita suoraan tyyppipoikkileikkaustaulukoista (TAULUKKO 5) ja (TAULUKKO 6) sekä piirustuksista. Mitoituksessa on myös huomioitava rakenteiden ja kalusteiden sekä kadun toiminnan ja maisemoinnin tarvitsemien alueiden tilantarve.

TAULUKKO 5. Ajoradan ohjeelliset poikkileikkaukset. Huomioitu mitoitusajoneuvojen leveys, kohtaamisvarat ja reunavarat (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 53)

Katuluokka	Käyttötilanne	Mitoittava liikennetilanne	Mitoitusnopeus/ kohtaamistapa	Ajoradan ohjeleveys
Pääkatu	60 km/h, 1 ajorata	ka/ka, la/la	60 / A	7,5
	60 km/h, 2 ajorataa	ka/ka, la/la	60 / A	7,0
	50 km/h	ka/ka, la/la	50 / A	7,0
Kokoojakatu	asuinalue, la-liikennettä	ka/ka, la/la	40 / A tai 40 / B	6,5
	asuinalue, la-liikennettä	ka/ka, la/la	30 / B	6,0
	kerrostaloalue, ei la-liikennettä	ka/ka	40 / B	6,0
	kerrostaloalue, ei la-liikennettä	ha/ka	30 / B	5,5
	pientaloalue, ei la-liikennettä	ha/ka	40 / B	5,5
	pientaloalue, ei la-liikennettä	ha/ka	30 / B	5,0
Tonttikatu	liikealue, paljon ka-liikennettä	ka/ka	30 / B	6,0
	kerrostaloalue	ha/ka	40 / B	5,5
	kerrostaloalue	ha/ka	30 / B	5,0
	pientaloalue	ha/ka	30 / B	5,0
	pientaloalue	ha/ha	30 / B	4,5
	pientaloalue, 10-20 asuntoa	ha/ha	20 / C	4,0
	pientaloalue, 5-10 asuntoa	ha/pp	20 / C	3,5
	pientaloalue 1-5 asuntoa	ha/jk	20 / C	3,0
Teollisuuskatu	teollisuusalue, kokoojakatu	kp/kp	50 / A	8,0
	teollisuusalue, tonttikatu	kp/kp	40 / A	7,5
	pienteollisuusalue, kokoojakatu	ka/ka	50 / A	7,0
	pientaloalue, tonttikatu	ka/ka	40 / A	6,5

Kadun tilantarpeen mitoitukseen tarvittava mitoittava liikennetilanne määritetään tietyllä standardilla, jonka määräävät ajonopeus ja kohtaamistapa esim. 60/A 40/B 30/C. Moottoriajoneuvojen mitoittavat kohtaamistavat määräytyvät seuraavien määritelmien mukaan:

- A** Kohtaavat ajoneuvot eivät hiljennä nopeutta kohtaamistilanteessa.
- B** Ajoneuvot hiljentävät nopeutta hieman kohtaamistilanteessa.
- C** Ajoneuvot kohtaavat niin, että toinen niistä on pysähtynyt.
- D** Ajoneuvot kohtaavat niin, että toinen niistä poikkeaa ajoradan ulkopuolella.

(Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 46.)

6.3.2 Kevyenliikenteenväylät

Kevyttä liikennettä ovat jalankulkijat, pyöräilijät sekä pyörätuolilla liikkujat. Kevyenliikenteenväylät voidaan toteuttaa jalkakäytävänä, jalkakäytävän ja pyöräkaistan yhdistelmänä tai jalankulun ja pyöräilyn kaistat erillisinä väylinä riippuen liikennemäärästä ja katuluokasta.

Kevytliikenne lisääntyy kovaa vauhtia vuosi vuodelta, johtuen ihmisten tietämyksen ja huolen lisääntymisestä ilmastonmuutosta ja yhteiskunnan hyvinvointia kohtaan. Kevyenliikenteen suunnittelulla on suuri vaikutus tienkäyttäjien valitessa kulkumuotoa liikenteessä. Kevyenliikenteenväylien toimivuus, viihtyisyys, turvallisuus ja helppous ovat tärkeimmät huomioon otettavat seikat väyliä suunniteltaessa.

Jalkakäytävän poikkileikkauksen leveys koostuu kevyenliikenteen mitoitusleveyksistä ja sivuetäisyyksistä. Mitoitusleveys jalankulkijalla on 0,6 m, pyöräilijällä 0,6 m ja pyörätuolilla 0,9 m. Sivuetäisyydet määräytyvät kohtaamistavan ja liikennetilanteen mukaan ja ovat välillä 0,1 m – 0,7 m. Kevyenliikenteen kohtaamistavat jaetaan A ja B -tyyppeihin. A tarkoittaa normaalitilannetta ja B ahdasta katutilaa. (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 47; 48.) Jalkakäytävien ja pyöräteiden mitoituksessa käytetään alla mainittuja yleisiä määräämiä ohjearvoja ja käytäntöjä, jotka ovat lakeja ja säädöksiä noudattaen katsottu sujuvan liikenteen takaaviksi.

Jalkakäytävä:

- Jalkakäytävän normaali leveys 2,5 m (poikkeustapauksessa 2,0 m).
- Jalkakäytävä on normaalitapauksessa tarpeen kun kadun varren rakennusoikeus on $\geq 5\ 000\ \text{m}^2$. (Wahlsten 2001, 21.)

Pyöräkaista:

- Pyöräkaista soveltuu kaduille, joiden nopeusrajoitus on 30–50 km/h ja pyöräily pitkämatkaista tai jalankulkijoita on runsaasti.
- Pyöräkaistan ja mahdollisen pysäköinnin väliin on jätettävä 0,75 m leveä erotuskaista.
- Pyöräkaistan normaali leveys 1,75 m (poikkeustapauksessa 1,5 m). (Wahlsten 2001, 21.)

Yhdistetty jalankulku- ja pyörätie:

- Pää- ja paikallisraitin perusmuodon leveys on 3,5 m (Wahlsten 2001, 22).

Eroteltu jalankulku- ja pyörätie:

- Pääraitilla pyritään erotteluun, jos raitilla on runsaasti jalankulkijoita. Myös paikallisraitilla erottelu on perusteltu, jos alueella on runsaasti jalankulkijoita, liikkeitä, asiointia tai liikuntaesteisiä.
- Erotellun raitin perusmuodon leveys on 4,0 m (pääpyöräteillä 4,5 m). (Wahlsten 2001, 22.)

TAULUKKO 6. Kevyenliikenteenväylien ohjeelliset poikkileikkaukset

(Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 53)

Väylätyyppi	Käyttötilanne	Kohtaamis- tapa	Kiinni ajoradassa	Ohjeellinen leveys
Erotettu jk- ja pp-tie	suuret jk- ja pp-määrät	B	ei	5,50
	enemmän pp kuin jk, normaalileveys	A ja B	ei	5,00
	minimileveys	A	ei	4,50
Yhdistetty jk- ja pp-tie	suuret kev. liik. määrät	A	ei	4,00
	suuret kev. liik. määrät, tilansäästö	B	ei	3,50
	normaalileveys	A	ei	3,00
	ahtaisten paikkojen minimi	B	ei	2,50
	suuret jalankulkijamäärät	A	kyllä	4,00
	normaalileveys	A	kyllä	3,50
	suositeltava minimi	B	kyllä	3,00
Jalkakäytävä	suuret jalankulkijamäärät	A	kyllä	3,00
	normaalileveys	B	kyllä	2,50
	suositeltava minimi	B	kyllä	2,25
	ahtaat paikat	A	kyllä	2,00
	erittäin ahtaat paikat, ehdoton minimi	B	kyllä	1,50

6.3.3 Liikennemuotojen erottelu

Moottoriajoneuvo- ja kevyen liikenteen erottelulla parannetaan liikenteen sujuvuutta, turvallisuutta, turvallisuuden tunnetta ja mukavuutta. Jos erottelu ei ole mahdollista (esim. pihakadut sekä perinteikkäät ja omaleimaiset arvotajamat) turvallisuuden tunteeseen voidaan vaikuttaa rajoittamalla moottoriajoneuvojen nopeuksia ja määrää.

Erottelukäytännön tulee olla johdonmukainen ja yhtenäinen. Erottelua ei tule heikentää lyhyillä matkoilla, vaikka jokin tien tai kadun ominaisuus tai sen nopeusrajoitus muuttuisikin. Lyhyissä kapeikoissa erottelua ei katkaista vaan tingitään ajoradan ja jalankulku- ja pyörätien mitoituksesta. Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa (TAULUKKO 7) on esitetty ohjeelliset erotteluratkaisut eri katutyypeillä.

TAULUKKO 7. Liikennemuotojen erottelu (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 47)

	Erotuskaista	Reunatuki	Samassa tasossa oleva erottelumateriaali	Ei erottelua, liikennemuotojen yhdistäminen
Pääkatu	kyllä	kyllä	ei	ei
Kokoojakatu	jos tilaa	kyllä	ei	ei
Tonttikatu	ei	kyllä	jos vähän liikennettä	jos vähän liikennettä
Teollisuuskatu	jos tilaa	kyllä	ei	ei

6.3.4 Esteetön alue ja lumitila

Esteetön alue on ajoradan vieressä oleva kaistale, joka otetaan huomioon reuna-alueiden, erotuskaistojen ja keskikaistan mitoituksessa. Esteettömälle alueelle ei saa sijoittaa näkemän rajoittavia esteitä. Esteettömälle alueelle varataan tilaa seuraavasti:

- kevyenliikenteen väylät 0,25 m
- tonttikadut 0,50 m
- kokoojakadut 0,50 m
- teollisuuskadut 0,50 m
- pääkadut 0,75 m. (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 50.)

Reunatukeen rajoittuvalla kevyenliikenteen väylällä esteetön alue voi olla pienempikin kuin 0,25 metriä. Esteettömän alueen suuruus on tarkistettava erikseen pyyhkäisyalueen perusteella linja-autopysäkkien ja liittymien kohdalla. Kalusteet sijoitetaan esteettömän alueen ulkopuolelle. (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 50.)

Lumitila tarkoittaa tilaa joka on jätettävä tien reunaan, jotta kaikkina talvina teiltä aurattu lumi mahtuu tien reuna-alueelle, eikä aiheuta suurta haittaa tiellä liikkujille. Lumitila otetaan huomioon erotuskaistojen ja reuna-alueiden mitoituksessa. Lumitilan mitoitus on paikkakuntaakohtaista. Lumitilaa varataan Katu 2002 kirjan mukaan 1,0 m jokaista 3,5 – 4,0 m:n levyistä aurattavaa aluetta kohti (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 51). Kuopion kaupungin katusuunnittelussa lumitilaa varataan 2,5 m jokaista saman levyistä aluetta kohti. Tästä voidaan tinkiä ahtailla keskusta-alueilla tarvittaessa.

6.3.5 Viheralueet

Viheralueet ovat tärkeä osa katurakennetta. Viheralueilla ja kasvillisuudella hoidetaan kadun sopeuttaminen ympäristöön ja niiden avulla katutilasta saadaan esteettisesti miellyttävä. Nurmialueen vähimmäisleveys on 2 m ja nurmikaistan kiillamaiset päät kivetetään kunnossapidon helpottamiseksi. Pensaskaistan vähimmäisleveys on 3 m käytettäessä maanpeitekasveja. Näkemäalueille ei tule sijoittaa yli 0,5 m korkeita istutuksia. Suurten pensaiden etäisyyden ajoradasta on oltava vähintään 3 m. (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 51.)

Istutuskaistat, joille istutetaan puustoa, tulee olla vähintään 3 m leveitä. Katupuiden suojaukseen kivetyillä ja asfaltoiduilla alueilla käytetään aina maaritilää tukikehikoineen ja rungonsuojineen. Jos puun rungon etäisyys on alle kaksi metriä ajoradan tai kevyenliikenteenväylän reunasta käytetään rungonsuojia. Puiden kasvualustan paksuus on puulajista riippuen 600 – 1000 mm. (InfraRYL 2006, 528.)

Kantavaa kasvurakennetta käytetään kivetyillä ja asfaltoiduilla alueilla ja niiden tilavuuden tulee olla vähintään 20 m³/puu (leveys 3 m ja korkeus 1 m). Kantavalla kasvualustalla tarkoitetaan rakennetta, joka toimii kadun rakenteena ja mahdollistaa samalla puiden juurille riittävän kasvutilan, joten sen tulee olla viherkaistoille ja kevyenliikenteenväylälle sijoittuva yhtenäinen rakenne. Kantava kasvualusta muodostuu kiviaineksesta ja hienommasta maa-aineksesta. Asfaltoiduilla alueilla kantavan kasvualustan yläpinta tasataan 0...32 raekoon murskeella ja betonikiveystä käytettäessä asennushiekkakerroksen paksuuden tulee olla 50 mm. Pinnoitetta puiden kasvualustaan ja sen läheisyyteen valittaessa on huomioitava juuriston hapensaanti, koska mitä tiiviimpi kadun pinta on, sitä heikompi on juuriston happipitoisuus. Tämän vuoksi asfalttia tai betonikiveystä käytettäessä täytyy kasvualustaan asentaa ilmastusputket (kaksikerroksinen salaojaputki). (InfraRYL 2006, 527; 528.)

Katualueen läheisyydessä korkealla penkereellä käytetään 1:1,5...1:3 luiskaa. Luiskan kaltevuuden tulee olla siltissä, hiekassa ja moreenissa loivempi, kuin kyseessä olevan maalajin kitkakulma. Koheesiomaassa luiskan vakavuus riippuu kokonaiskorkeudesta. Luiskan verhous tehdään pääosin eroosiosuojausta varten. Verhouksen alla käytetään suodatinkangasta. Luiskan kaltevuuden ollessa <1:3, luiskat tulee olla nurmipäällysteisiä. Luiskien ollessa $\leq 1:1,5$, luiskat kivetetään. (Tien perustamistavan valinta, 27; InfraRYL 2006, 74.)

Viheralueilla on myös omat määritellyt etäisyydet ajoradasta/kevyenliikenteenväylästä, jotka on esitetty seuraavaksi (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 51):

▪ pensaat, korkeus alle 1 m	>1,5 m
▪ pensaat, korkeus 1–1,5 m	>2 m
▪ pensaat, korkeus 1,5–2,5 m	>2 – 2,5 m
▪ pensaat, joiden korkeus yli 2,5 m	>2,5 m
▪ puu	>1,5 m.

Puiden vähimmäisetäisyydet kunnallistekniikan laitteisiin nähden on oltava seuraavat (InfraRYL 2006, 521):

▪ vesijohdot ja viemärit	>2,5 m
▪ salaojat	>2,5 m
▪ kaukolämpöputket	>2,5 m
▪ sähkö- ja puhelinkaapelit	>2,5 m
▪ liikennealueen päällyste	>1,5 m
▪ maakaasuputket on tarkistettava aina kohteittain Fortum Oy:n määräysten mukaisesti.	

6.4 Liittymien mitoitus ja näkemäalueet

Katualueilla käytetään yleensä tasoliittymiä. Tasoliittymässä liikenne voi siirtyä väylältä toiselle samassa tasossa. Tieliikennelaissa risteys on sama kuin tasoliittymä. Tasoliittymät jaotellaan seuraaviin perustyyppeihin (suluissa on yleisesti käytetty lyhenne liittymänimestä):

- avoin liittymä (LA)
 - tulo- ja poistumisteitä pääväylälle ei ole erotettu liikennesaarekkein tai tiemerkinnoin rajatuin aluein

- tulppaliittymä (LT)
 - tulo- ja poistumistiet pääväylälle on eroteltu liikennesaarekkein tai tiemerkinnoin rajatuin aluein
- kanavoituliittymä (PM tiemerkinnoin kanavoitu, PK liikennesaarekkein kanavoitu, PV väistötilalla kanavoitu pääväylä)
 - tulo- ja poistumistiet sekä pääväylän liikennesuunnat on eroteltu toisistaan liikennesaarekkein tai tiemerkinnoilla rajatuilla alueilla ja pääväylällä on vasempaan kääntyville varattu ryhmittymiskaista
- porrastettu liittymä (LP)
 - kaksi lähekkäin olevaa kolmihaaraista liittymää nelihaaraliittymän sijasta
- kiertoliittymä eli liikenneympyrä (LK)
 - liikenne kiertää liittymän keskellä olevaa saarekettä vastapäivään yhdellä tai useammalla kaistalla
- valo-ohjauksinen liittymä (LV)
 - liikenteenohjaus hoidettu liikennevaloilla. (Tasoliittymät 2001, 10; 11; kuva 1.1.)

Liittymäratkaisua mietittäessä ja mitoittaessa liittymää, tarvitaan taustatiedoiksi liikennevirroista nykyinen ja ennustettu tilanne, jotta liittymä palvelisi toimivana pitkään tulevaisuuteen. Liittymätyypin valintaan vaikuttavia tekijöitä ovat mm:

- kadun suuntaisen liikenteen nopeustaso ja katuluokka
- liittyvän liikenteen katuluokka ja nopeustaso
- liikennemäärät pää- ja sivusuunnassa
- bussiliikenne
- muu raskasliikenne
- kevyt liikenne
- väistämismuutokset.

Liikennöinti tarkastetaan mitoittavan ajoneuvon ajourilla. Tonttikadut tarkistetaan kuorma-auton ajouralla. Alueet, joissa on koulu, palvelutalo tai kerrostaloja, liittymät suunnitellaan pelastusajoneuvon kääntösäteen mukaan, jossa sisäkurvi on 6,5 m ja ulkokurvi 13 m.

6.4.1 Kääntösäteet risteysalueilla

Liittymien mitoittaminen tapahtuu eri ajotapoja vastaavien kääntösäteiden avulla (TAULUKKO 8), jonka lisäksi varataan tien eri osiin nähden tarvittavat erilaiset ajotottumukset ja ajovirheet huomioon ottavat liikkumisvarat (TAULUKKO 9).

Mitoitusajoneuvojen kääntösäteiden mitoituksessa tarvittavat mitoitusajoneuvojen tilantarpeet kuvataan ajotavoilla A–D.

- A – B Mitoittava ajoneuvo pysyy omalla ajokaistalla tai sille varatulla alueella ennen ja jälkeen liittymän.
- C Mitoittava ajoneuvo pysyy omalla kaistallaan tai sille varatulla alueella ennen liittymää. Liittymän jälkeen ajoneuvo käyttää samansuuntaisia ajokaistoja tai oikeata piennarta. Oikealle kääntyvä ajoneuvo voi käyttää myös vastakkaiselle suunnalle tarkoitettuja ajokaistoja. Ajouran kääntösäde on ajotavan B mukainen.
- D Mitoittava ajoneuvo käyttää samansuuntaisia kaistoja, pientareita ja vastakkaiselle suunnalle tarkoitettuja ajokaistoja ennen ja jälkeen liittymän. Ajouran kääntösäde on ajotavan B mukainen. (Tasoliittymät 2001, 14.)

Ajotavalla A käytettävät liikkumisvarat ovat alla olevassa taulukossa (TAULUKKO 9). Ajotavalla B taulukon arvoista voidaan harkinnan mukaan tinkiä. Ajotavoilla C–D liikkumisvaroilla on merkitystä lähinnä reunatukien, kaiteiden ja muiden kiinteiden esteiden kohdalla. Tällöin liikkumisvarat määritetään tapauskohtaisesti taulukon arvoja soveltaen.

TAULUKKO 9. Ajourien liikkumisvarat, (Tasoliittymät 2001, 15)

Ajouran viereinen alue	Liikkumisvara (m)
Päällystetty piennar, leveys > 0,5 m	0,10
Päällystetty piennar, leveys ≤ 0,5 m	0,25
Reunatuki	0,50 (0,25)*
Kaide tai muu korkea este	1,50 (1,00)*
Samaan suuntaan kulkevien ajokaista	0,10
Vastakkaiseen suuntaan kulkevien ajokaista	0,25
Sulkualue (tiemerkinöin)	0,10

* Suluissa olevia arvoja voidaan käyttää ajouran ulkoreunalla muissa paitsi kiertoliittymien kiertotilan liikkumisvaratarkasteluissa.

TAULUKKO 8. Ajourien kääntösäteet (Tasoliittymät 2001, 14)

Mitoitusajoneuvo	Ajouran kääntösäde R_k (m)	
	Ajotapa	
	A	B - D
Kam	12	10
Kap	12	10
Lat	13	11
La	12	10
Ka	10	8
Ha	8	6

6.4.2 Näkemäalueet

Näkemäalueet tarkoittavat ajoneuvon turvalliseen pysähtymiseen tarvittavaan näkemää risteyksissä ja tien kaarrekohdissa. Näkemäalueet on otettava huomioon liittymiä suunniteltaessa ja niiden on oltava vähintään näkemien vähimmäispituuksien suuruisia (TAULUKKO 10).

Pysähtymisnäkemällä tarkoitetaan etäisyyttä, jolta kuljettajan on havaittava tiellä mahdollisesti oleva este voidakseen pysäyttää ajoneuvonsa ajoissa. Kohtaamisnäkemällä tarkoitetaan etäisyyttä kahden vastakkaisiin suuntiin kulkevan ajoneuvon kuljettajien välillä havaitakseen toisensa voidakseen pysähtyä ennen yhteentörmäystä. Ohitustilanteessa tarvittavaa näkemän pituutta kutsutaan ohitusnäkemäksi. Liittymissä tarvittavaa näkyvyyttä etuajo-oikeutetun tien suuntaan kutsutaan liittymisnäkemäksi. (Liikenne ja viestintäministeriön asetus näkemäalueista 2011.)

TAULUKKO 10. Näkemien vähimmäispituudet normaaliolosuhteissa
(Liikenne ja viestintäministeriön asetus näkemäalueista 2011)

Mitoitusnopeus (km/h)	Pysähtymisnäkemä L_p ¹⁾ (m)	Kohtaamisnäkemä L_k ¹⁾ (m)	Ohitusnäkemä L_o (m)	Liittymisnäkemä L_l ²⁾ (m)
≤ 30	25 (20)	50 (40)	-	60 (40)
40	35 (30)	70 (60)	-	80 (60)
50	55 (45)	110 (90)	550	105 (80)
60	75 (65)	150 (130)	600	130 (100)
70	95 (85)	190	650	160 (120)
80	120 (105)	240	700	200 (150)
90	150	300	800	230 (190)
100	180	360	850	270 (240)
110	220	440	900	320 (300)
120	260	-	-	370 (360)

¹⁾ suluissa mainittuja arvoja voidaan käyttää erityisistä syistä taajamaolosuhteissa.

²⁾ suluissa mainittuja arvoja voidaan käyttää erityisistä syistä.

6.5 Katualueen lisärakenteet

6.5.1 Liikenteenjakajat

Liikenteenjakajana toimivan jalankulkuliikenteelle tarkoitetun suojatiesarakkeen leveyden on oltava vähintään 2,0 m ja pyörätieksi tarkoitetun 2,5 m. Keskisaarekkeeseen tehdään kunnossapitosyistä 5 cm:n sivusiirto eli saarekkeet rakennetaan tiensuuntaisesti porrastaen siten, että jälkimmäinen saareke on 5 cm etummaista saarekettä loitonpana tien reunasta. (Hidasteiden käyttö ja mitoitus, 23.)

6.5.2 Reunakivet

Käytettäviä reunakivi materiaaleja ovat **graniitti ja betoni**. Graniittisia reunakiviä käytetään pääasiallisesti keskustassa, pää- ja kokoojakaduilla sekä peruskorjausalueilla, joissa on käytetty graniittista reunakiveä aiemmin. Betonista liimattavaa reunakiveä käytetään pääosin keskustan ulkopuolisilla tonttikaduilla.

Reunakivi asennetaan siten, että kiven korkeus päällysteen pinnasta on 120 mm. Mikäli varaudutaan lisäpäällystekerrokseen, korkeus on 160 mm. Taajama alueella huomioidaan esteettömyys asentamalla reunakivi suojatien kohdalla siten, että kiven etureunan korkeus ajoradan pinnasta on korkeintaan 10 mm ja kivi kallistetaan korkeintaan 8 astetta. Muilla alueilla käytetään asfalttiluiskaa suojateiden kohdilla ja kevyen liikenteen väylien liittymissä. Tonttiliittymien kohdilla reunakivi kallistetaan ja upotetaan siten, että etureunan korkeus on 30 mm ja takareunan korkeus max. 80 mm. Tonttiliittymän päihin asennetaan 0,50 m viisteet, joilla korkeusero tasataan. (InfraRYL 2006, 476.)

Betoninen reunakivi on 80 mm korkea ns. yliajokivi, jonka etureunan korkeus on 30 mm. Tonttiliittymiin ei siten tarvitse tehdä erikseen madallusta. Liimattavan reunakiven tilalla voidaan myös käyttää liukuvalettua reunakiveä. Betonista upotettavaa reunakiveä käytetään erottamaan kevyen liikenteen väylä tai jalkakäytävä ajoradasta. Kiven korkeus voi olla 120 mm, mikäli kadulla ei ole tonttiliittymiä.

6.5.3 Hidasteiden käyttö katualueella

Liikenteen rauhoittamisella hidasteita apuna käyttäen tähdätään liikenneturvallisuuden parantamiseen, asuin- ja asiointiympäristöjen viihtyvyyden lisäämiseen sekä erityisesti jalankulun ja pyöräilyn edistämiseen. Ensisijaisesti uusilla alueilla katuverkon rakentamisen yhteydessä pyritään katutilaa jäsentämällä ja oikein mitoittamalla takaamaan turvallinen ympäristö ilman erillisiä hidasteita, koska hidasteiden rakentaminen ja kunnossapito lisäävät kustannuksia ja hidasteet myös vaikeuttavat ajoneuvojen kulkua. Hidasteiden sijasta pienipiirteisen geometrian (lyhyet suorat ja pienet kaarresäteet), tarkoituksenmukaisen poikkileikkauksen ja katutilan rajaamisella istutuksin tai rakennuksin osoitetaan kuljettajalle oikea ajonopeus. Hidastetöyssyn tai korotetun suojatien vaatimalla ylläpidon lisäkustannus on 370–1 950 €/hidaste. (Tuominen 2003, 21.)

Hidasteita käytetään liityntä- ja kokoojakaduilla, jos kadun linjaus ei muutoin rajoita riittävästi nopeuksia. Hidasteilla tarkoitetaan tässä yhteydessä kaikkia keinoja, joiden avulla voidaan alentaa ajonopeutta. Hidasteet voidaan jakaa korotuksiin, kavennuksiin ja sivusiirtymiin. Korotuksia voidaan yhdistää kavennuksiin ja sivusiirtymiin.

Hidasteita voidaan käyttää liikenneturvallisuuden parantamiseen esimerkiksi seuraavanlaisissa tilanteissa.

- Kadut, joilla on tarpeetonta läpikulkuliikennettä.
Tavoitteena ohjata tarpeeton liikenne muille reiteille vähentämällä reitin houkuttelevuutta hidasteilla. Samalla on arvioitava minne liikenne siirtyy.
- Väylät, joilla ympäristö tai geometria ei tue nopeusrajoitusta.
Käytetään hidastamaan liiallista ajonopeutta pitkillä suorilla katuosuuksilla.
- Vilkkaat kevyen liikenteen ylityskohdat.
Turvaamaan kevyen liikenteen kulkua mm. koulujen, päiväkotien, palvelutalojen, urheilukenttien ja puistojen sekä sairaaloiden ja terveyskeskusten ympäristöissä.

Hidasteita ei tulisi käyttää:

- päättyvillä lyhyillä tonttikaduilla
- väylillä, joilla nopeusrajoitus on yli 60 km/h
- pehmeiköillä, joilla värinä aiheuttaa ongelmia
- uusilla alueilla.

Jos hidasteiden käyttöön päädytään, niin hidasteita tulee sijoittaa riittävän tiheästi, jotta tavoiteltava ajonopeus pysyy tasaisena. Liikenteen rauhoittaminen - ohjeita ja esimerkkejä – julkaisun mukaan nopeustason 40 km/h säilyttäminen katuosuudella vaatisi hidasteita sijoitettavan korkeintaan 150 metrin välein ja nopeustason 30 km/h säilyttämiseksi etäisyys tulisi olla 70–100 metriä (Hidasteiden käytön mitoitus, 24). Etäisyyksissä ei kannata kuitenkaan olla liian täsmällinen, koska sijoittelun luontevuus ovat tärkeämpää.

6.6 Pysäköinti ja kääntöpaikat

Aikarajoitteinen pysäköinti voidaan sallia yli 5,0 metrin levyisillä tonttikaduilla ja joskus kokoojakaduilla tai liikekeskustojen kaduilla erillisissä pysäköintisyvennyksissä tai erillisillä pysäköintialueilla (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 51). Pyöräkaistan ja mahdollisen pysäköinnin väliin on jätettävä $\geq 0,75$ m leveä erotuskaista. Ajoradan suuntaisen pysäköintiruudun minimi leveys on 2 m ja pituus 6 m. Pysäköintialueella yhden auton paikan koko on 2,5 m x 5 m, reunimmaisena paikan leveytenä käytetään 2,75 m. (Wahlsten 2001.)

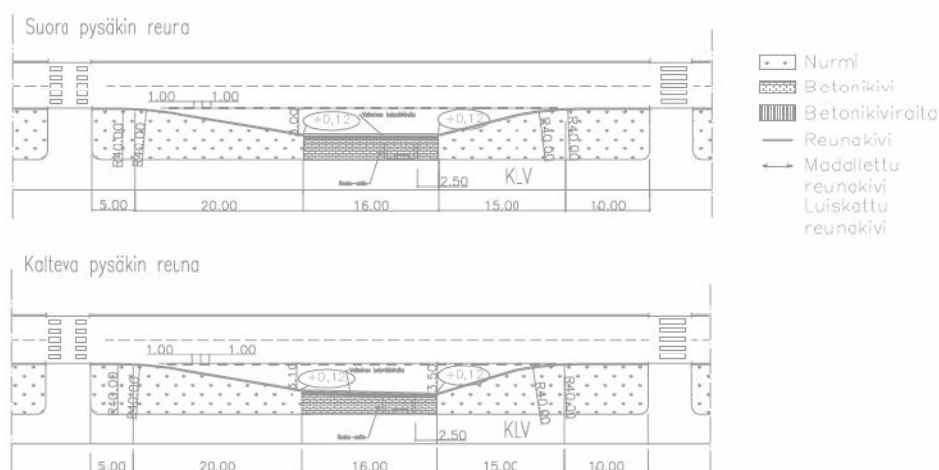
Kääntöpaikkoja suunnitellaan yleensä tonttikatujen päihin, missä muutoin ei ajoneuvolla kääntyminen onnistuisi. Kääntöpaikan minimisäteenä käytetään henkilöautolle mitoittaessa

kuutta metriä. Muissa ratkaisuissa kääntöpaikan minimi ulkosäde linja-autolle 14 m, kuorma-autolle 9 m ja lakaisukoneelle 8 m.

6.7 Linja-autopysäkit ja niiden varusteet

Linja-autopysäkit suunnitellaan teille, joilla on säännöllistä julkista linja-autoliikennettä. Pysäkit jaetaan rakenteensa perusteella seuraaviin ryhmiin:

- pysäkkilevennykset (KUVA 4)
- erilliset pysäkit
 - pysäkki erotettu tiestä saarekkeella
- ajoratapysäkit
 - ajoradalle sijoitettu pysäkki, ilman erillistä syvennystä
- ajoratapysäkki, pysäköityjen ajoneuvojen välissä
- ajoratapysäkki, pysäkkiniemeke
 - pysäkki ajoradalla
 - korotettu alue linja-autoon nouseville
- hidastinpysäkki
 - korotetut saarekkeet molemmilla puolilla pysähtyvää linja-autoa
 - tarkoituksena rauhoittaa muuta liikennettä
- erikoispysäkit (esim. kääntöpaikalla varustettu). (Linja-autopysäkit, 10; 11.)

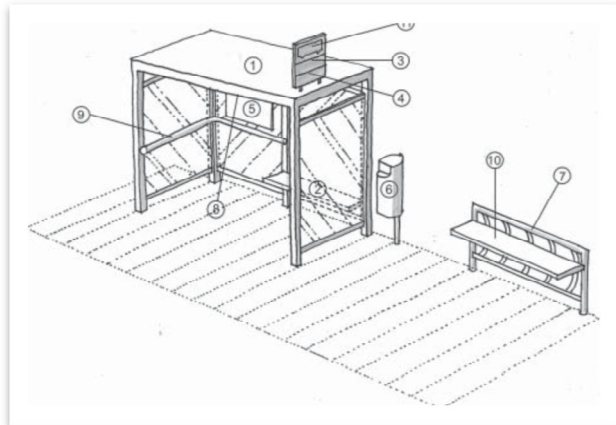
KUVA 4. Yleisimmin käytetty linja-autopysäkkityyppi (50 km/h), (A) suoralla ja (B) vinolla odotustilalla (kuva: Anu Paakkari)

Keskityn tässä yhteydessä yleisimmin käytetyn pysäkkityypin eli pysäkkilevennyksen suunnitteluun katualueelle. Pääkaduilla pysäkkien syvennyksen leveys on pääsääntöisesti 3,0 m. Pysäkki ja ajorata erotetaan valkoisella huomioraidalla (esim. valkoinen betonikivi).

Nopeusrajoituksen ollessa >70 km/h, leveys tulee olla 3,5 m. Katoksellisen odotustilan leveys $>2,6$ m ja kapeaa katosta käytettäessä 2,1 m. Katosta ei tarvita ja odotustilan leveys voi olla 2,0 m jos pysäkillä on vähän nousijoita. Levennyksessä käytettävät pyöristyssäteet ovat $R1=80$ m, $R2=40$ m. Pysäköintikatoksen vähimmäissyvyys on 1 m, vähimmäisleveys 2 m ja vähimmäiskorkeus 2,15 m. (Linja-autopysäkit, 27; 37.)

Katoksellisen pysäkin varustukseen kuuluvat:

1. odotuskatos
2. penkki
3. nimikyltti
4. pysäkin numero
5. matkustajainformaatioteline.

KUVA 5. Linja-autopysäkin varustelu

Tapauskohtaisesti valittavia varusteita ovat:

6. roskasäiliö
7. pyöräpysäköinti
8. valaistus
9. nojailutanko
10. ulkopenkki
11. tieliikennelain mukaisesti pysäkillä on oltava aina pysäkin liikennemerkki. (Linja-autopysäkkien varusteet, 9.)

6.8 Kadun kalusteet

6.8.1 Valaistus

Kadun valaistuksen tarkoituksena on parantaa viihtyisyyttä, turvallisuutta ja liikenteen palvelutasoa. Katuvalaistus on osa ulkovalaistusjärjestelmää, johon saattaa sisältyä myös huomattavia kaupunkikuvallisia tavoitteita, esimerkiksi julkisivuvalaistuksen osalta.

Katupoikkileikkauksessa valaisinpylväille varattava etäisyys ajoradan tai kevyenliikenteen väylän reunasta on seuraava (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 52):

▪ pääkadut	1,5 m
▪ kokoojakadut	1,00 m
▪ tonttikadut	0,75 m
▪ jalkakäytävät	0,25 m
▪ pyörätiet	0,50 m.

6.8.2 Portaat, käsijohteet ja kaiteet

Portaiden nousun on oltava 120 mm ja enintään 160 mm. Portaiden nousu voi olla 130 mm, jos niiden yhteydessä on luiska. Kattamattomissa tiloissa portaan etenemän tulisi olla 400 mm ja katetuissa tiloissa 300–400 mm. Uuden rakennettavan portaikon vähimmäisleveysmitta on 2,5 m. Jos portaikko sijaitsee kokoontumistilan poistumistiellä jossa on suuria käyttäjämääriä, tulee ottaa huomioon E1 Suomen rakentamismääräyskokoelman Ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta 2002 (RakMk E1).

Liikuntarajoitteisille henkilöille on asennettava luiska portaikon yhteyteen. Luiskan kaltevuuden maksimiarvo on 8 % ja yhtäjaksoisen pituuden 6 m. Pituuksien välissä käytetään vähintään 2 m pitkää välitasannetta. Ilman välitasanteita jatkuva luiska saa olla kaltevuudeltaan enintään 5 %. (RakMk F1 2005, 2.2.3.)

Portaiden ulkoreunasta noin 30 mm päähän on tehtävä noin 30 mm leveä kontrastinauha koko portaan leveydelle. Ennen ensimmäistä nousevaa porrasta ja ennen ensimmäistä laskevaa porrasta sekä luiskan ylä- ja alapäässä on oltava tuntoon perustuva kaistale, joka kattaa koko portaan leveyden. Kaistaleen vähimmäissyvyys on 400 mm, sen on erotuttava lattiapinnasta ja oltava integroitu lattiapintaan. Kaistaleen on erottava niistä kaistaleista, joita käytetään mahdollisissa tuntoon perustuvissa ohjaavissa poluissa. Suositeltava tapa

on asentaa portaiden ja luiskan ala- ja yläpäihin luistamaton ritiläkaistale, jota voi hyödyntää myös kuivatuksessa ja joka toimii vaatimuksen mukaisena tuntoon perustuvana kaistaleena. Portaiden yläpäässä kaistaleen tulisi olla noin 1200 mm päässä ylimmän portaan reunasta. (Väylät ja laiturit, 18.)

Portaiden ja luiskan molemmin puolin on sijoitettava käsijohteet kahdella korkeudella jos korkeusero on yli 1,5 m ja luiska jyrkempi kuin 1:2. Ylemmän käsijohteen suosituskorkeus on 900 mm ja alemman 700 mm. Käsijohteiden on jatkettava >300 mm alimman ja ylimmän portaan jälkeen. Käsijohteen on erotuttava mahdollisten ympäröivien seinien väristä. (RakMk F1 2005, 2.2.3.)

Silloilla käytetään kaidetta. Sillan kaiteen vähimmäiskorkeus on 1,1 m. Alikulkukorkeuden ollessa yli 13 m, kaiteen tulee olla vähintään 1,3 m korkea (Tierakenteen suunnittelu, 11). Kevyen liikenteen väylillä putoaminen korkeaan (> 2 m) jyrkkään 1:1.5...1:2 luiskaan tai vesistöön estetään ensisijaisesti tiheällä pensaikolla. Normaalin ajoneuvokaiteen vähimmäiskorkeus on 0,7 m.

6.9 Kadun geometria

6.9.1 Sivukaltevuus

Väylän sivukaltevuus kaarteiden sisäpuolen suuntaan parantaa ajomukavuutta ja väylän kuivatusta. Sivukaltevuuden normaaliarvo on 3 % ja kevyen liikenteen väylällä 2,5 % (InfraRYL 2006, 105; 106). Sivukaltevuuden muutos tehdään yleensä suoralla osuudella. Mutkan lähestyessä suoralla tiellä sivukaltevuutta joudutaan muuttamaan ennen mutkaa sisäpuolelle kallistaen. Maksimi kaltevuuden muutos tällöin on 1 % 5–10 metrin matkalla.

6 m leveään ja sitä kapeamman ajoradan sivukaltevuus on yleensä yksipuolinen. Kaksiajorataisen kadun ajoradat ovat yksipuolisesti kaltevia. Linja-autojen pysäkkikaltevuus on ajoradalle päin. Maasto-olosuhteet voivat aiheuttaa poikkeamista näistä yleisperiaatteista.

6.9.2 Vaaka ja pituusgeometria

Kaupunkiympäristössä kadun vaakageometria syntyy usein suorista ja näitä yhdistävistä pienehköistä ympyränkaarista (Liikenne ja väylät II: RIL 165-2, 2006). Alhaisella nopeustasolla (max. 40 km/h) minimielementit muodostuvat siitä, että suurikin raskas

ajoneuvo pystyy ajamaan kadun läpi. Läpiajettavuus linja-autolla edellyttää, että pyörityssäde on vähintään 60 m. (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 64.)

Pyörityskaarien säteiden vähimmäisarvot määräytyvät mitoitusnopeuden mukaan sekä kuperassa taitteessa pysähtymisnäkemän ja koverassa taitteessa ajomukavuuden tai katuvalaistuksen olemassa olon mukaan. Alhaisella nopeustasolla (alle 40 km/h), ei aseteta ohjearvoja pyörityskaarille (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 64).

6.9.3 Tasaus

Pituuskaltevuuden suunnittelussa tavoitteena ovat mahdollisimman pienet korkeuserot. Kadun pituuskaltevuuden tulisi kuivatuksen vuoksi olla vähintään 0,5 % (InfraRYL 2010, 106), suositeltava minimikaltevuus on 0,8 %. Pituuskaltevuuden enimmäisarvo on kokooja- ja pääkaduilla 8 % ja tonttikaduilla 10 %. Liittymien ja bussipysäkkien kohdalla enimmäisarvo on 4 %, mikä edellyttää jo tehokasta talvikunnossapitoa (InfraRYL 2006, 106). Pysäkkien kohdalla pituuskaltevuus suunnitellaan pääsääntöisesti kuitenkin enintään 3 % kaltevaksi. Risteysalueiden läheisyydessä pituuskaltevuus tulee suunnitella siten, että alamäkien aiheuttamat suuret nopeudet risteykseen tultaessa vältetään.

Jalankulku- ja pyörätien tasaus tukeutuu vapaassa maastossa ensisijaisesti maaston muotoihin ja rakennetussa ympäristössä rakennuksiin. Monille lievästikin liikkumisesteisille 8 %:n kaltevuus on maksimi lyhyissä nousuissa. Liikuntaesteisille voi olla 8 %:n nousua max. 6 m:n matkalla, jonka jälkeen tulee olla 2 m:n tasanne (RakMk F1, 2.2.3). Esteettömyys tulee huomioida aina mahdollisuuksien mukaan.

6.10 Esteettömyys

Esteettömyys on otettava huomioon erityisesti keskusta-alueilla. Kulkuväylät tulee mitoittaa siten, että pyörätuolilla kulku on mahdollista. Vapaan yksikaistaisen kulkuväylän leveyden tulee olla vähintään 900 mm. Jotta kaksi pyörätuolia mahtuu kohtaamaan, väylän leveyden tulee olla vähintään 1800. Mikäli kulkuväylä kääntyy, kääntymiskohdassa tarvitaan pyörätuolia varten väljennys. Jos kulkuväylän leveys on 1200 mm, se voi kääntyä suorassa kulmassa ilman pyörätuolille tarvittavaa väljennystä kääntymiskohdassa. Mitoitettaessa kulkuväyliä voidaan käyttää apuna ohjeellista pyörätuolin kääntöympyrää, jonka halkaisija on 1500 mm (RakMk F1, 2.1.1).

Kulkuväylän tulee olla kova, tasainen ja luistamaton. www.esteeton.fi sivuston mukaan sivukaltevuutta saa olla enintään 2 % kevyenliikenteenväylillä, mutta katusuunnittelussa

käytettävä yleinen sivukaltevuuden arvo on 2,5 %. Kulkusuuntaan suositeltava enimmäiskaltevuus on 5 %.

Kulkuväylän vapaa korkeus tulee suunnitella vähintään 2100 mm korkuiseksi. Jos esteitä ei voida poistaa, niihin törmääminen estetään suojakaiteiden tai kalusteiden avulla. Kulkuväylien vapaan leveyden on oltava 1200 mm, jota se normaalisti vähintään onkin. Levähdyspaikkoja on oltava riittävän tiheässä ja istuimia riittävästi eri korkeuksilla. Ulkotiloissa suositeltava levähdyspaikkojen enimmäisetäisyys on 50 m. (Esteettömyyskeskuksen www-sivut.)

Melu vaikeuttaa opastavien äänimerkkien ja kulkuväylään rajoittuvien pintojen heijastamien äänen kuulemistä. Suunnistamista kuulon perusteella auttaa, jos kulkuväylä rajoittuu rakennukseen tai aitaan. Heikkonäköiset käyttävät näön jäänteitä ja heille valaistus on erittäin tärkeä. Valaisimet tulee sijoittaa samalle puolelle kulkuväylää yhtenäiseksi riviksi. Valaisimet eivät saa häikäistä. Pysäkit ja suojatiet, samoin kuin opasteet, on valaistava erityisen hyvin. (Esteettömyyskeskuksen www-sivut.)

Erilaisia pintamateriaaleja voidaan käyttää opastamaan ja varoittamaan tiellä liikkujiä. Kulkuväylillä ja avoimissa tiloissa voidaan opastaa ja varoittaa erityisesti näitä tarkoituksia varten suunnitelluilla kohokuviolaatoilla. Kupolinmuotoiset kohoumat varoittavat ja kohoraidat osoittavat suunnan näkövammaisille (esim. bussipysäkeillä ja portaitten edessä). Kohoumien korkeus on 5 mm. (Esteettömyyskeskuksen www-sivut.)

6.11 Kadun rakennekerrosten valinta

6.11.1 Katurakenteen kestävyydelle asetetut vaatimukset

Kadun tulee olla sekä itsessään että liikenne huomioon ottaen riittävän kestävä koko rakenteen suunnitellun käyttöiän ja kevyenliikenteenväylienkin on kestävä satunnaisesti raskaan liikenteen aiheuttamat rasitukset. Kadun rakenteiden ja ratkaisujen on mahdollistettava myös hoito- ja ylläpitotyöt. Tämä varmistetaan ottamalla suunnittelussa huomioon aeraus- / lumitila, näkymät ja päällysteen uusimismahdollisuus sekä johtojen ja laitteiden edellyttämät hoito- ja kunnossapitotoimet.

Katurakenteen käyttöikään vaikuttaa teknisen kestävyuden lisäksi kadun käyttö, ylläpito sekä odotettavissa olevat kadun ympäristön ja maankäytön muutokset. Alemmaksi sijoitettujen rakenteiden kestoikä on aina vähintään niiden päälle tulevien osarakenteiden kestoikä. Esim. päällysrakenteelle vaaditaan 30 vuoden käyttöikää 50 %

todennäköisyydellä, sen alapuolella olevalle lujitusrakenteelle 40 vuotta 95 % todennäköisyydellä (InfraRYL 2006, 104).

Suunnittelussa on huomioitava seuraavat tierakenteelle asetetut kestävyysvaatimukset (InfraRYL 2006, 105; 106; 107):

1. Tasaisuus ja vaurioitumattomuus

Kadun pinnan tulee olla riittävän tasainen ajomukavuuden ja liikenneturvallisuuden varmistamiseksi (melu ja tärinä) sekä lujuus- ja muodonmuutoskäyttäytymiseltään riittävän kestävä koko rakenteen suunnitellun käyttöiän. Tasaisuuteen ja vaurioitumattomuuteen voidaan vaikuttaa suunnitteluvaiheessa pohja- ja päällysrakenteiden suunnittelulla; Estämällä kadun pohjarakenteiden painuminen ja routivuus valitsemalla oikeat homogeeniset materiaalit ja rakennekerrospaksuudet kohteen mukaan. Materiaalien ja kerrospaksuuksien valinnassa on otettava huomioon routanousu, ilmastonkestävyys ja lämmön varastoituvuus. Valitsemalla päällysrakenteet mahdollinen urautuminen, deformatuminen (= kyky kestää painumatta pistemäistä tai nauhamaista kuormitusta) ja vauriot huomioiden sekä käyttämällä pohjanvahvistusmenetelmiä ja siirtymäkiiloja tarvittaessa.

2. Tierakenteen muunneltavuus ja tiealue

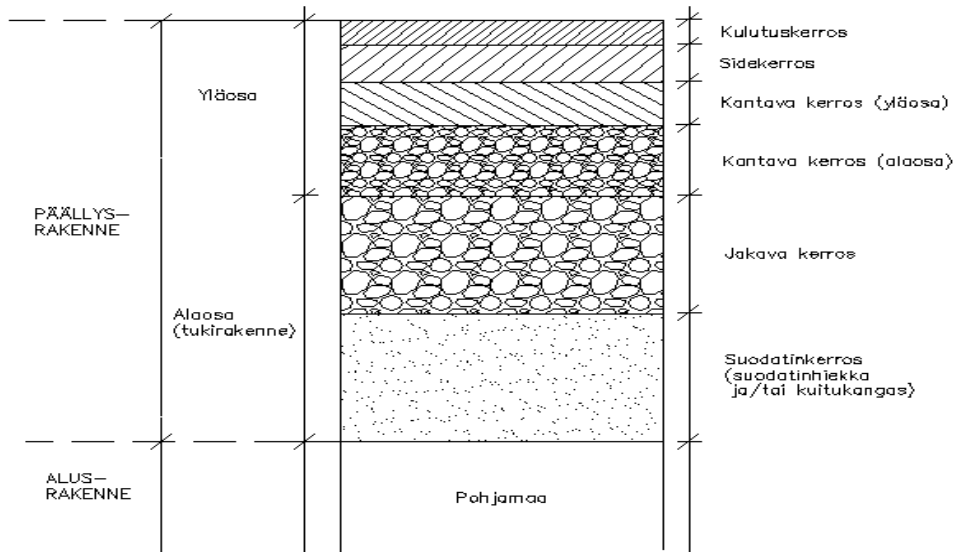
Katualue ja – rakenne on suunniteltava siten, että kadun leventäminen on tulevaisuudessa mahdollista tarpeen tullen ja tarvittavat liikenteen turvallisen sujumuuden varmistavat laitteet ja varusteet (liikennemerkkit, valaistus, kaiteet, penkit jne.) voidaan asentaa sekä huoltaa ja kunnossapitää tarvittaessa.

3. Vakavuus

Katurakenteella ja sen osarakenteilla (penkereet, luiskat jne.) tulee olla riittävä stabiiliteetti ja rakenteellinen varmuus sortumista, murtumista ja muodonmuutoksia vastaan koko suunnitellun käyttöiän ajan.

6.11.2 Rakennekerrokset

Rakennekerrokset jakautuvat päällys- ja alusrakenteeseen (KUVA 6). Päällysrakenne sisältää suodatinkerroksen, jakavan, kantavan, side- ja kulutuskerroksen, joista jakava ja suodatinkerros muodostavat päällysrakenteen tukirakenteen. Alusrakenne tarkoittaa pohjamaata, jolle päällysrakenne rakennetaan.

KUVA 6. Kadun rakennekerrokset kuva: Anu Paakkari

Tukirakenne (tukikerros)

Tukirakenne (suodatin ja jakava) tehdään kantavuusluokissa D–G kaikkiin katuluokkiin. Kantavuusluokat käsittävät luokat A:sta G:hen maa-aineksen kantavuuden ja routivuuden mukaan jaoteltuna. Tukirakenteen kokonaispaksuus on 0,30–1,05 m. Tukirakenne ei saa sisältää savea eikä haitallisia epäpuhtauksia, esim. humusta.

Suodatinkerros tehdään hiekasta, jonka maksimiraekoko on normaalisti 50 mm ja kapillaarisuus ei ylitä 0,9 m. Jos suodatinkerroksen paksuus on alle 0,5 m, suurin sallittu raekoko on 31,5 mm ja jos suodatinkerroksen paksuus on yli 0,5 m, sallitaan 31,5...200 mm:n rakeita enintään 5 paino- %. Suodatinkerros voidaan korvata myös kuitukankaalla, mutta tällöin tukikerroksen kokonaispaksuutta ei kuitenkaan tule ohentaa vaan koko tukikerros tehdään jakavan kerroksen materiaalista suodatinkankaan päälle. (Infra RYL 2006, 383.)

Jakava kerros tehdään yleensä sorasta tai murskeesta, jonka maksimiraekoko on puolet kerralla tehtävän jakavan kerroksen paksuudesta. Normaalista suurempia jakavan kerroksen rakeisuuksia (0/90, 125, 180 ja 250) voidaan käyttää, jos siitä ei ole haittaa työnaikaisen liikenteen hoidolle tai valmiin kerroksen laatuvaatimusten saavuttamiseksi. Hienoainespitoisuus (<0,063 mm) saa olla kalliomurskeessa enintään 7 läpäisy- % ja soramurskeessa 9 läpäisy- %. (InfraRYL 2006, 391.)

Kantava kerros

Kantava kerros tehdään kaikkiin katuluokkiin. Ajouradan kantava kerros, kuten jakava kerroskin tehdään sora- tai kalliomurskeesta, jonka maksimiraekoko on korkeintaan puolet kerralla tehtävän kantavan kerroksen paksuudesta. Kerroksen yläpinta muotoillaan murskeella, jonka raekoko on 0/32. Murskeella jonka raekoko on 0/32, tehdään myös kevyenliikenteenväylien kantava kerros. Kantava kerros on paksuudeltaan 0,15–0,20 m ja se voidaan tehdä tarvittaessa sidottuna eli osittain tai kokonaan stabiloituna. Hienoainespitoisuus (<0,063 mm) saa olla kalliomurskeessa enintään 7 läpäisy- % ja soramurskeessa 9 läpäisy- %. (InfraRYL 2006, 402; 403.)

Päällysteet

Ajouradan päällystekerros muodostuu kulutuskerroksesta ja mahdollisesta sidekerroksesta. Ajouradoilla kulutuskerroksen materiaaleina katuluokissa 4–6 (100–5000 autoa/vrk) käytetään asfalttibetonia ja katuluokissa 3–1 (5000–15 000 autoa/vrk) kivimastiksiasfalttia, joiden maksimiraekoko on 16–20 mm. Sidekerroksena käytetään samaa materiaalia bitumilla sidottuna. Sidekerros on paksuudeltaan 0,05–0,18 m ja kulutuskerros on yleensä 0,04 m. Kevyen liikenteen väylillä käytetään asfalttibetonia raekooltaan 5–11 mm. (Asfalttinormit 2011)

Katutilan materiaalien valintaan vaikuttavat katutilan käyttö, kadun kaupunkikuva ja pinnalle asetetut tekniset vaatimukset. Teknisiä ominaisuuksia ovat kitka, kulutuskestävyys, deformaatiokestävyys ja meluisuus. Päällysteen valinnassa tulee erityisesti huomioida kadun perustamisolosuhteet, jotka saattavat aiheuttaa perustamistavasta riippuen erisuuruisia muodonmuutoksia kadun pinnassa painumien tai routanousujen muodossa. Jokaisen käyttökohteen päällysterakenne on suunniteltava ja mitoitettava aina tapauskohtaisesti.

6.11.3 Rakennekerrosten mitoitus

Päällysteiden mitoituksesta ja käytettävistä päällysteistä on olemassa monenlaisia ohjeita ja määräyksiä, mutta kaikkien näiden on syytä pohjautua Pank ry:n julkaisemaan Asfalttinormit 2011 kirjaan: Asfalttinormit on asiakirja, jossa määritellään asfaltin raaka-aineiden, asfalttimassojen ja asfalttipäällysteiden Suomessa käytettävät laatuvaatimukset sekä niitä täydentävät ohjeet ja suositukset. Asfalttinormit on myös asfalttimassojen Eurooppalaisten tuotestandardien kansallinen soveltamisohje. (Asfalttinormit 2011, 7).

Rakennekerroksien kuormitusmitoituksessa lähtötiedoiksi tarvitaan vaadittu päällystetyyppi, päällystekerroksen vähimmäispaksuus, tavoitekantavuus ja pohjamaan tai penkereen kantavuus. Päällysteen tavoitekantavuuden arvo saadaan Tiehallinnon verkkojulkaisusta Tietoa tiesuunnitteluun nro 73, 2004 (s. 5 - 7).

Pohjamaan kantavuus saadaan maapohjan kantavuusluokituksen mukaan (A–G), joka perustuu maapohjan maalajiin ja sen rakenteeseen sekä routivuuteen. Kun maalaji tiedetään, voidaan katsoa taulukosta 11 sen kantavuus eli E-arvo/E-moduuli, joka on pohjamaalla välillä 5 MN/m² – 300 MN/m². (InfraRYL 2006, 593.)

Rakenteet mitoitetaan normaalisti kaavalla 1, jota kutsutaan Odemarkin kaavaksi. Kerrospaksuuden tulisi olla 150–200 mm. Paksumpia kerroksia laskettaessa jaetaan kerrokset useampaan osaan. Laskettaessa on otettava huomioon kaavan rajoitus, että päälle tehtävän sitomattoman kerroksen E-moduuli ei saa olla suurempi kuin 6 kertaa alla olevan kerroksen E-moduuli. Esim. jos pohjamaan (E=10 MN/m²) päälle laitetaan hiekkaa, jonka E on normaalisti 100 MN/m², saa laskelmassa E olla vain 60 MN/m². Kunkin kohteen rakennekerrokset tulee mitoittaa tapauskohtaisesti. Kerrokset mitoitetaan kantavuuden ja routivuuden perusteella. (Tietoa tiesuunnitteluun nro 73, 9.)

TAULUKKO 11. Katurakenteissa tavallisimmin käytettyjen rakenteiden kimmomoduulit (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 97)

Materiaali	E-moduuli MN/m ²
Asfalttibetoni (AB, ABS)	2500
Stabiloitu kantava murske	200–2500
Kevyt asfalttibetoni	1500
Kantavan kerroksen murske	200–350
Jakava sora	150–280
Suodatinhiekkä	30–100

Mitoitettavan kerroksen päältä saavutettava kantavuus voidaan laskea kaavasta

$$E_p = \frac{E_A}{\left[1 - \frac{1}{\sqrt{1 + 0,81 * \left(\frac{h}{0,15 \text{ m}} \right)^2}} \right] * \frac{E_A}{E} + \frac{1}{\sqrt{1 + 0,81 * \left(\frac{h}{0,15 \text{ m}} \right)^2} \left(\frac{E}{E_A} \right)^{2/3}}} \quad (1)$$

E_p = mitoitettavan kerroksen päältä saavutettava kantavuus (MPa)

E_A = mitoitettavan kerroksen alta saavutettava kantavuus (MPa) (pohjamaan kantavuus A–G)

E = mitoitettavan kerroksen materiaalin E-moduuli (MPa) (TAULUKKO 11)

h = mitoitettavan kerroksen paksuus (mm).

Rakennekerrosten kantavuutta ja tiivyyttä mitataan rakentamisen aikana pudotuspainolaitteilla, jossa kuormitetaan metallilevyä putoavan painon avulla tai levykuormituskokeella, jossa kuormitus tapahtuu staattisen voiman avulla. Levykuormituskoe suoritetaan kuorma-autoon tai jyrään kiinnitettävällä levykuormituslaitteistolla, jossa halkaisijaltaan 300 mm metallilevyä kuormitetaan hydraulisella tunkilla. (Piippo, Belt, Ehrola, 7.)

Pudotuspainolaitteista yleisimmin käytettyjä ovat Loadman ja KUAB 50. Pudotuspainomittauksen periaatteena on pudottaa paino jäykälle halkaisijaltaan 300 mm kuormituslevylle ja mitata kuormituksen aiheuttama painuma laitteessa olevalla kiihtyvyyssanturilla. Loadman-pudotuspainolaite voidaan asentaa henkilöauton perävaunuun tai pakettiauton sisätiloihin ja se soveltuu sitomattomien ja ohuiden rakenteiden kantavuusmittauksiin. Loadman-pudotuspainolaitteita on myös kannettavana versiona. KUAB 50 on perävaunuun tai traileriin kiinnitettävä pudotuspainolaite. (Siika, 19; 20.)

Kantavan kerroksen päältä ei ole syytä vaatia kantavuutta (Loadman tai levykuormituskoe) enempää kuin 200 MN/m² (maksimi on ollut 211 MN/m²), koska suuremman kantavuuden saavuttaminen jyräämällä on hankalaa. Lopullinen kantavuuden lisäys saadaan asfaltin paksuutta kasvattamalla. Kiilatun louhepenkereen tai irtilouhitun kallion päältä tehdystä kantavasta kerroksesta ei saada mitattua Loadmanilla tai levykuormituskokeella luotettavia tuloksia. (Kuopion kaupungin katusuunnittelijoiden kokemusperäinen tieto.)

Kantavuuden mukaan mitoitettujen rakenteiden paksuus tarkistetaan routivuuden kannalta. Sallittu routanousu harkitaan tapauskohtaisesti. Sen suuruuteen vaikuttaa katuluokka, rakenteen kestävyys ja pohjaolosuhteiden tasaisuus. Katujen sallitut routanousut ovat 70–160 mm pakkasmäärän F20 mukaan (InfraRYL 2006, 40). Routanousun laskentaan on olemassa laskentaohjelmia tai mitoituskäyrästä. Eräs tapa laskea routanousu on myös Tiehallinnon kehittämä systeemi, jossa suurin sallittu laskennallinen routanousu saadaan suoraan taulukosta Tiehallinnon verkkojulkaisusta Tietoa tiesuunnitteluun nro 73, (s. 13). Suurinta sallittua laskennallista routanousua verrataan laskennalliseen routanousuun, joka saadaan kaavasta 2.

$$RN_{lask} = (S - a_1 * R_1 - a_2 * R_2 \text{ jne.}) * \frac{t}{100} \quad (2)$$

S = paikkakunta-kohtainen mitoitusroutavuus

R_i = routimattoman kerroksen paksuus (i on kerroksen numero)

a_i = materiaalin vastaavuus eristävyyskannalta (Tietoa tiesuunnitteluun nro 73, 15)

t = routapaisumiskerroin (Tietoa tiesuunnitteluun 73, 11).

6.12 Hulevesien kuivatus

Hulevesi on maan pinnalta, rakennusten katoilta ja muilta pinnoilta pois johdettavaa sade- ja sulamisvettä sekä perustusten kuivatusvettä. Rakentamisen aikaiseen ja sen jälkeiseen veden normaalin kiertokulun häiriintymiseen ja hulevesien mukana kulkeutuviin epäpuhtauksiin ja ravinteisiin tulisi kiinnittää huomiota. Epäpuhtauksien kulkua vesistöihin voidaan vähentää suodattamalla hulevesi ennen vesistöihin pääsyä. Ravinteiden poistumista maaperästä sekä veden normaalia kiertokulkua voidaan edistää käsittelemällä syntyvä hulevesi jo sen alkulähteillä hidastamalla virtaamaa mm. lasketusaltailla ja louhe/patopenkereillä ja imeyttämällä syntyneet hulevedet maaperään, sekä imeytystä tehostaen kasvillisuuden avulla. Vesistöön kohdistuva kuormitus on suurinta rakentamisen aikana. Suunnittelussa on tärkeää selvittää vastaanottavan vesistön tila ja tarkastella eri menetelmiä sen mukaisesti.

Hulevesijärjestelmä tulee suunnitella kokonaisuutena, jossa otetaan huomioon myös kadun varrella olevien kiinteistöjen hulevesien kuivatustarve. Rakenteen kuivatus on toteutettava katusuunnittelun yhteydessä kolmella kuivatuksen osa-alueella.

Osa-alueet ovat:

- kadun pintakuivatus
- katurakenteen kuivatus
- pohjamaan/alusrakenteen kuivatus.

6.12.1 Kadun pintakuivatus

Kadun pintakuivatus hoidetaan kallistuksin, joiden avulla hulevedet johdetaan avo-ojiin tai syöksykaivoin sadevesiviemäriin. Kadulla pituuskaltevuuden minimi on 0,5 %. Poikkisuuntaisten kallistuksien ohjearvoina on ajoradoilla 3 % ja kevyenliikenteenväylillä 2,5 %. Risteysalueilta laaditaan erilliset tasauspiirustukset. (Kuopion kaupungin katusuunnittelijoiden kokemuseräinen tieto.)

Syöksykaivojen määrä riippuu valuma-alueen koosta ja kadun kaltevuudesta. Jos kadun kaltevuus on suuri, voidaan kaivoa kohden sallia suurempia kuivatettavia pinta-aloja.

Seuraavia arvoja voidaan pitää ohjeellisina (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 125):

- pituuskaltevuus > 2 % kuivatettava pinta-ala 400–800 m²
- pituuskaltevuus < 2 % kuivatettava pinta-ala < 400 m².

Veden juoksutus saa olla enintään 60 m ja syöksykaivot tulee sijoittaa ainakin seuraaviin kohtiin katurakenteessa:

- ennen suojatietä
- liikennesaarekkeen päähän estämään kadun yli valuva vesi
- liittyisiin kokoamaan liittyvältä kadulta pääkadulle valuva vesi
- pehmeikköalueille eniten painuviin kohtiin
- kadun matalimpiin kohtiin. (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 125).

Syöksykaivojen lisäksi hulevesiverkoston kuuluu runkolinjan risteyskaivot ja runkokaivot. Syöksykaivot liitetään aina runkolinjan kaivoon. Runkolinjan kaivojen väli tulee olla enintään 80 m, jotta järjestelmä toimisi moitteettomasti. Syöksykaivot, runkolinjan risteyskaivot ja runkokaivot, joihin syöksyt purkavat, varustetaan sakkapesällä. (InfraRYL 2006.)

Syöksykaivot sijoitetaan reunakiven viereen siten, että etäisyys reunakivestä kannen keskikohtaan on 0,40 m. Katualueelle tulevien kaivojen betonikartion yläreuna suunnitellaan 15 cm kannen tason alapuolelle, jotta kaivo saadaan päällystysvaiheessa oikeaan korkoon. Näin varmistetaan, että kansi ei jää haitallisesti liian korkealle, jolloin sadevesi ei pääse valumaan siihen. Tämä huomioidaan myös kaivokorteissa kaivon korkeutta määritettäessä. Kansiston korkeus säädetään oikeaksi korotusrenkailla päällystysyhteydessä. (InfraRYL 2006.)

6.12.2 Avo-ojat

Avo-ojilla voidaan hoitaa sekä kadun pintakuivatus että rakenteen kuivatusta alueilla, joilla maankäyttö sallii leveät katualueet. Avo-ojitus käsittää seuraavat osat:

- Sivuojat

Kadun sivuilla sijaitsevat ojat, joiden tarkoituksena on koota kadun pinnalta valuvat vedet sekä usein myös tonttien kuivatusvedet ja johtaa ne laskuosiin. Sivu-ojat suunnitellaan siten, että pituuskaltevuus on vähintään 0,3 %, mutta kunnossapidon kannalta kaltevuuden olisi hyvä olla vähintään 0,5 %. pohjan leveys vähintään 0,30 m ja luiskien kaltevuus 1:1,5 tai loivempi. Sivuojan pohjan on oltava vähintään 0,10 m viereisen päällysrakenteen alapinnan alapuolella, mikäli ojaa käytetään päällysrakenteen kuivatuksessa. (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 126; 127.)

- Laskuojat

Laskuojat johtavat sivuojiin vedet luonnonuomaan tai sadevesiviemäriin. Laskuojien suunnittelun yhteydessä suunnitellaan myös rumpujen korkeus, sijainti ja kaltevuus. Laskuojien syvyyden on oltava vähintään 0,6 m ja leveyden 0,5 m. Suositeltava kaltevuus on 0,04 %. Kaltevuuden minimiarvo on 0,01 %. (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 127.)

- Niskaojat

Käytetään esimerkiksi leikkausluiskan yläpuolisessa rinteessä kokoamaan sen yläpuolisen valuma-alueen vedet ja johdattamaan vesi sivu- tai laskuojiin estäen näin vesiä syövyttämästä luiskaa. Niskaojille ei ole määrättyjä ohjearvoja vaan ne mitoitetaan tilanteen mukaan. (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 127.)

Ojien lisäksi avo-ojituksessa tarvitaan rumpuja ja kouruja. Rummuilla johdetaan kadun sivu- tai laskuojiin kerätyt pintavedet kadun alitse. Rumpujen materiaalina voidaan käyttää betonia, muovia tai sinkittyä terästä. Rumpumateriaalin valintaan vaikuttaa mm. perustamisolosuhteet, rummun peitesyvyys sekä hankinta – ja kunnossapidokustannukset. Yleensä rummun mitoitukseen vaikuttavat kunnossapidolliset seikat. Betonirummun suositeltu minimi koko on Ø400 mm ja muovirummun Ø315 mm. Rummun suositeltava kaltevuus on 2 %. Minikaltevuus rummun kunnossapidon kannalta tulisi olla 1 %. Rumpujen peitesyvyydet suunnitellaan putkivalmistajien asennusohjeen tai normin mukaisesti. (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 127.)

Kouruja voidaan käyttää avo-ojituksen sijasta johtamaan pintavesiä oikeisiin paikkoihin. Kouruina käytetään yleensä betonisia elementtejä ja sidekivikouruja. Maisemakuvallisesti tärkeässä paikassa voidaan käyttää myös nupu- ja noppakivikouruja sekä luonnonkiviä.

6.12.3 Salaojat

Salaojitusta käytetään rakenteen kuivattamisessa. Salaojan vesijuoksu tulee olla vähintään 300 mm päällysrakenteen alapintaa alempana ja etäisyys kadun pinnasta tulee olla vähintään 1,2 m. Salaojat sijoitetaan kadun reunaan päällysrakenteen alimpaan kohtaan. Yleisin katualueella käytettävä materiaali on muovi. Putken tulee olla SN8-luokkaa ja yleensä halkaisijaltaan 110 mm. Salaojan pituuskaltevuuden minimiarvo on 0,5 %. Pituuskaltevuudella ei ole enimmäisarvoa.

Salaojat yhdistetään sadevesikaivoon tai sivuojaan. Lietekaivoja asennetaan 60–100 metrin välein. Jos kadulla sijaitsee putkikanaali, jonka lopputäyttö on tehty vettä läpäisevällä

materiaalilla (hk, murske, pienlouhe), salaojaa ei tarvitse rakentaa, koska kaivanto toimii eräänlaisena salaojana. Myöskään kalliroleikkauksiin, joissa katu on irtilouhittu vähintään metrin tasoon kadunpinnasta, ei salaojitusta tarvita. Kuivatustarve ja tapa ovat tarkasteltava aina tapauskohtaisesti. (Suomen kuntatekniikan yhdistys 2003, 131.)

7 KATUSUUNNITTELUOHJEEN LAATIMISESSA KÄYTETYT TUTKIMUS- JA TYÖSKENTELYMENETELMÄT

7.1 Taustatietoa

Suunnitteluohjeiden laatiminen oli monivaiheinen prosessi. Katusuunnitteluohjeen laadintaan oli tarvetta Kuopion kaupungilla vuonna 2011, koska katusuunnitelmat omien suunnittelijoiden kesken poikkesivat liikaa toisistaan piirustusmerkintöjen ja mitoituskäytäntöjen osalta. Ensimmäisen luonnoksen katusuunnitteluohjeista laadin kesällä 2011 ollessani tekniikan harjoittelijana Kuopion kaupungilla. Toisen ja lopullisen version laadin luonnosversion pohjalta kesällä 2012.

Ensimmäinen luonnosversio oli monia kymmeniä sivuja lopputulosta runsaampi kokonaisuus, johon olin kerännyt kirjallisuudesta ja nettioppaista kaikki katusuunnittelun ohjeistuksessa tarvitsemat yleiset Katu 2002 kirjan ja Tiehallinnon mukaiset ohjeistukset ja kaupungin käytännöt omin sanoin kerrottuna. Ohjeisiin laadin myös mallikuvat (InfSuunOhj, liitteen 9 Liite 1) asemapiirustuksesta, pituusleikkauksesta ja poikkileikkauksesta vanhojen suunnitelmien ja katusuunnittelijoiden ohjeiden pohjalta sekä piirustusmerkintäluettelon (InfSuunOhj, liitteen 9 Liite 2), johon kasasin katusuunnittelussa käytetyt keskeiset merkinnät.

7.2 Katusuunnitteluohjeiden laatiminen

Aloitettuani kesätyöt toukokuussa 2012 lähdin karsimaan runsaasta materiaalista kaikki katusuunnittelijoille itsestään selvän tiedon. Otin käyttöni lähdemateriaaliksi InfraRYL 2006 kirjan, InfraRYL 2010 nettimateriaalin, Katu 2002 kirjan sekä Maankäyttö- ja rakennuslain ja vertasin lähteiden tietojen vastaavuutta laatimiini katusuunnitteluohjeisiin ja keskeneräisiin 2008 vuonna laadittuihin Kuopion kaupungin katusuunnitteluohjeisiin. Muutin ohjeen oikeellisuutta tuoreimman tiedon ja saamani palautteen mukaan Kuopion kaupungin katusuunnittelijoiden ohjaamana. Vuodessa kertyneiden lisäopiskelujen pohjalta tietotaitoni asiasta kartuttua sekä uusien lähdemateriaalien ansiosta ohjeistuksen sisältö muuttui ja kehittyi asiaan uudelleen perehtyessäni. Esitin saamani tulokset tietyin väliajoin palaverissa suunnittelijaryhmälle, joka kertoi korjaus- ja kehitysehdotuksensa. Kirjasin saamani ehdotukset ylös ja päivitin ne suunnitteluohjeisiin.

Infran suunnitteluttamisen liitteessä 2 olevat piirustusmerkinnät ja tyyppikuvat tein AutoCAD Civil 3D – ohjelmalla. Tyyppikuvat hidasteista, linja-autopysäkeistä ja katualueesta laadin

koottujen ohjearvojen mukaan. Mallipiirustukset on tehty osittain FIKSU-katusuunnitteluohjelmistolla ja osittain AutoCAD Civil 3D-ohjelmalla. Mallipiirustukset on laadittu katusuunnittelijoiden käytössä olleiden alkuperäisten suunnitelmien pohjalta, jotka sain käyttööni kesällä 2011. Sain aikaan luonnosversiot mallipiirustuksista muuttaen saamiani kuvia vastaamaan laatimani katusuunnitteluohjetta ja piirustusmerkintäluetteloa. Katusuunnittelijat yhteistyössä muokkasivat laatimiani piirustuksia kesien 2011 ja 2012 välisenä aikana tulleiden muutosten mukaisiksi ja niin katusuunnitteluohjeen liitteenä olevat mallipiirustukset syntyivät. Liikenteenohjaus suunnitelman ja piirustusmerkkiluettelon on laatinut täysin suunnitteluinsinööri Jouko Häyrinen.

8 KUOPION KAUPUNGIN KATUSUUNNITTELUOHJE

Katusuunnitteluohje toimii ohjeistuksena Kuopion kaupungille toimiville konsulteille ja mahdollisille uusille työntekijöille sekä yhtenäistää kaupungin omien suunnittelijoiden piirustuksia ja käytäntöjä. Kuopion kaupungin katusuunnitteluohje liitteineen on tiivis ohjeistus katusuunnittelijoille ja konsulteille siitä mitä Kuopion kaupungin suunnitteluotoimeksiannoissa aikaansaatuisten piirustusten tulisi sisältää ja millä ohjeilla ne tulisi laatia. Katusuunnitteluohje sisältää otsikossa 6 *Katusuunnittelun keskeiset asiat* mainitut katusuunnittelun suunnitteluperiaatteet muokattuna Kuopion kaupungin käytäntöjen mukaiseksi mahdollisimman tiiviiksi oppaaksi. Oppaassa ovat myös listaukset katu- ja rakennussuunnitelmissa olevien piirustusten ja dokumenttien sisältövaatimuksista. Katusuunnitteluohjeen liitteitä ovat 14 mallipiirustukset eriteltynä huomioiden. Liitteistä on kerrottu enemmän otsikossa *8.4 Katusuunnitteluohjeen liitteet*.

Ohjeen laadinnassa oli otettava huomioon suunnittelijoiden pohjatieto katusuunnittelusta, joten ohjeeseen tuli koota Kuopion kaupungilla käytettäviä ohjeita, jotka poikkeavat yleisestä ohjeistuksesta ei niinkään perusteita katusuunnittelusta. Ohjeissa on maininta käytettävistä yleisistä ohjeista kunkin asiakokonaisuuden lopuksi. Olen kerännyt ohjeisiin myös katusuunnittelua koskevat keskeisimmät lait, normit ja asetukset maankäyttö ja rakennuslaista (MRL 5.2.1999), Kuopion kaupungin teknisen lautakunnan päätöksistä, Kuopion rakennusjärjestyksestä ja kunnanhallituksen päätöksistä.

8.1 Katusuunnittelun etenemisprosessi Kuopion kaupungilla

Kadun suunnitteluprosessi käynnistetään aloittamalla suunnittelun kohteena olevan alueen tai olemassa olevan tien lähtötietojen kerääminen. Kun kohteesta on tarvittavat lähtötiedot olemassa, voidaan aloittaa katusuunnittelu niiden pohjalta. Katusuunnitelmaan sisältyy katusuunnitelmapiirustukset ja suunnitelmaselostus sekä kustannusarvio. Katusuunnitelma laitetaan hyväksymiskäsittelyyn lautakuntaan. Lautakunnassa hyväksytty katusuunnitelma asetetaan nähtäville Suokadun asiakaspalvelun aulaan. Nähtävillä olosta sekä muistutusoikeudesta ilmoitetaan paikallislehdessä, Kuopion kaupungin internetsivuilla sekä kirjeitse suunniteltuun alueeseen rajoittuvien kiinteistöjen omistajille ja haltijoille. Jos osallisia on muitakin, on nähtävillä olosta tiedotettava, niin kuin muista kunnallisista ilmoituksista. Katusuunnitelman lopullisen hyväksymisen hoitaa suunnittelujohtaja, mutta katusuunnitelmien aiheuttaessa muistutuksia, viedään suunnitelma uudestaan lautakunnan käsiteltäväksi. Kun katusuunnitelma on hyväksytty, jatketaan teknisten piirustusten tekemisellä.

Tekniset piirustukset kootaan sähköiseen hankekansioon, jossa on lisäksi seuraavat suunnitelmat ja asiakirjat:

- suunnitelmaselostus (katusuunnitteluvaiheessa)
- työselostus
- laaditut tiedotteet ja muistiot
- tarvittavat luvat ja sopimukset
- turvallisuusasiakirja ja – suunnitelma
- massaluettelot ja kustannusarviot
- vesihuoltosuunnitelma
- kaukolämpö-, sähkö-, tietoverkkopiirustukset
- vihersuunnitelmat
- kaivokortit
- rakentamista edeltävän tilanteen piirustukset
- työaikaisen laaduntarkkailun asiakirjat
- vesihuollon yleissuunnitelma.

Hyväksytyn katusuunnitelman mukaan laaditut tekniset piirustukset hyväksyy suunnittelupäällikkö. Katu rakennetaan teknisten piirustusten ja asiakirjojen mukaan.

8.2 Kadun toiminnallisen ja teknisen suunnittelun ohjeet

Kadun toiminnallisen suunnittelun ohjeissa listataan asemakaavoituksen yhteydessä tehtävät selvitykset, kadun toimivuuden ja katurakenteen kestävyydelle asetetut vaatimukset sekä kunnossapidon vastualueet. Teknisen suunnittelun ohjeet sisältää tiivistetysti katusuunnittelun keskeiset huomioitavat asiat Kuopion kaupungin katusuunnittelussa.

Kadun teknisen suunnittelun ohjeet on jäsennelty vastaamaan seuraavaa rakennetta:

- määräävät lait, normit ja asetukset
- poikkileikkauksen suunnittelu
 - ajoradat
 - kevyenliikenteenväylät
 - liikennemuotojen erottelu
 - esteetön alue
 - lumitila
 - viheralueet
 - kaarrelevitys ja kohtaamispaikat

- kadun geometria ja kuivatus
 - sivukaltevuus
 - vaakageometria ja pystygeometria
 - hulevedet
 - kadun pintakuivatus
 - avo-ojat ja salaojat
- kadun rakennekerrosten suunnittelu ja mitoitus
 - päällysteiden valinta
 - rakennekerrokset
 - kalliolouhinnat
- esteettömyyden huomioiminen suunnittelussa
- liittymien, kääntöpaikkojen ja näkemäalueiden mitoitus
- kadun lisärakenteiden suunnittelu
 - reunakivet
 - hidasteet
 - liikenteenjakaajat
- kkatualueen varusteet ja laitteet
 - putkijohtojen ja kaapeleiden sijoitus
 - valaistuksen sijoitus
 - portaat, luiskat, käsijohteet ja kaiteet
 - liikenteenohjaus.

Jokaisella kaupungilla ja kunnalla tulisi olla omat ohjeet kadun tekniseen suunnitteluun, koska liikennemäärät, liikennerakenne, sääolosuhteet ja routivuus vaihtelevat kunnittain ja näin ollen myös suunnittelun ohjearvot muuttuvat. Seuraavaksi on muutamia paikkakuntakohtaisia katusuunnittelussa käytettyjä ohjearvoja, jotka eroavat yleisistä ohjeista:

- Kuopiossa lumitila on 2,5 m (esim. Helsinki 1 m).
- Kuopiossa ei käytetä eroteltua pyöräkaistaa ja jalankulkuväylää ollenkaan vaan ne on aina yhdistetty ja niiden leveys on esim. Helsingin kaupungin ohjeisiin verrattuna, jopa metrin leveämpi.
- Toiminnalliset katuluokat eroavat paikkakunnittain.
- Rakennekerrosten mitoitus eroaa ilmastotekijöiden ja routivuuserojen vuoksi.

8.3 Hankekansion rakenne ja sisältö sekä muut ohjeet

Katusuunnitelmat ja liitteet kootaan sekä paperiseen että sähköiseen hankekansioon. Sähköinen hankekansiopohja toimitetaan konsulteille suunnittelutyön alussa. Hankekansion sisältöön vaikuttaa hankkeen luonne, mutta kokosin katusuunnitteluohjeeseen (InfSuunOhj, Liite 9) hankekansion yleensä sisältämän aineiston luettelona. Luettelossa on ohjeet mm. suunnitelmaselostuksen, työselostuksen ja kaivokorttien laatimiseen.

Katusuunnitteluohjeessa on myös osio *Muita ohjeita*, jonka alla kerrotaan värien mukaan vaihtuvat tekstin korkeudet ja viivanpaksuudet taulukoituna. Taulukon avulla tulostetuissa piirustuksissa tekstin korkeus ja viivan paksuudet ovat oikeassa suhteessa ja saavat piirustuksen näyttämään selkeältä. *Muita ohjeita* – osiossa on myös nimiön sisältövaatimukset lueteltuna.

8.4 Katusuunnitteluohjeen liitteet

Kuopion kaupungin katusuunnitteluohjeen liitteet ovat

1. mallipiirustukset (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 1)
2. piirustusmerkinnät (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 2)
3. ohjearvotaulukko (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 3)
4. katusuunnitelmien tarkastuspöytäkirja (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 4)
5. katusuunnitelmaselostusmalli (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 5)
6. esitystekstimalli (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 6)
7. työselostusmalli (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 7)
8. piirustus- ja asiakirjaluettelo (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 8)
9. hankekansion etulehti (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 9).

1. Mallipiirustukset

Mallipiirustukset ovat kesällä 2011 laatimieni mallipiirustusten pohjalta katusuunnittelijoiden toimesta ammattimaisempaan muotoon saatettu yhteistyön tulos. Mallipiirustukset on laadittu käyttäen pohjana olemassa olevia katusuunnitelmia. Niiden tarkoitus on yhtenäistää konsulttien ja Kuopion kaupungin suunnittelijoiden piirustuksia ja näin vähentää väärinymmärryksiä sekä parantaa yhteistyönsujuvuutta. (InfSuunOhje liitteen 9, Liite 3).

Mallikuvat sisältävät kuusi piirustusta, jotka ovat

- katusuunnitelman asemapiirustus
- katusuunnitelman pituus- ja poikkileikkaus
- rakennussuunnitelman asemapiirustus
- rakennussuunnitelman pituus- ja poikkileikkaus
- rakennussuunnitelman tyyppipoikkileikkaukset
- liikenteenohjaussuunnitelma ja liikennemerkkiluettelo, jonka on laatinut yksistään liikenteenohjaussuunnitelmista vastaava Kuopion kaupungin suunnittelija.

2. Piirustusmerkinnät

Piirustusmerkinnät on 21 sivun pituinen piirustusmerkintäluettelo, joka sisältää myös laatimani tyyppikuvat hidasteista, bussipysäkeistä ja jalankulun ja pyörätien yhdistämisestä keskisaarekkeen kohdalla. Piirustusmerkinnöissä ovat kaikki Kuopion kaupungilla käytössä olevat piirustusmerkinnät. Tämä auttaa konsultteja löytämään merkinnöilleen oikeanlaisen muodon. Näin vältetään epäselvyyksiä piirustusten laadinnan ja tulkinnan välillä.

Tyyppiipiirustuksia tein suunnittelijoiden pyynnöstä kadun rakenteista ja kalusteista, joista ei ollut olemassa olevia kaikkien käytössä olevia piirustuksia vaan ne suunniteltiin aina uudelleen tarpeen tullessa. Tyyppiipiirustuksia on hidasteista, linja-autopysäkeistä ja liikenteenjakaajan ja suojatien yhdistämisestä. Konsultit saavat tyyppiipiirustukset havainnollistamaan mitoitustietoja sekä AutoCadin dwg-formaatissa käytettäväksi piirustuksissa tarvittaessa.

Piirustusmerkinnät sisältävät seuraavat piirustusmerkinnät ja tyyppikuvat:

- asemapiirustusmerkinnät
- pituusleikkausmerkinnät
- poikkileikkausmerkinnät
- vesihuoltomerkinnät
- liikenneverkkosuunnitelman merkinnät
- rasterit
- yhdistetty jalankulku- ja pyörätie keskisaarekkeen kohdalla
- hidasteiden tyyppikuvat
- bussipysäkin tyyppikuvat.

3. Kuopion kaupungin ohjeartaulukko

Ohjeartaulukko (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 3) on tarkoitettu katusuunnittelijoiden ja konsulttien käyttöön ohjaamaan katusuunnittelua ja yhtenäistämään mitoituskäytäntöjä. Ohjeartaulukko sisältää kaikki yleisimmin käytetyt katusuunnittelun ohjeartot taulukoituna tiivistettyyn muotoon. Mitoitusnopeuden mukaan on taulukoitu tien vaaka- ja pystygeometria-arvot sekä pysähtymisnäkemän minimiarvot. Muut katusuunnitteluun tarvittavat arvot on jaoteltu katuluokkien ja kadun käyttötarkoituksen mukaan. Taulukko on laadittu Helsingin kaupungin ohjeartaulukon pohjalta määrääviä lakeja, normeja, säädöksiä ja Kuopion kaupungin omia ohjeita noudattaen. Taulukko on tiivistetty kooste Kuopion kaupungin katusuunnitteluohjeissa olevista ohjeartoista. Katusuunnitteluohjeista löytyy teoriapohja ohjeartaulukossa oleville arvoille.

4. Katusuunnitelman tarkastuspöytäkirja

Katusuunnitelmien yhtenäistämiseksi Kuopion kaupungin kunnallisteknisten suunnittelijoiden kesken sekä konsulttien laatimien piirustusten osalta oli keksittävä jokin ratkaisu miten kaikki tarvittavat tiedot löytyisivät piirustuksista suunnittelijasta riippumatta. Helsingin kaupungilla oli käytössään katusuunnitelmien tarkastuslista, jonka pohjalta lähdimme laatimaan Kuopion kaupungin piirustuksiin soveltuvaa katusuunnitelmien tarkastuspöytäkirjaa (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 4).

Pöytäkirjassa on listattu katusuunnitelmissa ja rakennussuunnitelmissa tarvittavat asiat ja merkinnät ja siihen merkitään kohta kohdalta päivämäärä ja piirustuksen tarkastaja. Tarkastuspöytäkirjan avulla voidaan varmistaa kaiken tarvittavan tiedon löytyvän piirustuksista.

Pöytäkirja on katusuunnitteluohjeiden piirustusten sisältö osion mukainen ja se sisältää seuraavien piirustusten ja osioiden sisältövaatimukset:

- suunnitelman toimivuus
- suunnitelman ulkoasu
- nimiöt
- katusuunnitelma
- liikenteenohjaussuunnitelma
- rakennussuunnitelman asemapiirustus
- pituusleikkaukset
- tasauspiirustus

- rakenteellinen tyyppipoikkileikkaus
- mittapiirustus
- kaivokortit
- lähtötiedot siltasuunnittelijalle
- sillan yleispiirustus.

5. Katusuunnitelmaselostusmalli

Katusuunnitelmista tehdään suunnitelmaselostus, jossa esitetään kaikki suunnitelman käsittelyn ja päätöksenteon kannalta oleelliset asiat. Suunnitelmaselostus on tiivis kuvaus suunnittelun vaiheista ja sen tuloksista ja sen laatii kohteen suunnittelija. Suunnitelmaselostus liitetään kustannusarvion ohella katusuunnitelmavaiheessa katusuunnitelmapiirustuksien mukaan lautakunnan käsittelyyn. Näin lautakunnan jäsenet saavat tarvittavat tiedot päätöksen tekoa varten. Katusuunnitteluselostusmallin (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 5) tein muiden kaupunkien (Espoo, Helsinki, Vantaa) suunnitelmaselostusten avulla, muokkaamalla niitä Kuopion kaupungin käytäntöihin sopiviksi.

6. Esitysteksti

Katusuunnitelmaluonnokset osoitetaan kaupunkirakennelautakunnalle hyväksyttäväksi nähtävillä oloa varten ja niiden hyväksymisestä pidetään kaupunkirakennelautakunnan kokous. Kokouksessa osanottajille jaettavaksi tarvitaan esitysteksti (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 6), joka on tiivis kuvaus katusuunnitelman lähtökohdista ja toteutuksesta ja jonka laatii kohteen suunnittelija. Esitystekstimallin tein Kaupunkiympäristön palvelualueen johtoryhmän ohjeiden mukaisesti kaupunkirakennelautakunnalle osoitettujen esitystekstien laatimisen pohjaksi.

7. Työselostusmalli

Työn suorittamisessa työmaalla noudatetaan rakennuspiirustusten ohella työselostusta, josta käy ilmi työn suorituksen kannalta oleellinen tieto, kuten tiedot rakennuskohteesta ja työn suorituksesta, olemassa olevat maa-, pohja- ja kalliorakenteet, käytettävät päällyys- ja pintarakenteet sekä rakentamisessa huomioon otettavat johdot, putket ja laitteet. Työselostuksen laatii kohteen suunnittelija.

Kuopion kaupungilla ei vielä ollut käytössä yhtenäistä pohjamallia ja siksi suunnittelijat tekivät työselostuksen kaikki omalla tavallaan ja tämä aiheutti sekaannuksia suunnittelijoiden ja työmaiden välille. Tein katusuunnittelijoiden ja konsulttien käyttöön

työselostusmallipohjan (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 7) katusuunnittelijoiden laatimien työselostusten ja ohjeiden sekä InfraRYL 2010:n pohjalta. Mallipohjan avulla Kuopion kaupungin katusuunnittelijat ja konsultti saavat tehdyksi työselostuksen, joka on helposti ymmärrettävä ja kaikki asiat huomioonottava sekä osapuolten välillä malliltaan yhtenäinen.

8. Piirustus- ja asiakirjaluettelo

Piirustus- ja asiakirjaluettelo (InfSuunOhj liitteen 9, Liite 8) on katusuunnitelmien ja rakennussuunnitelmien kanneksi tarkoitettu lomake, josta käy ilmi kokonaisuuden sisältämät piirustukset ja asiakirjat, mittakaavoineen, kokoineen ja lisähuomioineen tiiviissä muodossa esitettynä.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

9.1 Infran suunnitteluttamisen ohjeistus

Hankintojen tekijälle hankintaprosessin kulkuun perehtyminen erityisesti kansalliset kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa on aikaa vievää ja ohjeistukset lakiteksteinä on laadittu pikkutarkasti monenlaisia sekaannuksia todennäköisesti aiheuttaen. Jokainen lause ja sana kaikissa sopimuksissa on laadittava tarkasti lakitekstejä noudattaen. Tuloksena saamani Infran suunnitteluttamisen ohjeistus on kehitetty selkeyttämään ja yksinkertaistamaan Kuopion kaupungin suunnitteluttamisen hankintoja.

Opinnäytetyönä kehitin infran suunnitteluttamiseen Kuopion kaupungin hankintavastaavalle selkeän uuden toimintamallin asiakirjapohjineen hankintojen hoitamiseen. Erityisesti minua kohta vastavalmistuvana insinöörinä miellytti aikaansaatu kehitys tarjouspyyntöasiakirjapohjissa, suuntaan missä arvostetaan konsulttitoimistojen tuoreen osaamisen palkkaamista ja perehdyttämistä poistamalla suunnittelutiimin ja projektipäällikön kokemuksen vaatimukset. Tällaisen ajattelumallin laajempi kehittyminen antaisi myös kokemattomille insinööreille mahdollisuuden päästä kiinni paremmin työelämään.

Sain ohjeistuksen laadinnan aikana ja sen valmistuttua paljon positiivista palautetta suunnittelijoilta, siitä miten työni helpottaa heidän työtään ja miten tärkeästä asiasta on kysymys. Työni ansiosta seuraavissa hankinnoissa eteneminen sujuu hankintaprosessissa toimivilta aikaisempaa aikaa vievää ja sekasotkuista etenemistä helpommin, selviä vaihe vaiheelta eteneviä ohjeita noudattaen. Ohjeistuksen avulla Kuopion kaupunki saa hankintaprosessit sujuvasti ja nopeasti etenemään ilman väärinymmärryksiä ja turhia valituksia asiakirjojen virheellisyydestä tai hankintalain rikkomisesta. Työni säästää myös kunnan työntekijöiden aikaa ja virheellisestä toiminnasta aiheutuvia selvitysprosesseja sekä oikeuskuluja.

Hankintalaki on mielestäni monimutkainen ja helposti sekaannuksia aiheuttava. Tämä lisää vastakkainasettelua ja epävarmuutta hankintayksikön ja tarjoajan välillä. Tilaajalle tulee epävarmuutta siitä käytetäänkö kaikkea kirjoitettua ja sanottua häntä vastaan ja tarjoaja pelkää joutuvansa pikkutarkan lakitekstin syövereihin ymmärtämättä pääasioita hankinnasta. Mielestäni tekemäni opinnäytetyötä vastaava ohjeistus olisi saatava jokaiselle hankintaprosessissa painivalle hankintayksikölle ja tarjoajalla tai yleinen lakiteksteistä

tiivistetty opas yhteiseksi kaikille aloille, jotta systeemistä tulisi selkeämpi ja kaikkia osapuolia miellyttävä.

Suunnittelukilpailun käyttäminen on mielestäni turhan vähäistä hankinnoissa. Suunnittelukilpailu olisi oiva ratkaisu pienissä suunnittelukohteissa täydellisesti sopivan ja laatukriteerit täyttävän suunnitelman löytämiseksi. Tämä hankintamenettely arvioisi suunnittelukilpailuun osallistuvien todellisen taidon ja antaisi mahdollisuuden tuntemattomammille ja yksittäisille suunnittelijoille tai suunnitteluryhmille tuoda nimeään esille ja saada toimeksiantoja. Suurissa suunnittelukohteissa voisi suunnittelukilpailussa voittajan valinnassa käyttää kilpailusuunnitelmana jotain pientä kohdetta ja vasta kilpailun voittajalle tarjota suuren kohteen suunnittelua. Näin vältettäisiin kohtuuton suuren suunnittelun vaatiminen suunnittelukilpailuun osallistuvilta ilman palkkiota.

9.2 Katusuunnitteluohje

Kehitin Kuopion kaupungille katusuunnittelutyössä käytettävän yhtenäistävän ohjeistuksen, joka toimii jatkossa suunnittelijoiden ”punaisena lankana” katusuunnittelutyössä. Katusuunnitteluohjeiden teolla on paljon hyötyä Kuopion kaupungille. Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun katusuunnittelijat saavat ohjeista tukipilarin suunnitteluunsa ja suunnitelmista tulee yhtenäisiä kaikkien noudattaessa yhtenäistä ohjeistusta. Mahdollisten uusien suunnittelijoiden ja kesätyöntekijöiden perehdyttämisessä katusuunnittelusta on myös apua. Erityisesti ohje on luotu konsulttien ohjeistukseksi suunnitteluprojektin alussa. Konsulttien suunnitelmat saadaan katusuunnitteluohjeen avulla vastaamaan Kuopion kaupungin vaatimustasoa, yhteistyön sujuvuus paranee ja aikaa ei mene turhaan ohjaamiseen, kun käytössä on selkeät ohjeet siitä mitä tehdään ja miten tehdään. Vastaavanlaista ohjetta kaivattaisiin Kuopion kaupungille myös muille suunnittelupuolille, kuten liikenteenohjaukseen, vesihuoltoon, joukkoliikennesuunnitteluun ja vihersuunnitteluun.

Kuopion kaupungin olisi syytä harkita lähtöä mukaan InfraBIM tietomallistandardin käyttöönottoon. InfraBIM tietomallistandardi on luotu vauhdittamaan infra-alan muutoksia kohti tuotemallipohjaista elinkaaritiedon yhteiskäyttöä. Tämä tarkoittaa sitä, että yritykset ja kaupungin siirtyisivät käyttämään yhtenäistä CAD-tasojärjestelmää, jossa jokaiselle osaluokalle ja rakenteelle on luotu omat kynätasonsa perustuen kansainvälisiin paikkatieto- ja tuotemallistandardeihin sekä kotimaiseen vakionimikkeistöön. Kuopion kaupungilla on käyttöönoton pohdinnassa syytä miettiä samalla tulevaisuuden suunnitelmiaan, koska jos siirrytään tulevaisuudessa entistä enemmän tilaamaan palveluita konsulttitoimistoilta ja oma

suunnittelupuoli surkastuu, on aivan turhaa siirtyä uuteen käytäntöön ja sekoittaa suunnittelutyötä tässä vaiheessa.

Viime aikoina on pyritty suunnittelutoiminnassa ottamaan huomioon enemmän kestävä kehitys ja ympäristöasiat. Kestävän kehityksen taloudellinen kestävyys otetaan usein hyvin huomioon, mutta muut kestävän kehityksen periaatteet jäävät vähemmälle huomiolle. Tähän olisi syytä kehittää jonkin ylemmän tahon toimesta selvityksiä ja ohjeita kuinka kunnissa ja yrityksissä voitaisiin konkreettisesti tutkituin menetelmin suunnitteluhankkeissa toteuttaa kestävän kehityksen ja ympäristöystävällisyyden periaatteita paremmin. Joka puolella kyllä riittää puhetta siitä, että näitä pitäisi kehittää, mutta ohjeiden laatiminen ja asian selkeyttäminen konkreettiseksi on jäänyt vähemmälle ja suunnittelijat eivät tiedä keinoja kehittää näitä osa-alueita. Tieverkon suunnittelussa on siirrytty parantamaan enemmän ja enemmän joukkoliikennepalveluja ja kevyenliikenteen reittejä. Näillä toimilla vähennetään ajoneuvopäästöjä, mutta mitä muuta voitaisiin tehdä?

9.3 Oma oppiminen

Infran suunnitteluttamisen ohjeistuksen teko oli hyödyllinen ja erittäin hyvin hankintaprosessiin sekä katusuunnitteluun perehdyttävä oppimiskokemus. Kuopion kaupunki mahdollisti kattavan lopputuloksen aikaansaamisen tarjotessaan kesätyön, joka painottui opinnäytetyöni tekemiseen. Sain tehdä työtäni kokopäiväisesti. Työn teon lomassa tutkin löytämäni tiedon hankinnoista ja katusuunnittelusta ja mietin niiden selkeää esitystapaa ja tiivistysmahdollisuuksia ohjeistukseen, joten tieto tuli sisäistettyä näin kokonaisvaltaisen tarkastelun ansiosta erittäin hyvin.

Projektin aikana suunnittelu- ja asiantuntijapalveluiden hankinnoista ja katusuunnittelusta saamani tietotaidon näen suurena vahvuutena työelämään siirtyessäni. Esimerkiksi suunnittelijakonsulttina tai katusuunnittelijana toimimisen aloittaminen tulisi olemaan paljon helpompaa, kuin ilman tätä saamaani tietopohjaa. Olen erittäin tyytyväinen ja ylpeä työni tuloksesta.

LÄHTEET

Asfalttinormit 2011. Pääallystealan neuvottelukunta PANK ry. Edita Oy.

Eskola, S. 2010. *Hankintalainsäädäntö – edistää vai estää* [verkkodokumentti] [viitattu: 12.7.2012], PTC services. Saatavissa: <http://www.innokonseptit.fi/lataukset/N%E4k%F6kulmia%20hankintalaista.pdf>.

Esteettömyyskeskus ESKE:n www-sivu [viitattu 8.9.2012].
Saatavissa: <http://www.eesteeton.fi>

Euroopan Unionin virallinen verkkosivu [viitattu 1.11.2012]. Saatavissa: http://europa.eu/index_fi.htm

Hankinnat.fi-verkkopalvelu [viitattu: 28.6.2012].
Saatavissa: <http://www.hankinnat.fi/fi/Sivut/default.aspx>.

InfraRYL 2006, *Infrarakentamisen yleiset laatuvaatimukset osa 1, Väylät ja alueet*.
Helsinki: Rakennustieto Oy.

Komission asetus (EY) N:o 213/2008, Euroopan unionin virallinen lehti. Lainsäädäntö [viitattu: 8.8.2012]. Saatavissa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:074:0001:0375:FI:PDF>.

Kunnallisteknisten töiden yleinen työselostus 02 (KT 02). 2003. Suomen Kuntaliitto.

Kuopion kaupunki 2012. *Pienhankintaohje*. Kaupunginjohtajan johtoryhmän hyväksymä 31.2.2012. Saatavissa: sisäisessä jakelussa.

Laki julkisista hankinnoista 30.3.2007/348. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 7.8.2012].
Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070348>.

Laki sähköisestä huutokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä 17.6.2011/698.
Finlex. Lainsäädäntö [viitattu: 7.8.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110698>.

Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käyttäessä 22.12.2006/1233. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu: 7.8.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20061233>.

Laki virainomaistoiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu: 7.8.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>.

Liikenne ja viestintäministeriön asetus näkemäalueista. 2011. [verkkodokumentti]
Finlex [viitattu: 8.8.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/data/sdliite/liite/5920.pdf>.

Liikenne ja väylät II: RIL 165-2. 2006. Helsinki: Suomen rakennusinsinöörien liitto.

Linja-autopysäkit [verkkodokumentti]. 2003. Tiehallinto [viitattu: 8.6.2012].
Saatavissa: <http://alk.tiehallinto.fi/thohje/pdf/2100015-02lautopys.pdf>.

Linja-autopysäkkien varusteet, laatuvaatimukset, Suunnittelu- ja toteuttamisvaiheen ohjaus.
[verkkodokumentti]. 2003. Tiehallinto [viitattu: 8.8.2012]. Saatavissa:
<http://alk.tiehallinto.fi/thohje/pdf/2000014-v-04linja-autopysvarust.pdf>.

Mäkinen, P. 2007. *Lempäälän hankintaohje 2007* [verkkodokumentti] [viitattu: 31.7.2012].
Lempäälä: Lempäälän kunta. Saatavissa:
http://www.lempaala.fi/kunta_ja_hallinto/hallinto/jhtosaannot/.

Piippo, H., Belt, J. & Ehrola, E. 1990. *Tien kantavuuden mittauslaitteet ja eri laitteilla määritetyt kantavuudet.* Oulun yliopiston tie- ja liikennetekniikan laboratorion julkaisuja 8.

Pirhonen, A. 2012. *Suunnittelukilpailut* [verkkopublication]. [viitattu:8.8.2012].
Saatavissa: <http://www.suunnittelukilpailut.fi/>

RakMk E1. Rakennusten paloturvallisuus ja ohjeet. 2011. Ympäristöministeriö, asunto- ja rakennusosasto. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu: 6.8.2012].
Saatavissa: http://www.finlex.fi/data/normit/37126-E1_2011-fi.pdf.

RakMk F1. Esteetön rakennus. 2005. Ympäristöministeriö, asunto- ja rakennusosasto. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu: 7.8.2012].
Saatavissa: <http://www.finlex.fi/data/normit/28203-F1su2005.pdf>.

Siika, T. 2006. *Katurakenteiden staattinen ja dynaaminen kantavuus.*
Vantaa: EVTEK-ammattikorkeakoulu, Kemianteeniikan osasto. Opinnäytetyö.

Suomen kuntateeniikan yhdistys. 2003. *Katu 2002 Katusuunnittelun ja – rakentamisen ohjeet.* Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Tasoliittymät 2001. Suunnitteluvaiheen ohjaus. 2001. [verkkodokumentti]. Tiehallinto [viitattu: 14.6.2012]. Saatavissa: http://alk.tiehallinto.fi/thohje/pdf/tasoliittymat_ohje.pdf.

Tauriainen, M. 2007. *Suunnittelupalvelujen hankintaopas 2007* [verkkodokumentti] SKOL ry ja Rakennustieto Oy [viitattu: 24.7.2012]. Saatavissa:
<http://www.skolry.fi/easydata/customers/skolry/files/hankinta/hankintaopas2007.pdf>.

Tien perustamistavan valinta. 2003. [verkkodokumentti]. Tiehallinto [viitattu: 8.8.2012].

Saatavissa: http://alk.tiehallinto.fi/thohje/pdf/2100019-03tien_perustamistavan_valinta.pdf

Tierakenteen suunnittelu. 2004. [verkkodokumentti]. Tiehallinto [viitattu: 19.6.2012].

Saatavissa: <http://alk.tiehallinto.fi/thohje/pdf/2100029-v-04tierakenteensuunn.pdf>.

Tietoa tiesuunnitteluun nro 73. 2004. [verkkodokumentti]. Tiehallinto [viitattu: 12.7.2012].

Saatavissa: <http://alk.tiehallinto.fi/thohje/ttiens/tts73.pdf>.

Tuominen Ville-Mikael 2003, *Hidasteiden käyttö ja mitoitus, esiselvitys* [verkkodokumentti]

[viitattu: 11.6.2012]. Saatavissa: <http://alk.tiehallinto.fi/julkaisut/pdf/4000370.pdf>.

Valtioneuvoston asetus julkisista hankinnoista 24.5.2007/614. Finlex.

Lainsäädäntö [viitattu 7.8.2012]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070614>.

Valtiovarainministeriö 2010. *Tarkastuspalveluiden kilpailutus – Ohjeita ja malleja*

[verkkodokumentti] [viitattu: 17.7.2012]. Saatavissa:

http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/Tarkastuspalveluiden_kilpailutus_Ohjeita_ja_malleja.pdf.

Väylät ja laiturit, osa 16, Ratatekniset ohjeet. 2009. [verkkodokumentti]. Ratahallintokeskus

[viitattu: 20.6.2012]. Saatavissa:

http://www2.liikennevirasto.fi/julkaisut/pdf4/rato_16_vaylat_laiturit_web.pdf.

Wahlsten, K. 2001. *Katupoikkileikkauksen suunnitteluohjeet* [verkkodokumentti].

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2.11.2001 [viitattu: 8.8.2012], Saatavissa:

<http://www.hel2.fi/ksv/Aineistot/Liikennesuunnittelu/Autoilu/katu1.pdf>.

Ympäristöministeriö 2001. *Liikenteen rauhoittaminen - ohjeita ja esimerkkejä,*

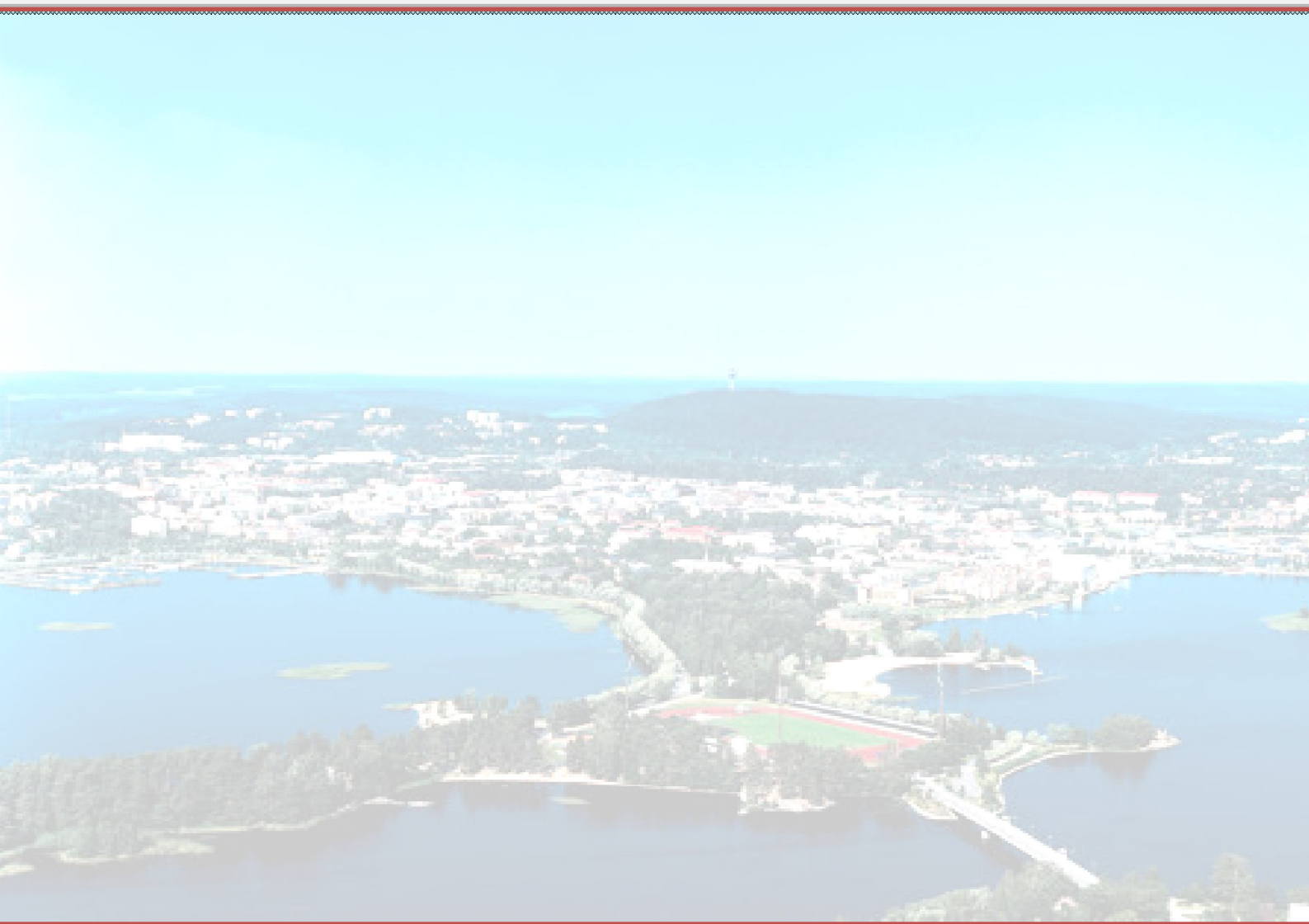
LYYLI-raporttisarja 28. LYYLI tutkimus- ja kehittämisohjelma. Helsinki: Ympäristöministeriö et al.

KUOPIO

Anu Paakkari

KUOPIOIN KAUPUNGIN INFRAN
SUUNNITTELUKÄYTTÄMISEN OHJEISTUS 2012
Kunnallistekninen suunnittelu

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	YLEISTÄ.....	2
2.1	Toimintavelvoitteet	2
2.2	Kynnysarvot	2
3	OHJAAVAT LAIT JA OHJEET	4
4	HANKINTAMENETTELYT KANSALLISET JA EU -KYNNYSARVOT YLITTÄVISSÄ HANKINNOISSA	6
4.1	Avoin menettely.....	6
4.2	Rajoitettu menettely.....	7
4.3	Kilpailullinen neuvottelumenettely	7
4.4	Neuvottelumenettely.....	8
4.5	Suorahankinta.....	9
4.6	Optioehto eli suorahankinta lisätilauksena	10
4.7	Suunnittelukilpailu	11
4.8	Puitejärjestely.....	12
4.9	Dynaaminen hankintajärjestelmä (ei sovelleta suunnitteluhankinnoissa).....	13
4.9.1	Dynaamisen hankintajärjestelmän sisäinen hankinta	14
4.10	Sähköinen huutokauppa (ei sovelleta suunnitteluhankinnoissa).....	14
5	PIENHANKINNAT ELI KANSALLISET KYNNYSARVOT ALITTAVAT HANKINNAT	16
6	HANKINTAPROSESSI.....	17
6.1	Hankinnan suunnittelu.....	18
6.2	Projektisuunnitelman laadinta.....	18
6.3	Hankkeen aloituskokous.....	19

6.4	Tarjouspyyntö	20
6.4.1	Tarjoajien arviointikriteerien ja –menetelmien määrittäminen	20
6.4.2	Hankinnasta ilmoittaminen.....	20
6.4.3	Hankintailmoituksen sisältö.....	22
6.4.3.1	Yhteinen hankintasanasto eli CPV-koodit.....	23
6.4.4	Tarjouspyynnön ja neuvottelukutsun laatiminen ja lähettäminen.....	24
6.4.5	Tarjouspyynnön sisältö.....	24
6.4.6	Neuvottelukutsun sisältö.....	28
6.5	Tarjousten käsittely.....	29
6.6	Hankintapäätös	32
6.7	Lakisääteisten selvitysten vaatiminen tarjoajalta.....	32
6.8	Hankintasopimus.....	33
6.9	Muutoksen haku	34
7	HANKINTA- JA ALLEKIRJOITUSVALTUUDET	36
7.1	Hankintavaltuudet	36
7.2	Tositteiden hyväksyminen.....	36
8	HANKINTAMATRIISIT	37
9	SUUNNITTELUN OHJAUS.....	38
9.1	Kokousmenettely.....	38
9.2	Konsultille luovutettava aineisto	40
10	KÄSITTEET JA MÄÄRITELMÄT	44

1 JOHDANTO

Tämä ohjeistus on tehty Kuopion kaupungin kaupunkiympäristön palvelualueen kunnallistekniselle suunnittelulle. Oppaan tarkoituksena on yhtenäistää infran suunnitteluttamisen käytännöt ja toimintamallit.

Hankintojen tekeminen on monimutkaistunut ja tullut erittäin yksityiskohtaiseksi ja muototarkaksi, mikä aiheuttaa valituksia markkinaoikeuteen pienistäkin puutteista hankinnan vaiheissa. Virheellisesti laadittu tarjouspyyntö, tarjoajien jättäminen virheellisesti tarjousmenettelyn ulkopuolelle tai ylipäätään hankintamenettelyn lainvastaisuus tietämättömyydestä johtuen voi aiheuttaa kalliit oikeusprosessit hankintayksikölle.

Ohjeeseen on koottu hankintamenettelyt, niitä ohjaavat lait, asetukset, säädökset ja toimintasäännöt. Tausta-aineistona on käytetty Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun ja muutaman muun kaupungin käytössä olevia tarjouspyyntöjä sekä palveluntuottajien haastatteluja. Oppaaseen on laadittu tarjouspyyntö- ja puitesopimusmallipohjat liitteineen. Hankintaprosessin kulusta on tehty hankintamatriisit ja laadittu konsultin ohjaukseen tarkoitettu paketti, joka sisältää mm. Kuopion kaupungin katusuunnitteluohjeet, ohjearvotaulukon Kuopiossa käytettävistä katusuunnittelun ohjearvoista, katu- ja rakennussuunnitelman tarkastuspöytäkirjan sekä kaikki hankintaprosessin eri vaiheissa tarvittavat asiakirjat ja lomakemallipohjat.

Käyttämäni lyhenteet ja niiden merkitykset:

HILMA	työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämä sähköinen julkisten hankintojen ilmoituskanava
JulkHankA	valtioneuvoston asetus julkisista hankinnoista 2007/614
JulkHankL	laki julkisista hankinnoista 2007/348
JulkL	laki viranomaistoiminnan julkisuudesta 621/1999
SähkDynL	laki sähköisestä huutokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä 2011/698
Tekla	tekninen lautakunta
Tilaajavastuul	laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käyttäessä 2006/1233.

2 YLEISTÄ

2.1 Toimintavelvoitteet

Valtion, kuntien ja muiden julkisten hankintayksiköiden on kilpailutettava kansalliset kynnysarvot ylittävät hankintansa hankintalain mukaisesti.

Riippumatta kynnysarvoista, hankintamenettelyn kaikissa vaiheissa on noudatettava hankintalaissa säädettyjä toimintavelvoitteita, joiden taustalla ovat Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaiset syrjimättömyyden-, yhdenvertaisuuden-, avoimuuden- ja suhteellisuuden periaatteet (JulkHankL 2 §).

Syrjimättömyysvelvoite ja tasapuolisuus Hankinnalle asetetut vaatimukset eivät saa olla paikallisia, tiettyä aluetta suosivia tai syrjiviä. Tarjoajia on kohdeltava tasavertaisesti riippumatta heidän kansalaisuudestaan ja tarjouspyyntö on laadittava siten, että tarjoajia ei aseteta epätasa-arvoiseen asemaan.

Avoimuusperiaate Hankintamenettelyä koskevia tietoja ei salata, hankinnasta ilmoitetaan julkisesti, tarjouskilpailun ratkaisemisesta tiedotetaan tarjouskilpailuun osallistuneille ja, että hankintaa koskevat asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia.

Suhteellisuusperiaate Hankintamenettelyn vaatimukset ja tavoitteet ovat oikeassa suhteessa. Tarjouspyynnön sisältö tai tarjousmenettelyn ehdot tulee olla oikeassa suhteessa hankinnan laatuun nähden.

2.2 Kynnysarvot

Kynnysarvolla tarkoitetaan euromääräistä raja-arvoa, jonka ylittyminen tai alittuminen määrittää julkisissa hankinnoissa hankintaa koskevan kilpailuttamisen laajuuden.

Käytettävät hankintamenettely määräytyy hankkeen luonteen ja ennakoidun arvon perusteella. Ennakoidun arvon perusteella hankinnat jaetaan kolmeen pääryhmään:

1. EU-kynnysarvot ylittävät hankinnat
2. Kansalliset kynnysarvot ylittävät, mutta EU-kynnysarvot alittavat hankinnat
3. Pienhankinnat eli kansalliset kynnysarvot alittavat hankinnat.

Näiden kynnysarvojen perusteella saadaan selville mitä lakeja ja ohjeita hankinnoissa tulee noudattaa.

Hankintalain muutoksien myötä kansalliset kynnyksarvot nousivat 1.6.2010 alkaen. EU-kynnyksarvot tarkistetaan kahden vuoden välein, viimeksi 1.1.2012. Kansalliset kynnyksarvot muuttuvat kansallisin lainsäädännönin.

EU-kynnyksarvot 1.1.2012 alkaen (JulkHankL 2007/348, 15 §):

Hankintalaji	euroa (alv 0 %)
Tavarahankinnat ja palveluhankinnat Suunnittelukilpailut	211 000
Rakennusurakat Käyttöoikeusurakat	5 278 000

Kansalliset kynnyksarvot 1.6.2010 alkaen (JulkHankL 2007/348, 16 §):

Hankintalaji	euroa (alv 0 %)
Tavara- ja palveluhankinnat Käyttöoikeussopimukset Suunnittelukilpailut	30 000
Liitteen B terveydenhoito- ja sosiaalipalvelut (ryhmä 25) ja eräät työvoimahallinnon koulutuspalvelut yhteishankintana	100 000
Rakennusurakat Käyttöoikeusurakat	150 000

3 OHJAAVAT LAIT JA OHJEET

Tässä kappaleessa on lueteltu hankintaprosessissa noudatettavat lait, asetukset ja ohjeet ja viittauspäivänä lakien viimeisimmän version päiväys sekä ohjeistuksessa lähdeviitteissä käytettävä lyhenne laeista.

Laki julkisista hankinnoista 30.3.2007/348 (JulkHankL)

EU-kynnysarvot ja kansalliset kynnysarvot ylittäviin hankintoihin sovelletaan lakia julkisista hankinnoista eli hankintalakia. Kynnysarvot on esitetty luvun 2 YLEISTÄ alaotsikossa 2.2 Kynnysarvot. Hankintalaissa säädellään toimintavelvoitteita ja kilpailuttamismenettelyjä, joita noudattamalla hankinnat tehdään. Lisäksi noudatetaan sitä täydentävää valtioneuvoston asetusta julkisista hankinnoista.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070348>.

Valtioneuvoston asetus julkisista hankinnoista 24.5.2007/614 (JulkHankA)

Hankinta-asetuksessa annetaan tarkempia säännöksiä hankintalaissa ja erityisalojen hankintalaissa edellytetyistä hankintojen ilmoitusvelvoitteista, ilmoitusten sisällöstä, ilmoitusten lähettämisestä, julkaisemisesta ja muista viestintään sekä ilmoitusvelvollisuuteen liittyvistä seikoista sekä velvollisuudesta toimittaa hankinnoista tilastotietoja ja muita selvityksiä Suomen viranomaisille ja Euroopan unionin toimielimille.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070614>.

Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621 (JulkL)

Julkisten hankintojen yhteydessä sovelletaan myös lakia viranomaistoiminnan julkisuudesta. Tässä laissa säädetään oikeudesta saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista sekä viranomaisessa toimivan vaitiolovelvollisuudesta, asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista samoin kuin viranomaisten velvollisuuksista tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

Tilaajavastuulaki eli laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käyttäessä (TilaajavastuuL)

Vuokratyövoimaa tai alihankkijoita käyttäessä 7500 euron ylittävissä palveluhankinnoissa julkisen sektorin tilaajat joutuvat täyttämään lisäksi tilaajavastuulain velvollisuudet jossain hankintaprosessin vaiheessa.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20061233>.

Laki sähköisestä huutokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä 17.6.2011/698 (SähköDynL)

Lisäksi sähköisistä hankintamenettelyistä on säädetty laki sähköisestä huutokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110698>.

Hallintolaki ja kuntalaki

Kansalliset kynnysarvot alittavissa hankinnoissa sovelletaan lisäksi hallintolain ja kuntalain tasapuolisuus-, avoimuus ja menettelytapavelvoitteita.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>.

Hankinnoissa voidaan myös soveltaa ja käyttää lähtökohtana yleisiä sopimusehtoja, joidenka soveltuvuus ja käytettävyys on mietittävä tapauskohtaisesti. Jos nämä ehdot otetaan osaksi hankintasopimusta, on tarjouspyynnössä mainittava milto osin ehdoista mahdollisesti poiketaan.

✓ **Julkisten hankintojen yleiset sopimusehdot palveluhankinnoissa (JYSE 2009)**

http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/08_muut_julkaisut/20100217Julkis/JYSE_2009_palvelut.pdf.

✓ **Konsulttitoiminnan yleiset sopimusehdot (KSE 1995)**

<http://www.skolry.fi/easydata/customers/skolry/files/hankinta/10574.pdf>.

4 HANKINTAMENETTELYT KANSALLISET JA EU -KYNNYSARVOT YLITTÄVISSÄ HANKINNOISSA

Julkiset hankinnat on toteutettava käyttämällä jotain lain mukaisista määrämuotoisista menettelyistä. Kansalliset kynnsarvot (suunnittelusopimuksissa 30 000 €) ylittävissä hankinnoissa noudatetaan kohdassa 3 OHJAAVAT LAIT JA OHJEET mainittuja lakeja ja asetuksia sekä Sinetin sivuilta löytyvää Kh:n hyväksymää Kuopion kaupungin hankintaohjetta:

U:\kuntekn\Kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012\Hankintaohjeet

[http://sinetti.kuopio.fi/intra/liitepank.nsf/Files/020911142548083/\\$FILE/HANKINTAohje_KH_2906_2009_päivitetty%2002012012.pdf](http://sinetti.kuopio.fi/intra/liitepank.nsf/Files/020911142548083/$FILE/HANKINTAohje_KH_2906_2009_päivitetty%2002012012.pdf).

Hankintamenettely on syytä valita tuote-/palvelukohtaisesti hankinnan sisällön, laadun ja hinnan mukaan ja ottaa huomioon myös muiden kuin avoimen ja rajoitetun hankintamenettelyn mahdollisuus.

Vuonna 2009 hankintamenettelyjä käytettiin seuraavasti (Eskola, 4):

Avoin menettely	17 100 (86,80 %)
Rajoitettu menettely	2 300 (11,68 %)
Neuvottelumenettely	244 (1,24 %)
Kilpailullinen neuvottelumenettely	59 (0,3 %)

Kt-suunnittelussa infran suunnittelun yksittäisissä konsulttitoimeksiannoissa käytetään yleensä rajoitettua menettelyä (4.2 Rajoitettu menettely). Puitejärjestelyn sisäisissä hankinnoissa käytetään avointa menettelyä (4.1 Avoin menettely), neuvottelumenettelyä (4.4 Neuvottelumenettely) tai suoramarkintaa (4.5 Suoramarkinta).

4.1 Avoin menettely

Avoin menettely on hankintamenettely, joka soveltuu parhaiten hankintaan, joka on selkeästi määriteltävä tuote tai palvelu ja jonka tarjouskilpailu voidaan ratkaista vain hinnan perusteella. Avoimessa menettelyssä hankintailmoitus julkaistaan HILMA:ssa, jossa **kaikki halukkaat toimittajat voivat tehdä tarjoukset**. Tarjoajat voivat pyytää halutessaan erillisen tarjouspyynnön hankinnasta tai tarjouspyyntö voidaan laittaa sähköisesti nähtäville hankintailmoituksen julkaisupäivästä lähtien. Hankintayksikkö voi myös lähettää tarjouspyyntöjä hankintailmoituksen julkaisemisen jälkeen suoraan tiedossa oleville tavarantoimittajille tai urakoitsijoille. Tarjoajien valinta tehdään vasta, kun tarjousten jättämisen määräaika on umpeutunut (Taulukko 1).

Erityisehdot EU-kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa: Tarjouspyyntö on toimitettava sitä pyytävälle kuuden päivän sisällä pyynnöstä ja lisätiedot viimeistään kuusi päivää ennen tarjousajan päättymistä (JulkHankL 2007/348, 42 §).

4.2 Rajoitettu menettely

Rajoitettu menettely soveltuu parhaiten hankintoihin, joissa on kiinnitettävä erityistä huomiota ehdokkaiden soveltuvuuteen ja valinta suoritetaan kokonaistaloudellisuuden perusteella. Hankintayksikkö voi ennalta rajata tarjouskilpailuun kutsuttavien ehdokkaiden määrän, mutta heitä tulee kutsua kuitenkin vähintään viisi.

Hankintayksikkö julkaisee ensin hankinnasta hankintailmoituksen HILMA:ssa. Toimittajat lähettävät pyynnön saada osallistua tarjouskilpailuun ilmoituksen perusteella, jonka jälkeen **hankintayksikkö valitsee esivalinnassa osallistumishakemuksen jättäneiden soveltuvien tarjoajien joukosta toimittajat joille lähettää tarjouspyynnön**, kaikille samanaikaisesti. Lopullinen tarjoajien arviointi suoritetaan tarjousten saavuttua.

Erityisehdot EU-kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa: Mahdollisesti pyydetyt lisätiedot hankinnasta tarjouspyynnön lähettämisen jälkeen on toimitettava vähintään neljä päivää ennen tarjousajan päättymistä (Hankintalaki 2007/348, 42 §).

4.3 Kilpailullinen neuvottelumenettely

Kilpailullista neuvottelumenettelyä voidaan käyttää erityisen monimutkaisessa hankinnassa, jossa hankintayksikkö ei pysty ennakoita määrittelemään hankinnan oikeudellisia, rahoituksellisia tai taloudellisia ehtoja ja yksityiskohtia taikka teknisiä keinoja tarpeidensa tai tavoitteidensa toteuttamiseksi. Kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä tarjouksen valintaperusteena tulee olla kokonaistaloudellinen edullisuus ja hankinnasta ilmoitetaan julkisesti hankintailmoituksella HILMA:ssa. (JulkHankL 2007/348, 29 §.) Hankkeesta kiinnostuneet toimittajat voivat osallistumishakemuksella pyytää saada osallistua menettelyyn.

Kaikille halukkaille osallistujille lähetetään neuvottelukutsu (6.4.6 Neuvottelukutsun sisältö), joka sisältää ohjeiden mukaan laaditun tarjouspyynnön tai mahdollisen hankekuvauksen taikka ilmoituksen siitä, mistä mainitut asiakirjat ovat saatavissa. Jos tarjouspyyntö ei sisälly neuvottelukutsuun on varmistettava, että tarjouspyynnössäkin vaaditut hankintalain pykälässä 41 § luetellut asiat, tarjousaika lukuun ottamatta tulevat mainituksi sekä tieto neuvotteluvaiheen alkupäivästä, osoitteesta, jossa neuvottelut tullaan käymään ja neuvotteluissa käytettävästä kielestä. Hankintayksikkö hyväksytyjen ehdokkaiden kanssa neuvottelemalla pyrkii löytämään hankkeen toteutumiselle sopivat ehdot, joiden perusteella ehdokkaita pyydetään tekemään

tarjouksensa. Samalla, kun ehdokkaille ilmoitetaan neuvotteluilla aikaansaadut ehdot, ilmoitetaan heille neuvottelujen päättymisestä.

4.4 Neuvottelumenettely

Hankintamenettely, jossa hankintayksikkö julkaisee hankintailmoituksen, johon kaikki halukkaat toimittajat voivat tehdä osallistumishakemuksen. **Hankintayksikkö valitsee ehdokkaat, joille lähettää neuvottelukutsun samanaikaisesti** (6.4.6 Neuvottelukutsun sisältö). Neuvottelumenettelyssä neuvotteluun tulee aina kutsua vähintään kolme osallistumishakemuksen lähettäjä (JulkHankL 2007/348, 24 §). Hankintayksikkö valitsee neuvotteluissa parhaan tarjouksen tarjouspyynnössä/hankintailmoituksessa mainituin valintaperustein. Neuvottelut voidaan käydä vaiheittain soveltamalla tarjouksen valintaperusteita neuvottelujen edetessä ja rajaamalla näin pois tarjouksia neuvottelujen aikana jos tarjouspyynnössä / hankintailmoituksessa on vaihteittaisuudesta etukäteen mainittu. Neuvottelumenettelyn käyttö edellyttää aina hankintalaissa olevaa perustetta sen käytölle (JulkHankL 2007/348, 25 §; 66 §). Vain pienhankinnassa (< 30 000 €) voidaan käyttää neuvottelumenettelyä ilman erityistä syytä.

Erityisehdot EU-kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa: Mahdollisesti pyydetyt lisätiedot hankinnasta tarjouspyynnön lähettämisen jälkeen on toimitettava vähintään neljä päivää ennen tarjousajan päättymistä (JulkHankL 2007/348, 42 §).

EU-kynnysarvon ylittävissä tavarahankinnoissa voidaan käyttää neuvottelumenettelyä seuraavissa tapauksissa (JulkHankL 2007/348, 25 §):

- Tutkimusta, kokeilua tai kehittämistä varten tehtävä hankinta.
- Käyttöoikeusurakan saajan valinta.
- Avoimessa, rajoitetussa tai kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä on saatu epäsovivia tarjouksia voidaan neuvottelumenettelyllä valita vähimmäisvaatimukset täyttävistä tarjoajista sopivin. Uutta hankintailmoitusta ei tarvita.
- Avointa tai rajoitettua menettelyä ei voida käyttää hankinnan luonteen vuoksi.
 - Tarjouspyyntöä ei voi laatia riittävän tarkasti esim. palveluiden täytyy joustaa käyttäjien tarpeiden mukaan.
- Etukäteinen kokonaishinnoittelu ei ole mahdollista hankinnan luonteen tai siihen liittyvien riskien vuoksi esim. vaativat saneerauskohteet sekä yksityisrahoitus- ja elinkaarimalleja mahdollistavat hankinnat.

Kansalliset kynnysarvot ylittävissä, mutta EU-kynnysarvot alittavassa hankinnassa voidaan käyttää neuvottelumenettelyä jos jokin seuraavista edellytyksistä täyttyy (Hankintalaki 2007/348, 66 §):

- tavara- tai palveluhankinnassa ennakoitu hankinnan kokonaisarvo on alle 50 000 euroa
- rakennusurakan ennakoitu kokonaisarvo on alle 500 000 euroa
- jos avointa tai rajoitettua menettelyä ei voida käyttää hankinnan luonteen vuoksi
 - tarjouspyyntöä ei voi laatia riittävän tarkasti esim. palveluiden täytyy joustaa käyttäjien tarpeiden mukaan
- etukäteinen kokonaishinnoittelu ei ole mahdollista hankinnan luonteen tai siihen liittyvien riskien vuoksi esim. vaativat saneerauskohteet sekä yksityisrahoitus- ja elinkaarimalleja mahdollistavat hankinnat
- asiantuntemuksen ja pätevyyden erityistä arviointia edellyttävä hankinta
- yksittäistä hanketta koskevaan yhteistyöjärjestelyyn liittyvä hankinta, pitkäkestoinen tai pysyvää kumppanuussopimusta koskeva hankinta
- keskitettävää sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelua edellyttävä hankinta esim. veripalvelun välityspalvelu
- moniammatillista erityisosaamista vaativat hankinnat esim. erityisen vaativille asiakkaille tarkoitetut palveluhankinnat
- poikkeuksellisen kiireinen hankinta
- palvelua koskeva käyttöoikeussopimuksen tai käyttöoikeusurakan saajan valinta
- tutkimusta, kokeilua tai kehittämistä varten tehtävä hankinta.

4.5 Suorahankinta

Suorahankinta on hankintamenettely, jossa **hankintayksikkö valitsee yhden tai usean toimittajan julkaisematta hankintailmoitusta**. Suorahankinnassa hankintayksikkö pyytää toimittajalta/toimittajilta tarjouksen, käy neuvottelun tai suorittaa tilauksen ilman tarjouspyyntöä.

Hankintapäätöksessä on perusteltava suorahankinnan käyttö, koska tällöin poiketaan hankintalain edellyttämästä kilpailuttamisvelvollisuudesta. Perusteet suorahankintamenettelyn käytölle EU- ja kansalliset kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa on hankintalain pykälissä 27 § ja 28 §:

- Avoimessa tai rajoitetussa menettelyssä ei ole saatu osallistumishakemuksia tai tarjouksia ja tarjouspyynnön ehtoja ei haluta muuttaa.

- Teknisestä, taiteellisesta tai yksinoikeuden suojaamiseen liittyvästä syystä vain tietty toimittaja voi toteuttaa hankinnan.
- Sopimuksen tekeminen on ehdottoman välttämätöntä, eikä säädettyjä määräaikoja voida noudattaa hankintayksiköstä riippumattomasta, ennalta arvaamattomasta syystä aiheutuneen äärimmäisen kiireen vuoksi.
- Hankittava tavara valmistetaan vain tutkimusta, kokeilua, tuotekehitystä tai tieteellistä tarkoitusta varten eikä kyseessä ole massatuotanto tavarantoimittajan valmistamisen taloudellisen kannattavuuden varmistamiseksi tai tutkimus- ja kehityskustannusten kattamiseksi.
- Hankinta koskee raaka-ainemarkkinoilla noteerattuja ja sieltä hankittavia tavaroita.
- Tavarat hankitaan erityisen edullisesti liiketoimintansa lopettavalta toimittajalta, pesähoitajalta tai selvittäjältä maksukyvyttömyysmenettelyn, akordin tai vastaavan menettelyn seurauksena.
- Kyseessä on palveluhankinta, joka tehdään suunnittelukilpailun perusteella ja joka on suunnittelukilpailun sääntöjen mukaan tehtävä kilpailun voittajan kanssa, tai jos voittajia on useita, näistä jonkun kanssa; tällöin kaikki voittajat on kutsuttava osallistumaan neuvotteluihin.
- Kansallisessa hankinnassa sosiaali-, terveys tai koulutuspalvelujen hankinta yksittäistapauksessa, jos tarjouskilpailun järjestäminen, neuvottelumenettelyn käyttö tai palvelun tarjoajan vaihtaminen olisi ilmeisen kohtuutonta tai erityisen epätarkoituksenmukaista asiakkaan kannalta merkittävän hoito- tai asiakassuhteen turvaamiseksi.

Erityisehdot EU-kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa: EU-kynnysarvot ylittävästä suoraan hankinnasta voi halutessaan ilmoittaa suoraan hankintailmoituksella HILMA:ssa. Suoraan hankintailmoituksen julkaisun jälkeen on odotettava valitusajan päättymistä 14 päivää ennen hankintasopimuksen/tilauksen tekoa. (Hankintalaki 2007/348, 79 §). Suoraan hankintailmoituksen julkaisu estää muutoksenhakuviranomaista toteamasta hankintasopimusta tehottomaksi, vaikka myöhemmin ilmenisi, ettei hankinnalle ole laillista perustetta.

4.6 Optioehto eli suoraan hankinta lisätilauksena

Optioehto tarkoittaa lisätilauksen tekemistä ilman tarjouskilpailua laissa säädetyin edellytyksin (JulkHankL 2007/348, 28 §). Option sisältyminen hankintasopimukseen edellyttää mainintaa myöhemmästä suoraan hankinnasta hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä ja hankintasopimuksessa määrittystä siitä mitä

option käyttöönotto edellyttää. Lisähankintaa koskeva sopimus tulee tehdä kolmen vuoden sisällä alkuperäisen sopimuksen teko hetkestä. Lisähankintojen arvolle ei ole asetettu ylärajaa, jos uusien hankintojen arvo on asianmukaisesti huomioitu aiemman hankinnan tarjouspyynnössä. (JulkHankL 2007/348, 28 §.)

- Suorahankinnan lisätilauksena voi tehdä seuraavissa tapauksissa (JulkHankL 2007/348, 28 §):
 - aikaisemman toimituksen tai laitteiston osittainen korvaaminen tai laajentaminen
 - palvelun tai urakan toteuttamiselle välttämättömäksi osoittautunut lisäurakka tai palvelu
 - aikaisemman palveluhankinnan tai rakennusurakan toisinto (ns. optio).

4.7 Suunnittelukilpailu

Kun esimerkiksi kaavoitukseen, kaupunkisuunnitteluun, arkkitehtuuriin, tekniseen suunnitteluun tai tietojenkäsittelyyn ollaan hankkimassa suunnitelmaa, voidaan käyttää kilpailumenettelyä suunnitelman valinnassa. Suunnittelukilpailu on oiva ratkaisu täydellisesti sopivan ja laatukriteerit täyttävän suunnitelman löytämiseksi ja se antaa mahdollisuuden myös yksittäisille suunnittelijoille. Toisaalta taas suurissa hankkeissa on kohtuutonta pyytää korvauksetta valmista suunnitelmaa tarjouskilpailua varten. Tällöin voidaan suunnittelukilpailussa pyytää pienempää suunnitelmaa, jolla selvitetään hakijoiden sopivuus ja tarjota voittavalle suunnittelijalle lopullista suunnittelukohdetta. Suunnittelukilpailu voi olla avoin tai rajattu ja se voi olla sitoutunut tiettyyn urakkahintaan (Pirhonen, 2012). Kilpailun voittajan tekemä lopullinen suunnittelutyö hankintayksikölle tehdään suorahankintana suoraan voittajalta.

Suunnittelukilpailussa on oltava asiantunteva tuomaristo, jonka jäsenistä vähintään kolmasosa omaa suunnittelukilpailussa vaadittavan tai vastaavan pätevyyden. Tuomariston on oltava riippumattomia kilpailuun osallistuvista ja heidän on arvioitava suunnitelmia nimettömänä niin kauan, kunnes päätös on tehty. Tuomariston ja osallistujien välisistä keskusteluista laaditaan aina pöytäkirja ja myös suunnitelmien arviointitilaisuudesta on tehtävä kaikkien tuomariston jäsenten allekirjoittama pöytäkirja, johon sisällytetään suunnitelmien paremmuusjärjestys, huomautukset ja mahdolliset osallistujilta kysytyt lisäkysymykset. (JulkHankL 2007/348, 34 §.)

Suunnittelukilpailun säännöt tulee olla kaikkien osallistumisesta kiinnostuneiden saatavissa esim. internetissä. Sääntöinä voidaan soveltaa esim. RIL:n laatimia Rakennusinsinööritaitokilpailun sääntöjä, jotka löytyvät linkistä: http://www.ril.fi/media/files/ril_insinooritaitokilpailujen_saannot.pdf [viitattu: 1.8.2012].

Suunnittelukilpailussa laadittavat asiakirjat on mainittu seuraavaksi (JulkHankL 2007/348, 35 §):

- ✓ Suunnittelukilpailusta on tehtävä suunnittelukilpailuilmoitus (EU-kynnysarvot ylittävissä) ennakoilmoituksen lisäksi. Ilmoittamisveloitteen sisältö vaihtelee kuitenkin sen mukaan, onko kyseessä EU-kynnysarvot ylittävä suunnittelukilpailu vai EU-kynnysarvot allittava ja hankintalain soveltamisrajan ylittävä kilpailu. Suunnittelukilpailuilmoitus löytyy Euroopan unionin virallisen lehden täydennysosan julkaisusta http://simap.europa.eu/docs/simap/pdf_jol/fi/sf_012_fi.pdf [viitattu: 20.6.2012].
- ✓ Hankintapäätös ja hankintasopimus yleisten hankintaprosessin sääntöjen mukaisesti.
- ✓ Suunnittelukilpailun tuloksista on myös julkaistava ilmoitus 48 päivän kuluessa hankintasopimuksen, puitejärjestelyn tai suunnittelukilpailun päättymisestä, joka löytyy seuraavan linkin kautta http://simap.europa.eu/docs/simap/pdf_jol/fi/sf_013_fi.pdf [viitattu: 20.6.2012].

4.8 Puitejärjestely

Puitejärjestely sopii hankintaan, jossa tuotteet ja hinnat kehittyvät nopeasti ja hankintayksikön kannalta ei ole tarkoituksenmukaista sitoutua kiinteisiin hintoihin ja ehtoihin. **Puitejärjestelyssä solmitaan sopimus yhden tai useamman toimittajan ja hankintayksikön välillä.** Sopimuksessa sovitaan sopimusaika (< 4 vuotta), jonka kuluessa toimittajan on hoidettava sovitut toimeksiannot.

Puitejärjestelyyn sopimuskumppaneiden/kumppanin valinta voidaan tehdä neuvottelumenettelyllä hankintalaissa määrätyin edellytyksin (JulkHankL 2007/348, 25 §) tai avoimella taikka rajoitetulla menettelyllä tässä ohjeessa mainittujen menetelmäkuvausten ja hankintaprosessikuvausten mukaisesti tietyin poikkeuksin, jotka on mainittu seuraavaksi.

- Määräaikoja tarjouksen jättämiselle ei ole puitejärjestelyn osalta hankintalaissa määritelty.
- Puitejärjestelyn sisäisessä kirjallisessa hankintapäätöksessä on oltava maininta siitä, että tarjousten valinta- ja vertailuperusteita on sovellettu 32 §:ssä edellytyllä tavalla (pykälä sisältää puitejärjestelyssä käytettävät valinta- ja vertailuperusteet).
- Hankintasopimuksesta käytetään nimitystä puitesopimus.

Kun puitesopimus on tarjoajan/tarjoajien kanssa solmittu, voidaan hankinnan tilauksesta sopia neljällä tavalla (Mäkinen, 51):

1. Yksi toimittaja ja kaikki ehdot on sovittu sitovasti puitesopimuksessa.

Hankinta voidaan toteuttaa suoraan tilauksella puitesopimuksen ehtojen mukaisesti ilman kilpailuttamista ja hankintapäätöstä.

2. Yksi toimittaja, mutta hinnasta ei puitesopimuksessa ole vielä sovittu.

Toimittaja täydentää tarjoustaan kirjallisesti hintatietojen osalta, jonka jälkeen hankinta voidaan toteuttaa suoraan tilauksella puitesopimuksen ehtojen mukaisesti ilman kilpailuttamista ja hankintapäätöstä.

3. Usea toimittaja ja ehdot on sovittu sitovasti puitesopimuksessa.

Toimittajan valinta ja tilaus tehdään puitesopimusvaiheessa sovittujen ehtojen mukaisesti ilman kilpailuttamista ja hankintapäätöstä.

4. Usea toimittaja ja osa ehdoista on jätetty auki

Toimittajan valinta tehdään kevennetyn kilpailutuksen kautta eli minikilpailutuksella.

Hankintayksikkö lähettää tarjouspyynnöt kaikille puitesopimustoimittajille, jotka vastaavat tarjouksilla. Hankintayksikkö tekee tilauksen/hankintasopimuksen valitsemaltaan parhaimman tarjouksen puitesopimuksen ehtojen mukaisesti tehneeltä toimittajalta.

Puitejärjestelyn sisäisissä hankinnoissa tehdään kansalliset kynnysarvot ylittävistä hankinnoista hankintasopimus ja pienhankinnoissa tilaus. Puitejärjestelyn ehtoihin ei saa tehdä huomattavia muutoksia eikä ottaa mukaan uusia osapuolia sen voimassaoloaikana, joka on enintään neljä vuotta.

Erityisehdot EU-kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa: Puitejärjestelyn sisäisessä kohdan 4. mukaisessa usean toimittajan minikilpailutuksessa hankinnasta tehdään hankintapäätös perusteluineen jos hankinnan arvo ylittää EU-kynnysarvon. EU-kynnysarvon alittavissa hankinnoissa päätöstä ei tarvita. Päätös toimitetaan tarjouksen jättäneille toimittajille. (JulkHankL 2007/348, 73 §).

4.9 Dynaaminen hankintajärjestelmä (ei sovelleta suunnitteluhankinnoissa)

Dynaaminen hankintajärjestelmä on uusi hankintamenettely, josta on säädetty laki 17.6.2011(SähköDynL 2011/698). Dynaamisen hankintamenettelyn käyttö säästää hankintayksikön aikaa ja rahaa sen sähköisten toimintatapojen vuoksi. Dynaaminen hankintajärjestelmä on täysin sähköisesti alusta loppuun suoritettava tavanomaisille ja markkinoilla yleisesti saatavilla oleville hankinnoille tarkoitettu hankintamenettely, jonka kesto ei saa ylittää neljää vuotta. Dynaamisesta hankinnasta ilmoitetaan HILMA:ssa EU-

hankintailmoituksella tai kansallisella hankintailmoituksella riippuen hankintojen ennakoitusta kokonaisarvosta. Tämä menettely on avoin kaikille tarjouspyynnön mukaisen alustavan tarjouksen esittäneille ja kelpoisuuden täyttävillä tarjoajille. Tarjoajan esittäessä alustavan tarjouksen, tulee se arvioida 15 päivän kuluessa sen esittämisestä. Jos hankintaa ei kilpailuteta arviointiaikana, voidaan 15 päivän aikaa pidentää kohtuuden rajoissa. (SähköDynL 2011/698, 18 §).

Jos EU-kynnysarvot ylittäviä dynaamisen hankintajärjestelmän hankintoja on runsaasti vuoden aikana, voidaan jälki-ilmoitukset toimittaa yhteen koottuina jaksotetusti neljästi vuodessa (SähköDynL 2011/698, 23 §). Tarjouksen valinta, hankintapäätös ja hankintasopimus tehdään hankintalain sekä hankintaprosessin mukaisesti ja hankintaaikaisuun, muutoksen hakuun ja seuraamuksiin sovelletaan myös hankintalaissa ja hankintaprosessin kulussa 6 HANKINTAPROSESSI mainittuja menetelmiä. (JulkHankL 2007/348, Luku 10, 11, 7 ja 8).

4.9.1 Dynaamisen hankintajärjestelmän sisäinen hankinta

Jokainen hankinta dynaamisen hankintajärjestelmän sisällä on kilpailutettava ja kilpailutukseen on otettava mukaan kaikki järjestelmään hyväksytyt tarjoajat. EU-kynnysarvon ylittävistä yksittäisistä hankinnoista hankintayksikön tulee kilpailutuksen käynnistämiseksi ilmoittaa lyhennetyllä hankintailmoituksella, jossa on mainittu tarjousten jättämisen määräaika, joka voi olla vähintään 15 päivää lyhennetyn hankintailmoituksen jättämisen lähettämispäivää seuraavasta päivästä laskettuna (SähköDynL 2011/698, 19 §). EU-kynnysarvot alittavista hankintajärjestelmän sisällä tehtävistä hankinnoista ei tarvitse ilmoittaa erikseen lyhennetyllä hankintailmoituksella, vaan hankintajärjestelmään hyväksytyiltä toimittajilta pyydetään tarjoukset suoraan kilpailutusta varten. Hankintayksikkö ei ole velvollinen ottamaan EU-kynnysarvon alittavia alle 15 päivää ennen tarjouspyynnön esittämistä tulevia alustavia tarjouksia huomioon kilpailutuksessa (SähköDynL 2011/698, 20 §).

4.10 Sähköinen huutokauppa (ei sovelleta suunnitteluhankinnoissa)

Sähköinen huutokauppa on osa hankintamenettelyä, ei oma itsenäinen hankintamenettelynsä. Sähköistä huutokauppaa voidaan käyttää kilpailuttamisen viimeisessä vaiheessa tarjousten käsittelyn jälkeen uusien hinta- tai sopimusehtojen esittämiseen ja sopivimman sopimuskumppanin löytämiseen sellaisissa hankintamenettelyissä joissa on mahdollista suorittaa tarjousten luokittelu yksiselitteisesti (esim. hinnan mukaan). Rakennusurakat ja palveluhankinnat, joiden sisältönä ovat henkiset suoritukset, kuten rakennusurakoiden suunnittelu, eivät voi olla sähköisen huutokaupan kohteena. (SähköDynL 2011/698, 2 §.)

Sähköisen huutokaupan käytöstä osana hankintaprosessia on ilmoitettava hankintailmoituksessa. Sähköistä huutokauppaa käytettäessä tulee tarjouspyynnössä mainita hankintalaissa 41 § kerrottujen asioiden lisäksi laissa sähköisestä huutokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä, 17.6.2011/698, 10 § mainitut asiat (SähköDynL 2011/698, 7 §; 8 §). Tarjoukset arvioidaan alustavasti valinta- ja vertailuperusteiden mukaisesti, jonka jälkeen hankintayksikön tulee erillisellä kutsulla pyytää kaikilta hyväksytyiltä tarjoajilta uusia hintoja tai arvoja vertailuperusteille sopivimman tarjoajan löytämiseksi. Sähköinen huutokauppa voi alkaa aikaisintaan kahden työpäivän päästä kutsujen lähettämisestä. Kutsun tulee sisältää hankintalain pykälässä 12 § esitetyt tiedot.

Jokaisessa sähköisen huutokaupan vaiheessa tarjoajille on toimitettava tiedot siitä mikä tarjoajien keskinäinen järjestys huutokaupassa on, kuitenkin paljastamatta tarjoajien nimiä huutokaupan aikana.

Sähköistä huutokauppaa voidaan käyttää osana kilpailuttamista sen viimeisessä vaiheessa seuraavissa menettelyissä (SähköDynL 2011/698, 6 §):

- 1) avoimessa menettelyssä
- 2) rajoitetussa menettelyssä
- 3) neuvottelumenettelyssä
- 4) kilpailutettaessa puitejärjestelyyn valitut toimittajat uudelleen hankintalain 32 §:n ja erityisalojen hankintalain 26 §:n nojalla sekä
- 5) dynaamisen hankintajärjestelmän puitteissa tehtävän hankinnan kilpailuttamisen yhteydessä.

Dynaamisesta hankintajärjestelmästä ja sähköisestä huutokaupasta säädetään erikseen 1.10.2011 voimaan tulleella lailla: laki sähköisestä huutokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä 17.6.2011/698.

5 PIENHANKINNAT ELI KANSALLISET KYNNYSARVOT ALITTAVAT HANKINNAT

Pienhankinnoissa ei sovelleta hankintalakia ja sitä täydentävää asetusta, muutoin kuin Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaisten syrjimättömyyden-, yhdenvertaisuuden-, avoimuuden- ja suhteellisuuden periaatteiden osalta. Pienhankinnoissa noudatetaan kohdassa 3 OHJAAVAT LAIT JA OHJEET mainittuja muita lakeja sekä Sinetissä julkaistua Kaupunginjohtajan johtoryhmän hyväksymää Kuopion kaupungin pienhankintaohjetta ja sen mukaisia hankintamenettelyjä.

Kuopion kaupungin pienhankintaohje Sinetissä:

[http://sinetti.kuopio.fi/intra/liitepank.nsf/Files/010212100442328/\\$FILE/Pienhankintaohje.pdf](http://sinetti.kuopio.fi/intra/liitepank.nsf/Files/010212100442328/$FILE/Pienhankintaohje.pdf).

Pienhankintaohje löytyy myös U:lta:

<U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012\Hankintaohjeet>.

Pienhankinnoista laaditaan kirjallinen hankintapäätös, mutta hankintasopimusta ei tarvitse laatia vaan hankinnasta voidaan sopia kirjallisella tilauksella, telefaxtilauksella, sähköpostitilauksella tai suullisella tilauksella. Alle 4000 €:n hankinnoissa hankintapäätöstäkään ei tarvita. Näissä tapauksissa tulee huolehtia siitä, että tarjouspyynnössä/tilauksessa mainitaan sopimuksen syntymisen ajankohta, koska ilman päiväystä sopimuksen syntymisen ajankohdan määrittäminen on hankalaa. (Kuopion kaupungin pienhankintaohje.)

Suorahankintaa kutsutaan yleensä pienhankinnoissa suora ostoksi. Suora osto voidaan tehdä pienhankinnoissa ilman tarjouspyyntöä ja tarjouskilpailua pyytämällä tarjous vain yhdeltä toimittajalta yksinkertaisella päivämäärällisellä tilauksella.

Jos hankintayksiköllä on usein toistuvia hankintoja joiden yksittäinen arvo on alle kansallisen kynnsarvon, mutta tilikauden ajalta yhteenlaskettuna ylittää sen selkeästi ovat hankinnat kilpailutettava suurempana kokonaisuutena kerralla hankintalain mukaisesti puitejärjestelynä (Kuopion kaupungin pienhankintaohje).

6 HANKINTAPROSESSI

Hankinnan suunnittelu

Projektisuunnitelman laadinta

Hankkeen aloituskokous

Tarjouspyyntö

- Tarjoajien arviointikriteerien ja -menetelmien määrittäminen
- Hankinnasta ilmoittaminen
- Tarjouspyynnön ja neuvottelukutsun laatiminen sekä lähettäminen

Tarjousten käsittely

- Avaamistilaisuus
- Kelpoisuuden tarkistaminen
- Tarjousten vertailu

Hankintapäätös

Lakisääteisten selvitysten vaatiminen tarjoajalta

Hankintasopimus

Muutoksen haku

Suunnittelun ohjaus

6.1 Hankinnan suunnittelu

Julkiset hankinnat on tehtävä ammattitaidolla, osaavasti ja taloudellisesti järkevästi sekä ympäristönäkökohdat huomioiden. Tämä edellyttää, että hankinnat tehdään suunnitelmallisesti, tarkoituksenmukaisesti, markkinat ja niiden toimintaperiaatteet tuntien ja huomioon ottaen. (JulkHankL 2007/348, 2 §.)

Hankinnan suunnittelun ensimmäisiä vaiheita on laskea ennakoitu arvo hankinnalle sekä päättää käytettävä hankintamenettely. Ennakoidun arvon perusteella saadaan selville mitä ohjeita, lakeja ja asetuksia hankinnoissa tulee noudattaa. **Ennakoitu arvo lasketaan käyttäen suurinta mahdollista kokonaiskorvausta ilman arvonlisäveroa (JulkHankL 2007/348, 17 §).**

Markkinakartoituksen tekeminen hankinnan suunnitteluvaiheessa auttaa hyvän tarjouspyynnön laadinnassa selvittäen hankinnan kannalta oleellisen tiedon tarjoajista.

Tässä vaiheessa on otettava huomioon mahdollisuus jakaa hankinta erillisiin osiin. Hanke joka toteutetaan erillisinä osina, ennakoitu kokonaisarvo on laskettava ottaen huomioon kaikkien osien yhteisarvo ja jokaisen osan osalta on sovellettava yhteisarvon mukaisia sääntöjä (JulkHankL 2007/348, 17 §). Hankinnoissa on myös otettava huomioon pilkkomiskielto. Hankintaa ei saa jakaa hankintalain kiertämiseksi eriin, osittaa tai laskea poikkeuksellisin menetelmin (JulkHankL 2007/348, 20 §).

Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun lisäohjeet:

Ennen hankintaprosessin käynnistämistä on tarkistettava IS-Hankinta Oy:stä onko tuote tai palvelu jo kilpailutettu ja onko hankkeen kohteesta solmittu puitesopimus tai yhteishankintapäätös.

6.2 Projektisuunnitelman laadinta

Merkittävistä hankkeista laaditaan ennen suunnitteluhankkeen aloituspalaveria projektisuunnitelma. Projektisuunnitelmaan kirjataan mitä tehdään, millä resurssein ja missä aikataulussa. Projektin edetessä sovitut muutokset korjataan projektisuunnitelmaan. Suunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot projektista:

- tausta
- tavoitteet ja tehtävät
- rajaukset ja laajuus
- projektivastaavan valtuudet
- aikataulu

- ympäristö
- organisaatio
- toteutussuunnitelma ja tarkastuspisteet
- kustannukset
- riskianalyysi ja muutosten hallinta
- laadunvalvonta
- dokumentointi ja tiedotus.

Projektisuunnitelmamallin polku: [Liite 1, U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012.](#)

Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun lisäohjeet:

4.9.2012 on hyväksytty projektiohjeistus Kuopion kaupungille, josta löytyy myös projektisuunnitelmapohja ym. materiaali:

[V:\Kuopio yhteiset\yhteiset\projektiohjeet\projektiohjeet_2012.](#)

6.3 Hankkeen aloituskokous

Projektivastaava kutsuu koolle osallistujat, tekee esityslistan ja toimii sihteerinä sekä puheenjohtajana.

Sisäinen aloituskokous pidetään ennen hankintaprosessia tai sen aikana. Koolle kutsutaan **yhteystietolistan** mukaiset henkilöt [U:\kuntekn\kt-yhteiset toimisto](#) sekä yhteistyössä olevat vastuuhenkilöt mm. seuraavilta osastoilta:

- kaavoitus
- rakennuttaminen
- kunnossapito
- maanomaisuudenhallinta
- vihersuunnittelu
- vesihuolto
- hyvinvointi.

Esityslistamalli: [U:\kuntakn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012\Liite 2a](#)

Yhteystietolistamalli: [U:\kuntakn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012\Liite 2b](#)

Yhteystietolista: [U:\kuntakn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012\Liite 2c](#)

6.4 Tarjouspyyntö

6.4.1 Tarjoajien arviointikriteerien ja –menetelmien määrittäminen

Arviointikriteereinä voi olla halvin hinta tai kokonaistaloudellinen edullisuus.

Kokonaistaloudellinen edullisuus tarkoittaa hinnan ja laadun yhtäaikaista painotusta tietyin prosenttiosuuksin.

Hankintayksikkö voi arvioida laatua asettamalla vaatimuksia ehdokkaiden ja tarjoajien rahoitukselliselle ja taloudelliselle tilanteelle, tekniselle suorituskyvylle ja ammatilliselle pätevyydelle. Edellä mainittujen vaatimusten täyttymisen osoitukseksi hankintayksikkö voi pyytää tarjoajia ja ehdokkaita toimittamaan tilanteestaan selvityksiä. (JulkHankL 2007/348, 56 §.) EU-hankinnoissa vaatimukset ilmoitetaan hankintailmoituksessa. Kansallisessa avoimessa menettelyssä voi vaatimukset ilmoittaa hankintailmoituksessa tai vasta tarjouspyynnössä.

Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun lisäohjeet:

Kt- suunnittelun suunnitteluhankinnoissa käytettävä arviointikriteeri on yleensä kokonaistaloudellinen edullisuus hinta- ja laatutekijöiden perusteella. Otsikossa *6.5 Tarjousten käsittely* on kerrottu laajemmin laatu- ja hintatekijöiden arviointiperusteista. Näiden tekijöiden selvityksen menetelminä käytetään hankintailmoitukseen liitettäviä tai tarjouspyynnön yhteydessä lähetettäviä seuraavia valmiita lomakepohjia:

- vertailuhintalomake [Tarjouspyynnön liite 1]
- henkilötietotaulukko [Tarjouspyynnön liite 2]
- projektitietolomake [Tarjouspyynnön liite 3]
- soveltuvuuslomake [Tarjouspyynnön liite 4].

Lomakkeet löytyvät seuraavan polun kautta: <U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012\LIITE 4>

6.4.2 Hankinnasta ilmoittaminen

Hankinnasta on ilmoitettava avoimesti ja riittävän laajasti. Hankinnasta ilmoittamisesta on säädetty valtioneuvoston asetuksessa julkisista hankinnoista 24.5.2007/614

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070614>.

EU-kynnysarvot ylittävät hankinnat:

EU-kynnysarvot ylittävät hankinnat tulee ilmoittaa **hankintailmoituksella** EU:n laajuisesti. EU-hankintailmoitukset tehdään HILMAssa, josta ne toimitaan automaattisesti julkaistavaksi Euroopan unionin virallisen lehden täydennysosassa (S-osa) sekä TED- tietokantaan (Tenders Electronic Daily). (<http://www.hankintailmoitukset.fi/fi/docs/yleista/> [viitattu: 6.8.2012]).

Jos hankintayksikkö haluaa lyhentää tarjousaikoja, on EU-kynnysarvot ylittävistä hankinnoista julkaistava **ennakkoilmoitus**, joka toimitetaan julkaistavaksi vähintään 52 päivää ja enintään 12 kuukautta ennen hankintailmoituksen lähettämistä. Ennakkoilmoituksella hankintayksikkö ilmoittaa kalenterivuoden alussa varainhoitovuonna toteutettaviksi suunnitelluista hankinnoista. (JulkHankA 2007/614, 10 §).

Lisäksi tiedot voittaneesta tarjouksesta ilmoitetaan **jälki-ilmoituksella** 48 päivän kuluessa hankintasopimuksen solmimisesta. Jälki-ilmoitus on toimitettava julkaistavaksi myös hankinnan keskeytyessä. Silloin jälki-ilmoituksessa tulee käydä ilmi perusteet keskeyttämiselle. (JulkHankA 2007/614, 11 §).

Jos hankinta voidaan tehdä suorahankintana hankintalain 27 tai 28 §:ssä säädetyin edellytyksin, velvollisuutta ilmoittamiseen ei ole (JulkHankL 2007/348, 9 §).

Kansalliset kynnysarvot ylittävät hankinnat:

Kansalliset kynnysarvot ylittävät hankinnat ilmoitetaan hankintailmoituksella HILMA:ssa. Poikkeuksena suorahankinta. Jos hankinta voidaan tehdä suorahankintana hankintalain 67 §:ssä säädetyin edellytyksin, ei velvoitetta ilmoittamiselle ole. (JulkHankA 2007/614, 4 §). EU-kynnysarvot alittavista hankinnoista ei tarvitse julkaista ennakko- tai jälki-ilmoitusta.

Pienhankinnat:

Pienhankinnoista ei tarvitse tehdä hankintailmoitusta, mutta sen voi tehdä jos näkee sen tarpeelliseksi.

Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun lisäohjeet:

HILMA: www.hankintailmoitukset.fi

Kuopion kaupungin EU-kynnysarvot ylittävistä hankinnoista julkaistavat ilmoitukset:

- mahdollinen ennakkoilmoitus CPV –luokituksia käyttäen (käytettävä pääluokka suunnitteluhankkeissa: 71000000-8) <http://www.finlex.fi/data/sdliite/liite/5606.pdf> [viitattu: 1.6.2012].
- mahdollinen suunnittelukilpailuilmoitus

- EU hankintailmoitus pääluokkaa 71000000-8 käyttäen tai eroteltuna tarkemmin useammalla CPV -koodilla (6.3.2 Yhteinen hankintasanasto eli CPV-koodit), (JulkHankA 2007/614, 7 §).
- jälki-ilmoitus
- Kuopion kaupungin internet sivut (Kadut ja liikenne -> Ajankohtaista).

Kuopion kaupungin kansalliset kynnsarvot ylittävistä hankinnoista julkaistavat ilmoitukset:

- mahdollinen suunnittelukilpailu-ilmoitus
- kansallinen hankintailmoitus
- Kuopion kaupungin internet sivut (Kadut ja liikenne -> Ajankohtaista)

Pienhankinnoista ilmoitetaan tarvittaessa HILMA:ssa ja/tai Kuopion kaupungin sivuilla. Ei ilmoitusvelvollisuutta.

6.4.3 Hankintailmoituksen sisältö

Hankintailmoituksessa on oltava vähintään seuraavat tiedot (JulkHankA 2007/614, 5 §):

- hankintayksikön virallinen nimi ja yhteystiedot
- hankintayksikön luonne
- hankintayksikön hankinnalle antama nimi (HUOM! Nimen merkitys on erittäin tärkeä! Sen tulee olla mahdollisimman kuvaava, koska nimen perusteella tarjoajat valitsevat kiinnostavat ilmoitukset)
- hankinnan ennakoitu arvo, hintahaarukka tai tieto, ylittääkö hankinnan arvo kansallisen kynnsarvon
- hankintalaji
- hankintamenettely
- tarjouksen valintaperuste (halvin hinta tai kokonaistaloudellinen edullisuus)
- jos tarjouksen valintaperusteena käytetään kokonaistaloudellista edullisuutta, tarjousten vertailuperusteet tai viittaus tarjouspyynnössä esitettäviin vertailuperusteisiin, joiden on oltava tärkeysjärjestyksessä tai painotuksiltaan eritelty
- määräaika, johon mennessä tarjoukset tai osallistumishakemukset on toimitettava
- hankinnan kohteen CPV-koodi 2-numerotason tarkkuudella
- hyväksytäänkö osatarjoukset

- hyväksytäänkö vaihtoehtoiset tarjoukset
- varataanko hankinta työkeskuksille tai työohjelmien yhteydessä toteutettavaksi?

Jos hankinta toteutetaan käyttäen rajoitettua menettelyä, neuvottelumenettelyä tai kilpailullista neuvottelumenettelyä, on ilmoitettava lisäksi:

- aikooko hankintayksikkö asettaa soveltuvuusvaatimuksia
- mistä tiedot vaatimuksista ja niiden todentamiseksi vaadittavista asiakirjoista saatavilla
- tullaanko ehdokkaiden määrää rajoittamaan?

6.4.3.1 Yhteinen hankintasanasto eli CPV-koodit

Hankintailmoituksissa käytetään hankinnan yksilöimiseksi yhteistä hankintasanastoa eli CPV-koodeja. CPV -koodien käyttö on ollut pakollista Euroopan unionissa 1. helmikuuta 2006 alkaen. Tarkoituksena on yhdenmukaistaa hankintaviranomaisten ja -yksikköjen hankintasopimusten sisällön kuvauksissaan käyttämät viittaukset.

(http://simap.europa.eu/codes-and-nomenclatures/codes-cpv/codes-cpv_fi.htm [viitattu: 6.8.2012]).

CPV-koodit (Common Procurement Vocabulary) on EU:n komission hyväksymä hankintasanaston luokittelujärjestelmä. CPV-koodit sisältävät 6 000 eri nimikettä 9-numeron tarkkuudella. CPV:n nimikkeiden avulla potentiaaliset tavara- ja palvelualojen toimittajat saavat nopeasti yksilöidyt tiedot omaa sektoriaan koskevista hankinnoista.

Luettelo käytettävistä CPV-koodeista on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä (EUVL L 74, 15.3.2008, s. 1—375).

Käyttöopas CPV-koodien käyttöön on osoitteessa: http://simap.europa.eu/codes-and-nomenclatures/codes-cpv/cpv_2008_guide_fi.pdf [viitattu 13.6.2012].

CPV-koodit löytyvät seuraavan linkin kautta: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:074:0001:0375:FI:PDF> [viitattu 13.6.2012].

Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun lisäohjeet:

Hankintailmoituksen otsikkoon on tärkeää löytää yksi mahdollisimman kuvaava ja tarkka CPV-koodi. Yleiskoodi Kuopion kaupungin kunnallistekniikan suunnitteluttamisen osalta on 71000000-8 (Arkkitehti-, rakennus-, insinööri- ja tarkastuspalvelut). Jos ei ole varmuutta minkä koodin alle

hankinta kuuluu, on varmempaa käyttää tätä yleiskoodia. Koodin perusteella hankinta löytää sopivat tarjoajat! Koodin ollessa väärin, voi hankintailmoitus jäädä potentiaalisilta tarjoajilta huomaamatta. (http://simap.europa.eu/codes-and-nomenclatures/codes-cpv/codes-cpv_fi.htm [viitattu: 6.8.2012]).

6.4.4 Tarjouspyynnön ja neuvottelukutsun laatiminen ja lähettäminen

Tarjouspyyntö laaditaan mahdollisen hankintailmoituksen lisäksi tarkoin harkiten ja varmistaen, että kaikki lain mukaiset asiat tulevat ilmoitetuksi. Tarjouspyynnön laadinnassa hankintayksikkö päättää kuitenkin itse mitä ja millä ehdoilla ollaan hankkimassa sekä mitä asioita tarjouspyynnössä painotetaan. Tarjouspyyntöasiakirjojen perusteellisuus edesauttaa saamaan sopivimmat ehdokkaat kyseiseen hankkeeseen. Hankintayksikön valitessa hankintamenettelyksi neuvottelumenettelyn tai kilpailullisen neuvottelumenettelyn on tarjoajille lähetettävä neuvottelukutsu, joka sisältää tarjouspyynnön.

6.4.5 Tarjouspyynnön sisältö

Tarjouspyynnön tulee sisältää hankinnan sisältö, laatu, laajuus, hankintamenettelyn sisältö ja vaiheet sekä hankinnan keskeiset ehdot. Seuraavassa on luettelo tarjouspyynnössä esitettävistä asioista:

1. Tilaajan yhteystiedot.
2. Hankinnan kohteen kuvaus ja määrittely sekä hankinnan kohteeseen liittyvät muut laatuvaatimukset. (JulKHankL 2007/348, 41 §; kohta 1).

Hankkeen kuvauksessa ja määrittelyssä annetaan kokonaisvaltainen kuva hankkeesta.

Tarjouspyynnössä ilmoitetaan:

- hankkeen perustiedot (nimi, sijainti, hanketyyppi ja käyttötarkoitus)
- hankkeen aikainen organisointi ja toteutusmuoto
- tekniset määritelmät hankkeen kohteesta (mm. CPV-koodi)
- keskeiset tavoitteet
- aikataulu.

Hankinnan kohteen ominaisuudet ja laatuvaatimukset on esitettävä käyttäen riittävän yksityiskohtaisia teknisiä määritelmiä hankittavasta palvelusta (JulKHankL 2007/348, 44 §). Määrittely voi sisältää tiedot hankittavista määristä tai puitesopimuksen osalta esimerkiksi arvion edellisen kauden volyymeista. Käytettäessä kilpailullista neuvottelumenettelyä

hankintayksikkö voi määritellä hankintaa koskevat tekniset vaatimukset hankintamenettelyn aikana esitettyjen ratkaisuehdotusten perusteella.

3. Viittaus julkaistuun hankintailmoitukseen (JulkHankL 2007/348, 41 §; kohta: 2)

EU-hankinnassa on oltava viittaus julkaistuun hankintailmoitukseen. Viittaus on hyvä laittaa myös kansallisen hankinnan tarjouspyyntöön.

4. Tarjouksen sisältövaatimukset ja liitteet

Tarjouspyynnössä on kerrottava missä muodossa tarjous toimitetaan, mitä tarjouksen liitteinä tulee lähettää ja mitä sopimusehtoja tarjouksen osalta sovelletaan sekä miltä osin niistä poiketaan (SKOL luokat, KSE)

5. Vaihtoehtoiset tarjoukset tai osatarjoukset

Tarjouspyynnössä on mainittava vaihtoehtoisten tarjousten esittämisen sallittavuudesta, osatarjousten sallittavuudesta sekä hankinnan vaihtoehtoihin toteutustapoihin liittyvät vähimmäisvaatimukset, jos vaihtoehtoja halutaan sallia.

6. Kieli tai kielet, joilla tarjoukset on laadittava (JulkHankL 2007/348, 41 §; kohta: 5)

Erityisesti EU-hankinnoissa, mutta myös kansallisissa hankinnoissa kannattaa käytettävästä kielestä ilmoittaa etukäteen.

7. Tarjousten jättöpäivä ja –aika sekä tunnus, millä tarjouksen sisältävä kirjekuori on merkittävä (JulkHankL 2007/348, 41 §; kohta: 3)

EU- kynnysarvot alittavissa hankintoihin ei ole määrätty tarkkoja tarjousten tai osallistumishakemuksen tekemisen määräaikoja. Ehdokkaille on hankintayksikön harkinnan mukaan varattava hankinnan laajuus ja laatu huomioon ottaen kohtuullinen aika tarjousten tekemiseen. Tarjousajan pituutta harkittaessa tulee ottaa huomioon kilpailumahdollisuuksien hyväksikäytön ja tarjoajien tasapuolisen kohtelun vaatimukset.

EU-kynnysarvot ylittäviin hankintoihin hankintalaissa määrätään tarkat määräajat tarjousten tai osallistumishakemuksien jättämiselle sekä niiden pidentäminen ja lyhentäminen. Määräajat lasketaan sitä päivää seuraavasta päivästä, jona hankintailmoitus on lähetetty julkaistavaksi. Rajoitetussa menettelyssä tarjousaika lasketaan tarjouspyynnön lähettämispäivästä. Neuvottelumenettelyssä ei ole säädetty tarjousaikaa tai aikaa neuvottelujen aloittamiselle. Määräaikoja noudatetaan EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa.

Oheisessa taulukossa on purettu lakiteksti luettelomaiseen muotoon (JulkHankL 2007/348, 36 §; 37 §; 38 §; 39 §) (Taulukko 1.Tarjouksen tai osallistumishakemuksen jättämisen määräajat (JulkHankL 2007/348, 36 §; 37 §; 38 §; 39 §)).

Taulukko 1.Tarjouksen tai osallistumishakemuksen jättämisen määräajat (JulkHankL 2007/348, 36 §; 37 §; 38 §; 39 §)

Menettely	määräaika (pv)
Rajoitettu menettely	
Rajoitettu menettely, osallistumishakemus	37
Rajoitettu menettely, osallistumishakemus, hankintailmoitus toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	30
Rajoitettu menettely, osallistumishakemus, hankintailmoitus jatarjousasiakirjat sähköisesti sekä maininta Internet-osoitteesta, jossa ovat saatavilla	25
Rajoitettu menettely, tarjousaika	40
Rajoitettu menettely, tarjousaika, ennakoilmoitus julkaistu vähintään 52 pv ennen ja enintään 12 kk ennen hankintailmoituksen julkaistavaksi toimittamista	22
Rajoitettu menettely, osallistumishakemus, hankintailmoitus toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	10
Neuvottelumenettely	
Neuvottelumenettely, osallistumishakemus	37
Neuvottelumenettely, osallistumishakemus hankintailmoitus toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	30
Kilpailullinen neuvottelumenettely	
Kilpailullinen neuvottelumenettely, osallistumishakemus	37
Kilpailullinen neuvottelumenettely, osallistumishakemus,hankintailmoitus toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	30
Avoin menettely	
Avoin menettely, tarjousaika	52
Avoin menettely, tarjousaika, sähköinen hankintailmoitus	45
Avoin menettely, tarjousaika, sähköinen hankintailmoitus ja tarjousasiakirjat sekä maininta Internet-osoitteesta, jossa asiakirjat saatavilla	40
Avoin menettely, tarjousaika, ennakoilmoitus julkaistu vähintään 52 pv ennen ja enintään 12 kk ennen hankintailmoituksen julkaistavaksi toimittamista	22
Käyttöoikeusurakka	
Käyttöoikeusurakka, osallistumishakemus	52
Käyttöoikeusurakka, osallistumishakemus, kun urakan saaja ei hankintayksikkö	37
Käyttöoikeusurakka, tarjousaika	40
Nopeutettu menettely jos määräaikojen noudattaminen on kiireen vuoksi mahdotonta:	
Neuvottelumenettely, osallistumishakemus, hankintailmoitus toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	10
Rajoitettu menettely, osallistumishakemus, hankintailmoitusta ei toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	15
Neuvottelumenettely, osallistumishakemus, hankintailmoitusta ei toimitettu julkaistavaksi sähköisesti	15

8. Tarjousten voimassaoloaika (JulkHankL 2007/348, 41 §; kohta: 8)

Hankintalaissa ei ole erityisiä määritelmiä tarjousten voimassaoloajasta. Hankintayksikkö saa määrätä sen parhaaksi katsomakseen, kuitenkin ottaen huomioon hankinnan kohde, laatu ja laajuus sekä tarjousten käsittelyn vaatima aika.

9. Tarjousten valintamenettely ja arviointikriteerit (JulkHankL 2007/348, 41 §; kohta: 7)

Hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä on ilmoitettava tarjouksen valintamenettely eli käytetäänkö valinnassa halvinta hintaa vai kokonaistaloudellista edullisuutta.

Kokonaistaloudellista edullisuutta käytettäessä ovat arviointikriteerit ja niiden tärkeysjärjestys ja suhteellinen painotus ilmoitettava. Arviointikriteereiden täytyy olla syrjimättömiä ja hankinnan kohteeseen liittyviä. Hankinnan kohteeseen liittyviksi arviointiperusteiksi katsotaan esimerkiksi hankinnan kohteena olevan tavaran, palvelun tai rakennustyön laatu, hinta tai toimitusaika. Tarjoajien ja ehdokkaiden soveltuvuusehdot tulee erottaa hankinnan kohteeseen liittyvistä tarjousten arviointikriteereistä. Hankinnan kohteen sitä vaatiessa voidaan kuitenkin edellyttää esimerkiksi paikallistuntemusta. Tällaiselle perusteelle ei kuitenkaan saa antaa niin suurta painoarvoa, että se estäisi uusien yrittäjien alalle pääsyä.

10. Tarjoajien soveltuvuutta koskevat vaatimukset sekä luettelo vaadittavista selvityksistä (JulkHankL 2007/348, 41 §; kohta: 6)

Tarjouspyynnön tai hankintailmoituksen on sisällettävä ehdokkaiden tai tarjoajien taloudellista ja rahoituksellista tilannetta, teknistä kelpoisuutta ja ammatillista pätevyyttä koskevat ja muut vaatimukset sekä luettelo asiakirjoista, joita ehdokkaan tai tarjoajan on tätä varten toimitettava.

11. Tarjouksen hylkäämisperusteet

Tarjouksen hylkäämisperusteet on ilmoitettava tarjouspyynnössä.

12. Tieto vastuuvakuutuksen vaatimisesta ja todistamisvelvollisuudesta

13. Sopimusasiakirjojen tärkeysjärjestys ja tarjouspyyntöön sovellettavat sopimusehdot

Tarjouspyynnössä mainitaan missä tärkeysjärjestyksessä asiakirjoja noudatetaan tehtävän suorittamisessa ja mitä sopimusehtoja tarjouspyynnön osalta sovelletaan sekä tietoa hankintapäätöksen ja sopimuksen määräajoista ja täytäntöön panosta.

14. Tarjousasiakirjojen julkisuus

Maininta pidetäänkö tarjousasiakirjoja julkisina ja miten tulee toimia jos tarjoaja haluaa joitain tietoja pidettävän salassa.

15. Osoite, johon tarjoukset on toimitettava (JulkHankL 2007/348, 41 §; kohta: 4)
16. Yhteystiedot ja määräaika lisätietojen saamiseksi
17. Hankintavaltuudet omaavan henkilön allekirjoitus ja päiväys
18. Hankintamenettelyn tai tarjousten tekemisen kannalta muut olennaiset tiedot
 - erityisehdot
 - vaatimukset:
 - maksuehdoista
 - takuehdoista
 - ylläpito- ja huoltopalveluista
 - annettavasta koulutuksesta
 - ohjekirjoista.
 - tiedot hankintaprosessin kulusta
 - informaatiotilaisuuksista
 - turvallisuusseikoista.

6.4.6 Neuvottelukutsun sisältö

Neuvottelukutsussa, kuten tarjouspyynnössäkin tulee käydä ilmi hankintalain pykälässä 41 § luetellut asiat, tarjousaikaa lukuun ottamatta, jos tarjouspyyntö ei ole neuvottelukutsun liitteenä.

Neuvottelukutsun tulee sisältää seuraavat tiedot:

- tarjouspyyntö, hankekuvaus tai maininta mistä asiakirjat ovat saatavissa
- määräaika asiakirjojen pyytämiseksi
- mahdollisesti perittävä hinta asiakirjoista
- kutsun lähettäjä
- neuvottelun laatu
- neuvotteluvaiheen alkupäivämäärä
- osoite, jossa neuvottelut tullaan käymään
- neuvotteluun osallistuvat henkilöt
- neuvotteluissa käytettävä kieli
- käsiteltävät asiat.

Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun lisäohjeet:

Puitesopimustarjouspyyntömalli sekä yksittäisen hankkeen tarjouspyyntömalli liitteineen löytyy seuraavan polun kautta: [U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012\LIITE 4](#)

Ristiriitatilanteissa hankintailmoitus menee tarjouspyynnön edelle! (JulkHankL 2007/348, 40 §).

6.5 Tarjousten käsittely

Tarjoukset avataan määrätyn tarjousten tekemiselle varatun ajan umpeuduttua (Taulukko 1). Tarjousten avaamisen jälkeen tarjousten käsittely tapahtuu seuraavan luettelon mukaisesti:

- Todetaan ja hylätään myöhästyneet tarjoukset.
- Arvioidaan tai varmistetaan tarjoajan soveltuvuus.
- Varmistetaan tarjouksen tarjouspyynnön mukaisuus.
- Avataan laatukuori ja tehdään laadunarviointi
- Avataan hintakuori ja tehdään hintavertailu
- Todetaan tarjouskilpailun voittaja.

Hankintayksikön on ennen tarjousvertailuun ryhtymistä tarkistettava täyttävätkö tarjoajat niille asetetut ennalta ilmoitetut vähimmäisvaatimukset. Tarjoajat, jotka eivät täytä hankintayksikön asettamia vähimmäisvaatimuksia tai täyttäessään jonkun hankintalain pykälissä 53 § ja 54 § mainituista poissulkemisperusteista, on suljettava tarjouskilpailusta.

Myös poikkeuksellisen alhaisen tarjouksen lähettänyt tarjoaja on oikeutettua jättää tarjouskilpailun ulkopuolelle ennen hylkäämistä (JulkHankL 2007/348, 63 §).

Hankintayksiköllä on oikeus pyytää ehdokkaita tai tarjoajia täydentämään tai täsmentämään selvityksiä ja muita asiakirjoja.

Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun lisäohjeet:

Kt-suunnittelussa käytetään ns. kahden kuoren periaatetta. Konsultin valinta tehdään laatutekijöiden ja vertailuhinnan perusteella siten, että valinnassa laatutekijöiden painoarvo on 60 % ja hintatekijöiden painoarvo 40 %. Ensin arvioidaan laatupisteet laatutekijöiden pisteystaulukon avulla, joka löytyy seuraavan polun kautta: [Liite 6, U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012](#).

Laatupisteiden selvittyä arvioidaan kokonaistaloudellisesti edullisin vaihtoehto käyttäen hinta-laatu arviointitaulukkoa, joka perustuu Risto Hiltusen tekemään tutkimukseen "Keskihajonta hinta-laatu-suhteen laskemisessa – Rakennusalan suunnittelun tarjouskilpailujen tilastollinen tarkastelu".

Hinta-laatu arviointitaulukko löytyy osoitteesta <http://www.atl.fi/index.php?id=267> [viitattu: 6.8.2012].

Kahden kuoren periaatteen mukaan laatuominaisuudet arvioidaan ennen hinnan arviointia. Tällä menettelyllä voidaan estää hintatiedon tiedostamaton vaikutus annettaviin laatuarvosanoihin. Menettely tukee osaltaan laatua korostavan toiminnan arvostamista. Kuopion kaupungin kunnallisteknisessä suunnittelussa tarjous tulee esittää kahdessa suljetussa kirjekuoressa tarjouskuoressa (laatukuori) ja samaan kuoreen laitettava erillinen hintakuori. Tarjouskuoressa tulee olla merkintä "Kunnallisteknisen suunnittelun puitesopimustarjous" ja hintakuoressa merkintä "Hintakuori".

Laadun jako komponentteihin on tapauskohtaista, riippuen saaduista tarjouksista ja hankkeen koosta ja vaativuudesta. Laatutekijöitä voi jaotella esimerkiksi seuraavanlaisesti:

- yleiskuva yrityksestä
 - laadunvarmistus
 - dokumentointi
 - tarjouksen selkeys
 - johtaminen ja organisointi
 - toimintatavat ja menetelmät
 - taloudellinen vakavuus
- hankekohtaiset arviointiperusteet
 - työohjelma ja aikataulu
 - vastaavuus tilaajan tarpeisiin
 - kontaktit: verkostot, alihankinta ja yhteistyökokemus
- työryhmä kokonaisuudessaan
 - paikallistuntemus
 - monipuolisuusvaatimukset (hankkeen kohteesta riippuvat)
 - vahvan osaamisen ja tuoreen osaamisen käyttö (mahdollistaa kokemattomienkin suunnittelijoiden käytön)
 - toimiva sijaisjärjestely
- pääsuunnittelija
 - yhteistoiminta ja vuorovaikutustaidot
 - riittävä koulutus
 - erikoisosaaminen

- työkokemus vastaavista hankkeista
- projektipäällikkö
 - yhteistoiminta ja vuorovaikutustaidot
 - motivaatio
 - organisointikyky
 - järjestelmällisyys
 - hyvät suulliset ja kirjalliset taidot
- suunnittelijat
 - suunnittelijoiden palkkaluokka
 - erikoisosaaminen.

Tarjousten avaustilaisuuteen kutsutaan paikalle vuorossa oleva kaupunkirakennelautakunnan edustaja, tarkastuslautakunnan edustaja, kaksi suunnittelijaa sekä kohdan 7.1 *Hankintavaltuudet* mukaisesti kyseisessä hankkeessa valtuudet omaava henkilö.

Yhteystiedot:

- Vuorossa oleva kaupunkirakennelautakunnan edustaja löytyy osoitteesta: (<http://sinetti.kuopio.fi/intra/tev.nsf>) (Kokoukset ja päätökset -> Kaupunkirakennelautakunta).
- Tarkastuslautakuntaan tehdään ilmoitus tarkastussihteerille Kaisa Turuselle p. 044 718 2931 kaisa.turunen@kuopio.fi edustajien paikalle kutsumiseksi.

Kuntien ja valtionhallinnon mukaan suositellaan laatimaan tarjousten avaustilaisuudesta pöytäkirja, josta ilmenee:

- tilaisuuden aika
- paikka
- läsnäolijat
- saapuneiden tarjousten lukumäärä
- luettelo tarjoajista
- hinta (hintakuorien avaus).

Kt-suunnittelun käyttämä avauspöytäkirja löytyy seuraavan polun kautta: [LIITE 5](#)

[U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012](#)

6.6 Hankintapäätös

Hankintapäätöksen perustaksi on hyväksyttävä tarjous, joka on hinnaltaan alin tai kokonaistaloudellisesti edullisin. Hankintamenettelyn päättävästä ratkaisusta tulee laatia kirjallinen hankintapäätös, jossa tulee kertoa ratkaisuun vaikuttaneet seikat, kuten voittaneen tarjoajan nimi, ehdokkaan, tarjoajan ja tarjouksen valintaperusteet, kriteerit ja pisteytys sekä niiden soveltamistapa. Päätöksestä tulee käydä myös ilmi perustelut neuvottelumenettelyn, puitejärjestelyn tai suorahankinnan käytölle. (JulkHankL 73 §.)

Päätöksen mukana on toimitettava tarjoajille valitusosoitus sekä oikaisuohje. Valitusosoituksesta käy ilmi miten asia on mahdollista saattaa markkinaoikeuden tai pienhankinnoissa ja puitesopimuksen sisäisissä hankinnoissa kunnan hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Oikaisuohjeessa on kerrottu miten tarjoaja voi saattaa asian uudelleen käsiteltäväksi hankinta-oikaisuna. Päätös, valitusosoitus ja oikaisuvaatimusohje lähetetään tiedoksi hankinnassa mukana olleille. (JulkHankL 2007/348, 74 §; 75 §.)

Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun lisäohjeet:

Alle 4000 €:n (alv 0%) arvoisista pienhankinnoista ei tarvitse laatia kirjallista hankintapäätöstä. Tällöin hankinta voidaan hoitaa sähköpostitilauksella tai suullisella tilauksella. Tässä tapauksessa tulee huolehtia siitä, että tilauksessa mainitaan sopimuksen syntymisen ajankohta, koska ilman päiväystä sopimuksen syntymisen ajankohdan määrittäminen on hankalaa. (Kuopion kaupungin pienhankintaohje).

Hankintapäätöksen tekee hankinnan arvon mukaan otsikossa *7.1 Hankintavaltuudet* mainitut henkilöt.

Hankintapäätösmalli löytyy seuraavan polun kautta: [LIITE 7b](#)

[U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012](#)

Valitusosoitus sekä oikaisuvaatimusohje lähetetään aina hankintapäätöksen mukana. Kansalliset kynnsarvot alittavissa ja puitesopimuksen sisäisissä hankinnoissa valitusosoitus on Dahasta löytyvä kunnallisvalitusosoitus [LIITE 8a](#) ja kansalliset kynnsarvot ylittävien hankintojen hankintapäätöksen mukaan liitetään markkinaoikeuden käsiteltäväksi osoitettu valitusosoitus [LIITE 8b](#). Näiden lisäksi lähetetään kummassakin tapauksessa myös oikaisuvaatimusohje [LIITE 8c](#). [U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012](#).

6.7 Lakisäateisten selvitysten vaatiminen tarjoajalta

Ennen hankintasopimuksen tekoa on projektivastaavan huolehdittava siitä, että valittu tarjoaja toimittaa laissa *tilaajan selvitysvastuusta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käyttäessä 1233/2006* vaaditut tarjouksen hyväksymiseksi tarvittavat selvitykset, joiden olemassaolon hän on todistanut tarjousvaiheessa soveltuvuuslomakkeella (tarjouspyynnön liite 4).

Hankintayksikkö voi hankkia myös itse kohtien 1, 2 ja 3 tiedot. Hankintayksikön ei tarvitse pyytää kohdan 1, 2, 3 ja 6 tietoja jos sopimuspuoli on luotettava taho, jonka lakisääteisten velvoitteiden täyttymiseen on perustellusti syytä luottaa. (TilajavastuuL 1233/2006, 5 §)

Pyydetty selvitykset eivät saa olla yli kolmea kuukautta vanhempia. Kuitenkin jos hankintayksikkö solmii sopimuksen saman palvelun toimittajan kanssa ennen kuin on kulunut 12 kuukautta siitä kun toimittaja on esittänyt vaaditut selvitykset, ei toimittajalta pyydetä uusia selvityksiä. (TilajavastuuL 1233/2006, 7 §).

Tarjoajalta pyydettävät todistukset (TilajavastuuL 1233/2006, 5 §):

1. selvitys siitä onko yritys merkitty ennakkoperintärekisteriin ja työnantajarekisteriin
2. selvitys arvonlisäverollisten rekisteriin merkitsemisestä
3. kaupparekisteriote
4. todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus tai selvitys siitä onko verovelkaa koskeva maksusuunnitelma tehty
5. todistukset eläkevakuutusten ottamisesta ja eläkevakuutusmaksujen suorittamisesta tai selvitys eräänntyneitä eläkevakuutusmaksuja koskevan maksusopimuksen teosta (YEL - todistus)
6. selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista.

Hankintayksikkö on velvollinen maksamaan laiminlyöntimaksua jos se ei vaadi edellä mainittuja selvityksiä. Hankintayksikön on säilytettävä kohtien 1, 2 ja 3 selvitykset vähintään kaksi vuotta sopimusta koskevan työn päättymisestä laskettuna. (TilajavastuuL 1233/2006, 9 §).

Jos hankintasopimus on voimassa yli 12 kuukautta, on palvelun toimittajan toimitettava hankintayksikölle kerran vuodessa kohdissa 4 ja 5 mainitut selvitykset ja merkittävä ostopalvelulaskun yhteyteen, missä tietoja säilytetään ja että eläkevakuutusmaksua koskeva voimassaolotarkistus on tehty. (TilajavastuuL 1233/2006, 5 §).

Jos vuokratun työntekijän työnantajana tai alihankkijana toimii ulkomainen yritys, yrityksen on toimitettava edellä luetellut vastaavat tiedot yrityksen sijoittautumismaan lainsäädännön mukaisella rekisteriotteella tai vastaavalla todistuksella tai muulla yleisesti hyväksytyllä tavalla. (TilajavastuuL 1233/2006, 6 §).

6.8 Hankintasopimus

Hankintapäätöksen tekemisen jälkeen laaditaan hankintasopimus. Hankintasopimus on kirjallinen sopimus, joka on tehty yhden tai useamman hankintayksikön ja yhden tai useamman toimittajan välillä. Sopimuksen

tavoitteena on rakennusurakan toteutuminen, tavaran hankinta tai palvelun suorittaminen taloudellista vastinetta vastaan (JulkHankL 2007/348, 5 §; 1 kohta).

EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa hankintasopimus voidaan tehdä aikaisintaan 21 päivän sekä postitse lähetetyn hankintapäätöksen postitukseen varatun seitsämän päivän lisäajan eli 28 päivän odotusajan jälkeen. Käyttäessä dynaamista hankintajärjestelmää odotusaika on 10+7 päivää. Lisäksi julkaistaan 48 päivän kuluessa hankintasopimuksen tai puitejärjestelyn tekemisestä jälki-ilmoitus. Jälki-ilmoitus julkaistaan vaikka hankinta ei toteutuisikaan. Puitejärjestelyn sisäisessä hankinnassa ei tarvitse noudattaa odotusaikasäädöksiä (JulkHankA 2007/614, 11 §).

Kansalliset kynnysarvot ylittävissä ja EU-kynnysarvot alittavissa hankinnoissa laaditaan kirjallinen hankintasopimus, mutta ei sovelleta odotusaikaa eikä jälki-ilmoitusta tarvitse tehdä.

Kansalliset kynnysarvot alittavissa pienhankinnoissa hankinnoissa eli pienhankinnoissa laaditaan kirjallinen hankintapäätös, mutta hankintasopimusta ei tarvitse laatia vaan hankinnasta voidaan sopia kirjallisella tilauksella, telefaxtilauksella, sähköpostitilauksella tai suullisella tilauksella. Tässä tapauksessa tulee huolehtia siitä, että tarjouspyynnössä/tilauksessa mainitaan sopimuksen syntymisen ajankohta, koska ilman päiväystä sopimuksen syntymisen ajankohdan määrittäminen on hankalaa.

Kuopion kaupungin kunnallisteknisen suunnittelun lisäohjeet:

Hankintasopimuksen tekee hankinnan arvon mukaan otsikossa 7.1 Hankintavaltuudet mainitut henkilöt.

Hankintasopimus-/puitesopimus pohja löytyy seuraavan polun kautta: [LIITE 8a](#)

[U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012.](#)

6.9 Muutoksen haku

Kun asianosaiset huomaavat, että hankintaprosessissa on rikottu hankintalakia, hankintalain nojalla annettuja asetuksia, Euroopan yhteisön lainsäädäntöä tai Maailman kauppajärjestön julkisia hankintoja koskevaa sopimusta voivat tarjoajat tehdä valitusosoituksen. Kansalliset kynnysarvot ylittävistä hankinnoista valitusosoitus osoitetaan markkinaoikeudelle (Liite 9b) ja kuntien sekä kaupunkien kansalliset kynnysarvot alittavista hankinnoista kuntalain mukaisen oikaisuvaatimuksen tai valitusosoituksen (Liite 9a) hankinnasta päättäneelle toimielimelle tai kunnanhallitukselle. Oikaisuvaatimusohje (Liite 9c) on lähetettävä hankintapäätöksen liitteenä tarjoajille. Myös yleisessä alioikeudessa voidaan nostaa vahingonkorvauskanne. Hankintalainsäädännön rikkomisesta voidaan tehdä kantelu myös Euroopan komissiolle.

Muutoksenhauille on tapauskohtaisesti hankintalaissa säädetyt määräajat (JulkHankL 2007/348, 87 §). Seuraavassa taulukossa on esitetty edellä mainitut muutoksenhaun määräajat:

Taulukko 2. Hankintapäätöksen valitusajat (JulkHankL 2007/348, 87 §)

Valituksen syy	valitusaika (+7 pv postitusaika)
Puitejärjestelyn sisäisessä ja dynaamisessa hankinnassa sallitusti odotusaikaa noudattamatta tehty hankintasopimus	30 pv päätöksen vastaanottamisesta
Hankintapäätös tai valitusosoitus on ollut puutteellinen	6 kk hankintapäätöksen tekemisestä
Euroopan unionin virallisessa lehdessä julkaistu suorahankinta	14 pv ilmoituksen julkaisusta
Suorahankintailmoitusta ei ole julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä, mutta jälki-ilmoitus on	30 pv jälki-ilmoituksen julkaisusta tai viimeistään 6 kk hankintasopimuksen teosta

Hankintayksikön on saatava kansalliset kynnsarvot ylittävistä hankinnoista kirjallinen ilmoitus hankinta-asiaan muutosta hakevalta viimeistään kun valitus toimitetaan markkinaoikeuteen. Markkinaoikeus ylläpitää ajantasaista luetteloja vireille tulleista hankinta-asioista seuraavassa osoitteessa:

<http://www.oikeus.fi/markkinaoikeus/50618.htm>

Kansalliset kynnsarvot alittavissa hankinnoissa hankintayksikön on itse tarkistettava päättäneeltä toimielimeltä tai kunnanhallituksesta onko oikaisuvaatimuksia tai valitusosoituksia saapunut.

Hankintayksikkö voi tehdä hankinta-oikaisun korjataksean ratkaisua tai päätöstä huomattaessaan lain soveltamiseen liittyvän virheen toiminnassaan. Hankinta-oikaisusta on kerrottu tarkemmin hankintalaissa (JulkHankL 2007/348, 81 §; 82 §; 83 §). Hankintayksikön päätöksessä, joka koskee tietojen saantia hankinta-asiakirjoista, osoitetaan valitus toimivaltaiselle hallinto-oikeudelle.

7 HANKINTA- JA ALLEKIRJOITUSVALTUUDET

7.1 Hankintavaltuudet

Kaupunkiympäristön palvelualueen toimintasäännön 2011, 5 § mukaan hankintavaltuudet suunnittelusopimusten ja tavara- ja palveluhankintojen osalta ovat seuraavat:

Suunnittelusopimusten osalta valtuudet ovat seuraavat (alv 0 %):

lautakunta yli 300.000 euroa

palvelualuejohtaja Jarmo Pirhonen enintään 300.000 euroa

asiakkuusjohtaja Tapio Räsänen/Mauri Pesonen enintään 150.000 euroa

palvelupäällikkö Mervi Heiskanen/Jukka Rissanen enintään 50.000 euroa

Tavara- ja palveluhankinnoissa valtuudet ovat seuraavat (alv 0 %):

lautakunta yli 500.000 euroa

palvelualuejohtaja Jarmo Pirhonen enintään 500.000 euroa

asiakkuusjohtaja Tapio Räsänen/Mauri Pesonen enintään 350.000 euroa

palvelupäällikkö Mervi Heiskanen/Jukka Rissanen enintään 100.000 euroa

työnjohtajat enintään 50.000 euroa

Ennakoidun arvon laskemisessa käytetään suurinta maksettavaa kokonaiskorvausta ilman arvonlisäveroa. Kokonaiskorvaukseen sisältyvät optio- ja pidennysehdot sekä hankintamenettelyn kuluessa maksettavat mahdolliset palkkiot ja maksut ehdokkaille ja tarjoajille. Puitejärjestelyissä ennakoidun arvon laskennassa käytetään puitejärjestelyn keston ajalle suunniteltujen hankintojen enimmäisarvoa.

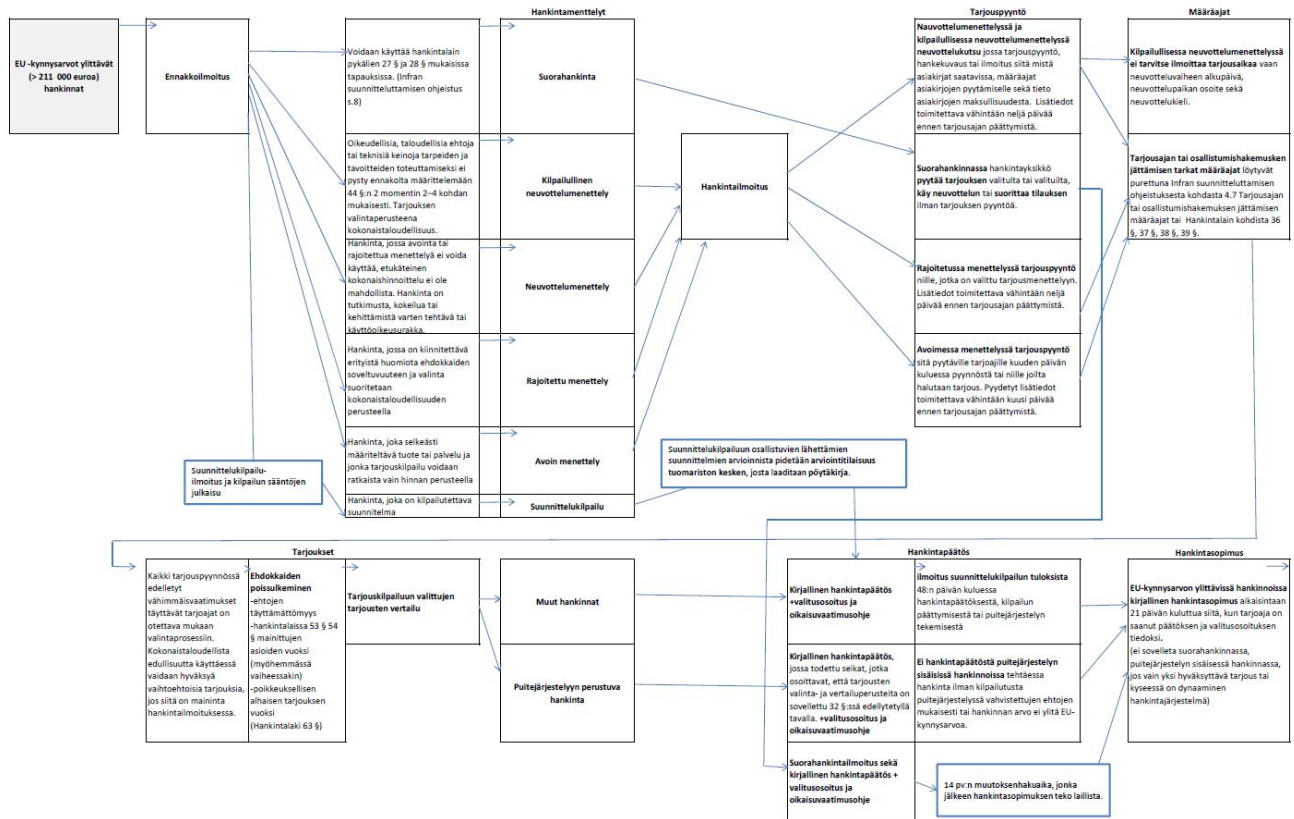
7.2 Tositteiden hyväksyminen

Kaupunkiympäristön palvelualueen toimintasäännön 2011, 6 § mukaan tositteiden ja päätösten allekirjoitusvaltuudet ovat seuraavat:

- palvelualuejohtaja, talouspäällikkö tai henkilöstö- ja hallintopäällikkö koko palvelualueen osalta
- asiakkuusjohtaja vastualueensa osalta
- palvelupäällikkö oman tehtäväalueensa osalta
- työnjohtaja oman toimintayksikkönsä tai kustannuspaikkansa osalta
- määräaikaiset tositteiden hyväksyjät päättää talouspäällikkö.

8 HANKINTAMATRIISIT

Hankintamatriiseissa on hankinnoissa noudatettavat menettelytavat tiivistettynä helposti luettavaan muotoon vaihe vaiheelta. Näiden kaavioiden on tarkoitus auttaa hankintaprosessia läpi käyviä suunnittelijoita ymmärtämään hankintojen sopimusmenettelyjä, hankintamenetelmien käyttökohteita, tarvittavien ilmoitusten laatimisajankohtia sekä kynnysarvojen vaikutusta menettelyyn kulkuun. Hankintamatriisit on laadittu noudattaen Lakia julkisista hankinnoista (JulKHankL 2007/348) sekä Kuopion kaupungin pienhankintaohjetta, hankintaohjetta ja toimintasääntöä. Kaikki hankintamatriisit löytyvät seuraavan polun kautta: [LIITE 3 U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012\Liite 3_Hankintamatriisit \(4 kpl\)](#).

Kuva 1. Hankintamatriisi EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa

9 SUUNNITTELUN OHJAUS

Projektivastaava vastaa kohteen suunnitteluttamisesta ja päätösprosessista. Suunnitteluprojektin käynnistyessä kopioidaan suunnittelumallikansiopohja työn aikaiseksi kansiopohjaksi. Kaikkien käyttäessä samaa kansiorakennetta muiden on helpompi löytää tarvittavaa aineistoa tietyistä projekteista.

 Hallinta	11.6.2012 10:09	Tiedostokansio
 Lähtöaineisto	11.6.2012 10:09	Tiedostokansio
 Mallit	9.8.2010 13:52	Tiedostokansio
 Suunnitelmat	9.8.2010 13:52	Tiedostokansio
 Valmiit suunnitelmat	9.8.2010 13:52	Tiedostokansio

Kuva 2. Projektin työnaikainen mallikansiorakenne

<U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012\Mallikansiopohjat>

9.1 Kokousmenettely

Suunnitteluhankkeen kokouksissa projektivastaava toimii puheenjohtajana ja konsultti laatii esityslistan sekä pitää pöytäkirjaa.

Kokousmenettelyn mukaiset kokoukset ja palaverit:

1. Suunnitteluhankkeen aloituskokous

Suunnitteluhankkeen aloituskokous pidetään konsultin kanssa ja siinä tarkennetaan projektisuunnitelmaa ja sovitaan yksityiskohtaisesti seuraavista asioista:

- aikataulusta
- tehtävän rajauksista
- tehtävän jaon tarkennuksista
- vuoropuhelusta ja osallistumisesta
- suunnitteluorganisaatiosta
- päätöksenteosta ja kokouskäytännöstä
- laadunvarmistuksesta
- tiehallinnon asiantuntijoiden osallistumisesta
- yhteyksistä (yhdyshenkilöistä)
- sivukonsulttien osallistumisesta
- raportoinnista
- tiedottamisesta (aloituskuulutus yms.).

2. Suunnittelupalaverit 1-5 kpl

Tilaaajan ohjausryhmä tai projektivastaava ja konsultti pitävät hankkeen suunnittelupalavereita tarvittaessa. Suunnittelupalaverissa läpikäytäviä asioita ovat mm.:

- suunnittelutilanne
- laskutustilanne
- muiden osapuolten toimesta tehtävien suunnitelmien tilanne
- korjaavat toimenpiteet
- sopimukseen liittyvät asiat (esim. lisä- ja muutostyöt)
- lähiajan tapahtumat
- maastotutkimuksista ja lisätutkimuksista sopiminen
- sopiminen sidosryhmäneuvotteluista, tiedotustilaisuuksista yms.
- työryhmien kokoukset
- hankeryhmäkokouksessa käsiteltävät asiat
- merkittävimmät suunnittelutehtävät
- tilaaajan kannanottoja vaativat ratkaisut
- laadunvarmistustoimenpiteet.

3. Loppukokous konsultin kanssa + palautekeskustelu

Suunnittelutyön päätyttyä pidetään loppukokous ja palautekeskustelu, jossa tulee olla paikalla tilaaajan ohjausryhmä tai projektivastaavan ja konsultin sekä tarvittaessa kaikkien merkittävien sidosryhmien edustajat. Yhdistetyssä loppukokouksessa ja palautekeskustelussa käsitellään ainakin seuraavat asiat:

- todetaan suunnitelman hyväksyminen
- sovitaan keskeneräisten toimenpiteiden loppuunsaattamisesta
- käydään läpi hankkeen veloitus- ja sopimustilanne sekä sovitaan tarvittavista toimenpiteistä
- kustannusten, aikataulun ja laadun toteutuminen
- tilaaajan ja sidosryhmien sekä konsultin kommentit
- yhteistyön toteutuminen
- eri osapuolten (tilaaja, konsultti ja muut) tehtävien hoito
- suunnittelutyön tuloksen arviointi
- mahdollisista jatkotoimenpiteistä sopiminen.

4. Palautekysely konsultilta

Konsultilta pyydetään E-lomakkeella palautteet ohjausryhmän ja projektivastaavan toiminnasta. E-lomakekyselyn päivittämisestä vastaa Hannele Hätinen.

Palautekyselyn sisältämät kysymykset ovat seuraavat:

1. Hankkeen nimi/tilaajan projektivastaavan nimi
2. Onko lähtöaineisto/suunnittelun lisämateriaali ollut selkeää ja tatarpeeksi kattava?
3. Vastasiko tarjouspyyntö/toimeksianto työn sisältöä?
4. Miten tilaajan projektipäällikkö suoriutui kokonaisuudessaan projektista?
5. Miten yhteistyö mielestänne sujui?
6. Miten ohjausryhmä onnistui hankkeessa?
7. Aikataulujen pitävyys tilaajan puolelta?
8. Millä osa-alueilla suoriuduimme hyvin?
9. Millä osa-alueilla voisimme kehittyä?
10. Mikä oli suunnitteluprosessissa vaikeinta konsultin kannalta ja mistä se johtui?
11. Vaikeuksien johtuessa tilaajasta, mitä tilaajan olisi pitänyt tehdä toisin?
12. Vapaa sana.

9.2 Konsultille luovutettava aineisto

Konsultille luovutettava aineisto riippuu hankkeesta. Tähän on koottu katusuunnitteluun yleisimmin liittyvät luovutettavat aineistot:

- suunnitteluohjeet
- ohjearvotaulukko
- mallikuvat
- tarkastuspöytäkirja
- työselostuspohja ja turvallisuusasiakirja
- liitosilmoitus ja kaivokorttimalli
- luovutettavan aineiston hakemistorakenne sähköisenä ja paperiversioksi soveltuvana.

1. Suunnitteluohjeet

Konsultille luovutettavat suunnitteluohjeet sisältävät Kuopion kaupungin katusuunnittelun suunnitteluperiaatteet:

- kadun teknisen suunnittelun ohjeet
- katusuunnitelmien sisällön
- kadun rakennussuunnitelmien sisällön.

[U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012\Katusuunnitteluohjeet_2012](#)

2. Kuopion kaupungin ohjearvotaulukko

Kuopion kaupungin ohjearvotaulukko on laadittu määrääviä lakeja, normeja ja säädöksiä noudattaen. Ohjearvotaulukko sisältää kaikki tarvittavat katusuunnittelun ohjearvot taulukoituna tiivistettyyn muotoon. Kuopion kaupungin suunnitteluohjeissa käydään läpi teoriaa ohjearvojen muokkautumisen perusteista.

[LIITE 3: U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus2012\Katusuunnitteluohjeet_2012](#)

3. Mallikuvat

Mallikuvien on tarkoitus yhtenäistää konsulttien ja Kuopion kaupungin suunnittelijoiden piirustuksia ja näin vähentää väärinymmärryksiä sekä parantaa yhteistyön sujuvuutta. Mallikuvista löytyy mallit seuraavista piirustuksista:

- katusuunnitelman asemapiirustus
- rakennussuunnitelman asemapiirustus
- rakennussuunnitelman pituus- ja poikkileikkaus
- rakennussuunnitelman tyyppipoikkileikkaukset
- liikenteenohjaussuunnitelma ja liikennemerkkiluettelo.

[LIITE 1: U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012\Katusuunnitteluohjeet_2012](#)

4. Katusuunnitelman tarkastuspöytäkirja

Katusuunnitelman tarkastuspöytäkirja on tarkoitettu avustamaan suunnittelijoita piirustusten tarkastuksessa, jotta kaikki tarvittava tieto tulisi suunnitelmiin merkittyä. Listaan merkitään kohta kohdalta päivämäärä ja piirustuksen tarkastaja. Tarkastuspöytäkirjan avulla voidaan varmistaa kaiken tarvittavan tiedon löytyvän piirustuksista.

LIITE 4: U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus
2012\Katusuunnitteluohjeet_2012

5. Työselostuspohja ja turvallisuusasiakirja

Työn suorittamisessa noudatetaan työselostusta ja työpiirustuksia. Työselostuksessa käy ilmi onko poikettu tai täydennetty InfraRYL:n ohjeistusta työn suorituksen, maa-, pohja- ja kalliorakenteiden, päälly- ja pintarakenteiden sekä suunnitelmassa huomioon otettavien muiden johtojen, putkien ja laitteiden osalta. Konsulteille luovutettavan pohjan avulla konsultti saa tehdyksi työselostuksen, joka on helposti ymmärrettävä ja yhtenäinen Kuopion kaupungin käyttämän työselostuksen kanssa. Työselostuspohja löytyy seuraavan polun kautta:

LIITE 7, 8 ja 9: U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus
2012\Katusuunnitteluohjeet_2012

6. Liitosilmoitus ja kaivokorttimallipohjat

Liitosilmoituspohja ja kaivokorttipohja löytyy dwg –muodossa seuraavan polun kautta:

U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus
2012\Katusuunnitteluohjeet_2012\Liitosilmoitus- ja kaivokortti ohjeet ja mallit

7. Luovutettavan aineiston hakemistorakenne

Konsultti luovuttaa materiaalin suunnittelutyön loputtua yhtenä kokonaisuutena, johon on koottu hankekansion sisällysluettelossa ja sähköisessä kansiorakenteessa mainitut asiat.

Hankekansion kansiorakenne luovutetaan konsultille sähköisenä sekä kirjallista hankekansiota varten paperiversioksi soveltuvana sisällysluettelona.

01 Suunnitelma- ja työselostus	1.6.2012 14:38	Tiedostokansio
02 Tiedotteet ja muistiot	17.2.2011 12:25	Tiedostokansio
03 Luvat ja sopimukset	17.2.2011 12:25	Tiedostokansio
04 Turvallisuusasiakirja ja -suunnitelma	1.6.2012 14:38	Tiedostokansio
05 Massaluettelot ja kustannusarviot	1.6.2012 14:38	Tiedostokansio
06 Katu- ja vesihuoltosuunnitelmat	1.6.2012 14:39	Tiedostokansio
07 Kaukolämpö-, sähkö-, tietoverkko	1.6.2012 14:38	Tiedostokansio
08 Vihersuunnitelmat	17.2.2011 12:29	Tiedostokansio
09 Liikenteenohjaussuunnitelma	17.2.2011 12:30	Tiedostokansio
10 Muut suunnitelmat ja detaljit	17.2.2011 12:30	Tiedostokansio
11 Liitosilmoitukset	17.2.2011 12:30	Tiedostokansio
12 Kaivokortit	1.6.2012 14:40	Tiedostokansio
13 Rakentamista edeltävä tilanne	1.6.2012 14:40	Tiedostokansio
14 Työaikainen laaduntarkkailu	17.2.2011 12:31	Tiedostokansio
15 Vesihuollon yleissuunnitelma	17.2.2011 12:31	Tiedostokansio

Kuva 3. Sähköinen konsultille luovutettava hankekansionmallipohja

U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012\
Katusuunnitteluohjeet_2012\Mallikansiot

8. Luovutettava mittausaineisto

Suunnitelmissa käytettävä korkeusjärjestelmä on N43 / N60 ja koordinaattijärjestelmä VVJ (merkittävä suunnitelmaan), lähtöaineisto on ko. järjestelmissä. 2012 siirrytään N2000 - korkeusjärjestelmään ja ETRS89-GK27 – koordinaatistoon.

Mittausaineistona luovutetaan:

- ✓ pelkistetty asemapiirustus (dwg R2007) sisältäen kadun reunat, reunakivilinjat, tontin rajat 2d-kuvana (voi toimittaa myös 3D:nä)
- ✓ asemapiirustus, pituusleikkaus ja poikkileikkaukset (dwg R2007) sisältäen vesihuollon
- ✓ tiegeometriat (vaaka- ja pystygeometria) sekä geonic- että LandXML-formaatissa
- ✓ tasauspiirustus 3D:nä (dwg R2007)
- ✓ vesihuoltolinjat 3D:nä (dwg R2007)
- ✓ kaivotiedosto (kaivon kannen x,y ja lähtevän putken z) geonic-formaatissa
- ✓ paineputkien taitepisteet (x,y,z) geonic-formaatissa
- ✓ tasauspiirustukset 3D -kuvana.

9. Suunnittelun lähtöaineisto

Lähtöaineistona luovutetaan ajantasa-asemakaava ja kantakartta sekä konsultin rajaamalla alueelta pyydettyä toimitetaan konsultille pistepilviaineisto/maastomittausaineisto ja pohjatutkimukset.

Pistepilviaineiston haku tiedostoon onnistuu **laserleikkauspisteiden haku tiedostoon** -nimisen ohjeistuksen avulla, joka löytyy seuraavan polun kautta: <U:\kuntekn\kt-suunnitteluohjeet\fiksu-ohjeita>.

Pohjakartan piirustukseen tuontiin on ohjeet saatavilla nimellä **Geo-ohje** seuraavan polun kautta: <U:\kuntekn\kt-suunnitteluohjeet\fiksu-ohjeita>.

Pohjatutkimusaineiston Tekla-aineistona ja dwg -kuvana saa rajatulta alueelta kuntatekniikkaliikelaitokselta Risto Lonkilalta pyytämällä sähköpostitse: risto.lonkila@kuopio.fi.

10 KÄSITTEET JA MÄÄRITELMÄT

Avoin menettely: Hankintamenettely, jossa kaikki halukkaan toimittajat voivat tehdä tarjouksen.

Dynaaminen hankintajärjestelmä: Täysin sähköinen ja markkinoilla yleisesti saatavilla oleville hankinnoille tarkoitettu hankintamenettely, jolle ei ole määrätty voimassaolon kesto.

Ehdokas: Toimittaja, joka on ilmoittanut halukkuutensa osallistua tarjouskilpailuun.

Ennakoilmoitus: Ilmoitus tulevan vuoden aikana suunnitelluista EU-kynnysarvon ylittävistä hankinnoista.

Hallintolaki: Laissa säädetään hyvän hallinnon perusteista sekä hallintoasiassa noudatettavasta menettelystä.

Hankinta: Tuote tai palvelu joka ostetaan taloudellista vastinetta vastaan.

Hankintailmoitus: Ilmoitus, jolla ilmoitetaan tulevasta hankinnasta ja jonka perusteella toimittajat voivat osallistua tarjouskilpailuun tai tehdä osallistumishakemuksen.

Hankintalaki: Laki julkisista hankinnoista. Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuolisia mahdollisuuksia tarjota tavaroita, palveluita ja rakennusurakointia julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.

Hankintamenettely: Hankintalaissa määritelty tapa toteuttaa hankintakilpailu.

Hankintapäätös: Hankintamenettelyn päättävän ratkaisun kirjallinen päätössiakirja, jossa kerrotaan ratkaisuun vaikuttaneet seikat sekä perustelu mahdollisen neuvottelumenettelyn, puitejärjestelyn tai suoramankinnan käytölle.

Hankintasopimus: Hankintapäätöksen jälkeen laadittava tilaajan ja toimittajan kirjallinen sopimus hankinnasta ja sen ehdoista.

Hankintayksikkö: Hankintalaissa määritelty toimija, jonka tarkoitus on hankintaprosessin kautta löytää tarvitsemalleen palvelulle tai tuotteelle toimittaja. Hankintayksikkö toimii hankinnoissa tilaajana.

HILMA: työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämä maksuton, sähköinen ilmoituskanava, jossa hankintayksiköt ilmoittavat julkisista hankinnoistaan.

Infra eli infrastruktuuri: Teknisen infran piiriin kuuluvat liikenneverkot, energiahuollon verkostot, jätehuolto, vesihuolto (vedenotto, -puhdistus ja -jakelu, sade- ja jätevesiviemärit sekä jäteveden puhdistus), tietoliikenneverkot sekä niin sanottu sinivihreä infrastruktuuri eli viher- ja vesialueet. Lisäksi

infrastruktuuriin kuuluvat rakennukset, satamat, lentokentät sekä nykyiset sähköiset ohjelmistot ja palvelut ja näiden yhdessä muodostamat verkostot. Infrastruktuurin omistus ja ylläpito voi olla yksityistä tai julkisen vallan käsissä.

JulkHankA: Valtioneuvoston asetus julkisista hankinnoista

JulkHankL: Laki julkisista hankinnoista lyhenne

JYSE: Julkisten hankintojen yleiset sopimusehdot palveluhankinnoissa

Jälki-ilmoitus: Hankintasopimuksen jälkeinen ilmoitus voittaneesta tarjouksesta EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa.

Kilpailullinen neuvottelumenettely: Hankintamenettely, jossa kaikille halukkuutensa ilmaiseksi toimittajille lähetetään neuvottelukutsu. Hankintayksikkö neuvottelee hyväksytyjen toimittajien kanssa hankkeelle sopivat ehdot, joiden perusteella toimittajia pyydetään tekemään tarjouksensa.

KSE: Konsulttitoiminnan yleiset sopimusehdot

Kunnallistekninen suunnittelu: Käsite pitää sisällään Kuopion kaupungin Tie- ja katuverkon sekä vesihuollon suunnittelua, näihin liittyvien rakennusten ja alueiden suunnittelua sekä liikennejärjestelmäsuunnittelua.

Kuntalaki: Suomen kuntien toimintaa säätelevä laki, jossa määritellään muun muassa kunnan hallinnon järjestämisestä ja päätöksentekomenettelystä. Laissa säädetään asukkaiden aloiteoikeudesta, kunnanvaltuuston tehtävistä ja kunnanjohtajan asemasta.

Kynnysarvo: Arvonlisäveroton hankinnan vähimmäisarvo, joka määrää hankinnan ilmoitusvelvollisuuden ja hankintalain alaisuuden. Kynnysarvoja ovat kansallinen kynnysarvo ja EU-kynnysarvo. Nämä arvot ylittävissä hankinnoissa sovelletaan hankintalakia ja sitä täydentävää asetusta.

Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta: Tässä laissa säädetään oikeudesta saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista sekä viranomaisessa toimivan vaitiolovelvollisuudesta, asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista samoin kuin viranomaisten velvollisuuksista tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi.

Markkinakartoitus: Markkinakartoituksella selvitetään mitä palveluita tai tuotteita, millä hinnalla ja millä ehdoilla markkinoilla on saatavilla.

Neuvottelumenettely: Hankintamenettely, jossa hankintayksikkö hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä mainituin tavoin kilpailuttaa ja neuvottelee yhden tai useamman toimittajan kanssa sopimuksen ehdoista.

Optioehto: Lisätilauksen tekeminen, ilman tarjouskilpailua ja laissa säädetyin edellytyksin.

Osallistumishakemus: Hakemus, jolla toimittaja pyytää saada osallistua tarjouskilpailuun.

Pienhankinnat: Kansalliset kynnysarvot eli 30 000 € (alv 0 %) alittavat hankinnat, joihin ei sovelleta hankintalakia.

Puitejärjestely: Puitejärjestely on yhden tai useamman toimittajan ja hankintayksikön välillä toimiva puitesopimuksella sovittu järjestely, jossa toimittaja hoitaa hankintayksikön kanssa puitesopimuksella sopimansa toimeksiannot tietyn sopimusajan kuluessa.

Puitesopimus: Sopimusosapuolten (tässä tapauksessa konsulttitoimiston ja Kuopion kaupungin) ennalta laadittu sopimus, joka tulee sovellettavaksi aina, kun siinä määritellyt tunnusmerkit täyttyvät. Tällöin ei siis tarvitse erikseen sopia puitesopimuksen sovellettavuudesta. Jos puitesopimusta ei kuitenkaan haluta liittää sopimukseen, tulee tästä nimenomaisesti sopia. Puitesopimus helpottaa sopimuskäytäntöjä ja säästää resursseja, kun pitkäaikaisessa yhteistyössä olevat osapuolet välttyvät jatkuvalta sopimiselta.

Puitesopimustarjouspyyntö: Tarjouspyyntö, jota käytetään puitejärjestely hankintamenettelyssä.

Rajoitettu menettely: Hankintamenettely, jossa hankintayksikkö pyytää tarjouksensa valitsemiltaan ehdokkailta hankintalain mukaisesti.

Suorahankinta: Hankintamenettely, jossa hankintayksikkö valitsee yhden tai usean toimittajan julkaisematta hankintailmoitusta.

Suorahankintailmoitus: Kansalliset kynnysarvot ylittävä suorahankinta on ilmoitettava HILMA:ssa suorahankintailmoituksella.

Suunnittelukilpailu: Hankintamenettely, jossa kilpailun perusteella pyritään löytämään suunnitteluhankkeelle toteuttaja.

Suunnittelukilpailuilmoitus: Suunnittelukilpailua hankintamenettelynä käytettäessä, ennen hankintaprosessin aloittamista on kansalliset kynnysarvot ylittävistä suunnittelukilpailusta ilmoitettava suunnittelukilpailuilmoituksella.

Suunnittelutarjouspyyntö: Tarjouspyyntö, jota käytetään puitejärjestelyn ulkopuolella tehtäviin yksittäisiin hankintoihin.

SähköDynL: Laki sähköisestä huuotokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä 17.6.2011.

Sähköinen huutokauppa: Osa neuvottelumenettelyä, avointa, rajoitettua tai dynaamista hankintamenettelyä tai puitejärjestelyn kilpailuttamisessa käytetty menettely, jossa pyritään löytämään soveltuvin tarjoaja uusittujen hintojen tai sopimusehtojen mukaiseen hankintaan.

Tarjoaja: Tarjouksen lähettänyt palvelun tai tuotteen toimittajaehdokka.

Tarjouskilpailu: Hankintaprosessin vaihe, jolla hankintayksikkö pyrkii tarjouspyynnöllä löytämään sopivimman toimittajan.

Tekninen eritelmä: Toteutuvan hankinnan tarjouspyynnössä esitettävä yhdenmukaistettu tai tunnustettu määritelmä hankittavasta tuotteesta tai palvelusta.

Tilajavastuulaki: laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käyttäessä.

Toimittaja: Palvelun tai tuotteen toimittaja, joka tarjoaa markkinoilla palveluitaan tai tuotteitaan. Ennen tarjouskilpailua tuotteen/palvelun tarjoaja ja tarjouskilpailun käymisen jälkeen valittu tarjoaja.

Valtioneuvoston asetus julkisista hankinnoista: asetus hankintojen ilmoitusvelvoitteista, ilmoitusten sisällöstä, ilmoitusten lähettämisestä, julkaisemisesta ja muista viestintään sekä ilmoitusvelvollisuuteen liittyvistä seikoista sekä velvollisuudesta toimittaa hankinnoista tilastotietoja ja muita selvityksiä Suomen viranomaisille ja Euroopan unionin toimielimille.

LIITTEET <U:\kuntekn\kt-kehitystiimi\Infran suunnitteluttamisen ohjeistus 2012>

Liite 1	Projektisuunnitelma
Liite 2a	Suunnittelun aloituskokouksen esityslistamalli
Liite 2b	Yhteystietolistamalli
Liite 2c	Yhteyshenkilölista
Liite 3	Hankintamatriisit (4 kpl)
Liite 4	Tarjouspyyntömalli
Liite 5	Tarjousten avauspöytäkirjamalli
Liite 6	Laatutekijöiden pisteytystaulukko
Liite 7a	Puitesopimusmalli
Liite 7b	Hankintapäätösmalli
Liite 8a	Valitusosoitus pienhankinnat
Liite 8b	Valitusosoitus markkinaoikeuteen
Liite 8c	Oikaisuvaatimusohje
Liite 9	Katusuunnitteluohje liitteineen

LÄHTEET:

Eskola 2010, *Hankintalainsäädäntö – edistää vai estää* [verkkodokumentti]

[viitattu: 12.7.2012], PTC services. Saatavissa:

<http://www.innokonseptit.fi/lataukset/N%E4k%F6kulmia%20hankintalaista.pdf>.

Hankinnat.fi-verkkopalvelu [viitattu: 28.6.2012].

Saatavissa: <http://www.hankinnat.fi/fi/Sivut/default.aspx>.

Kaupunkiympäristön palvelualueen toimintasäntö 2011 [verkkodokumentti]. Kuopion kaupunki

[viitattu: 7.8.2012]. Saatavissa:

<http://www.kuopio.fi/documents/12167/120747/Kaupunkiymp%C3%A4rist%C3%B6n+palvelualueen+toimintas%C3%A4nt%C3%B6>.

Komission asetus (EY) N:o 213/2008, Euroopan unionin virallinen lehti. Lainsäädäntö

[viitattu: 8.8.2012]. Saatavissa:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:074:0001:0375:FI:PDF>.

Kunnallisteknisten töiden yleinen työselostus 02 (KT 02). Suomen Kuntaliitto, 2003.

Kuopion kaupunki 2012, *Pienhankintaohje*. Kaupunginjohtajan johtoryhmän hyväksymä 31.2.2012.

Saatavissa: sisäisessä jakelussa.

Laki julkisista hankinnoista 30.3.2007/348. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 7.8.2012].

Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070348>.

Laki sähköisestä huutokaupasta ja dynaamisesta hankintajärjestelmästä 17.6.2011/698. Finlex. Lainsäädäntö

[viitattu: 7.8.2012]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110698>.

Laki tilaajan selvitysvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käyttäessä 22.12.2006/1233. Finlex.

Lainsäädäntö [viitattu: 7.8.2012]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20061233>.

Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu: 7.8.2012].

Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>.

Mäkinen, P. 2007. *Lempäälän hankintaohje 2007* [verkkodokumentti] [viitattu: 31.7.2012]. Lempäälä: Lempäälän kunta. Saatavissa: http://www.lempaala.fi/kunta_ ja_hallinto/hallinto/johtosaannot/.

Pirhonen, A. 2012. *Suunnittelukilpailut* [verkkopublication]. 8.8.2012 [viitattu:8.8.2012]. Saatavissa: <http://www.suunnittelukilpailut.fi/>

Tauriainen, M. 2007. *Suunnittelupalvelujen hankintaopas 2007* [verkkodokumentti] SKOL ry ja Rakennustieto Oy [viitattu: 24.7.2012]. Saatavissa: <http://www.skolry.fi/easydata/customers/skolry/files/hankinta/hankintaopas2007.pdf>.

Valtioneuvoston asetus julkisista hankinnoista 24.5.2007/614. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 7.8.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070614>.

Valtiovarainministeriö 2010. *Tarkastuspalveluiden kilpailutus – Ohjeita ja malleja* [verkkodokumentti] [viitattu: 17.7.2012]. Saatavissa: http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/Tarkastuspalveluiden_kilpailutus_Ohjeita_ ja_malleja.pdf.